

***Soomes elava eesti väliskogukonna
perekondade emakeelekasutus ja õppimine ning
soovitused selle toetamiseks***

Uuringu raport 2026

Antropoloogia Keskus

Autorid: Annekatrin Kaivapalu (PhD), Keiu Telve (PhD), Kadri Kannala (MA), Annela Liivat (MA), Tuuli-Emily Liivat, Hanna Eimla (MA), Piibe Lukkats (MA), Hosanna Sofia Mäekallas

Kaanefoto: Loodud tehisintellekti mudeli Google Gemini abil (2026)

Projekti tellija: Välisministeerium

Keeletoimetaja: Külliki Kuusk

Raporti kasutamisel palume viidata allikale: Antropoloogia Keskus. (2026). Soomes elava eesti väliskogukonna perekondade emakeelekasutus ja õppimine ning soovitusel selle toetamiseks. Raport. Tallinn: Antropoloogia Keskus.

Antropoloogia Keskus on partneriks ettevõtetele ja organisatsioonidele positiivsete muutuste ellukutsumisel ja arenguks vajalike lahenduste välja töötamisel. Meie uuringutes, konsultatsioonides, koosloomes ja koolitustel kasutatavad inimkesksed meetodid aitavad empaatiliselt edasi oluliste valupunktide mõistmisel ja muudatuste juhtimisel.

Näeme iga juhtumit individuaalsena ning pakume rätsepalahendusi kliendi konkreetsetest vajadustest lähtuvalt. Meie jaoks on oluline teadmispõhise ja kaasava ühiskonna areng ning eesmärkidele keskenduv tegutsemine. www.antropoloogia.ee

Eesti Organisatsioonide Võrgustik Soomes ry (EOVS) eesmärgiks on kokku tuua Soomes elavaid eestlasi ning seista nende huvide ning õiguste eest. Koondame kahteteist liikmesorganisatsiooni erinevatest maakondadest üle Soome ja omame laia koostöövõrgustikku. EOVS toetab eestlaste integreerumist Soome ühiskonda, säilitades eesti keelt, identiteeti ja kultuuri. <https://www.eovs.fi/>

EOVS esindab eestlasi Soomes Ülemaailmses Eesti Keskorganisatsioonis alates 2024. aastast. <https://uekn.ee/>

Helsingi Ülikooli soome keele ja soome-ugri keelte osakond on juhtiv institutsioon Soomes eesti keele õpetamise ja uurimise alal. Eesti keele lektoraadi enam kui 100-aastase ajaloo jooksul on välja kujunenud olulisemad uurimissuunad, mille hulgas on pikimate traditsioonidega eesti ja soome keele võrdlev uurimine.

<https://www.helsinki.fi/fi/humanistinen-tiedekunta/tutkimus/tieteenalat/suomalais-ugrilaisen-seka-pohjoismaisten-kielten-ja-kulttuurien-tutkimus/viron-kieli-ja-kulttuuri>

Sisukord

1. Sissejuhatus	3
2. Metodoloogia	6
3. Uuringu sihtrühm	9
3.1. Vastajate vanus	9
3.2. Vastajate sugu	9
3.3. Vastajate elukoht Soomes	9
3.4. Soomes elatud aeg	10
3.5. Vastajate haridustase ja ametitaust	10
3.6. Vastajate emakeel	11
3.7. Laste arv peres ja nende vanus	11
3.8. Laste hariduse omandamise vorm ja õppekeel	11
4. Eesti keele õppe vormid	12
4.1. Õppevormid ja õppes osalemise aeg	12
4.2. Kohaliku omavalitsuse korraldatud oma emakeele õpe	13
4.3. Latokartano kakskeelse õppega kool	16
4.4. Üleilmakool	17
5. Eesti keele õppimist toetavad tegurid	20
5.1. Eesti keele tähendus ja side Eestiga	20
5.2. Kodune keelekasutus ja eesti keele oskuse arengu toetamine	23
5.3. Kodu- ja kooliväline eesti keele kasutus ja eestlaste võrgustikud	30
5.4. Vanemate haridustase, keeleteadlikkus ja ootused keeleõppele	35
5.5. Õppe kvaliteet ja õpetaja roll	39
5.6. Õpilaste motivatsioon	41
6. Eesti keele õppimist takistavad tegurid	45
6.1. Õppetöö korraldus	45
6.2. Rühmade heterogeensus ja ebaühtlane õppe kvaliteet	46
6.3. Info kättesaadavus	49
6.4. Vanemate vähene keeleteadlikkus	50
6.5. Hoiakud ühiskonnas	52
6.6. Eesti keele õppe katkestamise ja selles mitteosalemise põhjused	54
7. Soovitused	58
7.1. Pere tasand	58
7.2. Kooli ja õpetaja tasand	60
7.3. Kogukonna tasand	61
7.4. Riigi tasand	63
Kokkuvõte	65
Kirjandus	70

1. Sissejuhatus

Eesti kogukond on Soome statistikakeskuse¹ andmetel suuruselt teine sisserändajate kogukond Soomes. Soome põhiseadus tagab kõigile õiguse säilitada ja arendada oma keelt ja kultuuri (Soome põhiseadus 1999, §17). Õpilaste aktiivse mitmekeelsuse arengut toetatakse kohaliku omavalitsuse korraldatud oma emakeele õpetuse abil, samal ajal tugevdades lõimumist Soome ühiskonda (Opetushallitus 2014: 463). Oma emakeele õppes saavad osaleda õpilased, kelle emakeel on muu kui soome, rootsi või saami keel. Vaatamata Soome eesti kogukonna arvukusele on osalus eesti keele kui oma emakeele õppes eesti laste seas oluliselt väiksem kui võrreldavate sisserändajate kogukondades. Samas osutavad uurimistulemused (nt Cummins 2000; Ganuza ja Hedman 2019; Agridag ja Vanlaar 2016; Seals ja Peyton 2016) süstemaatilise oma emakeele õppe positiivset mõju laste keelelisele mitmikidentiteedile, keelte õpitulemustele, üldistele akadeemilistele oskustele ja kultuuripädevustele. Seetõttu on oma emakeele õpe ja selle uurimine tõusnud viimastel aastatel tähelepanu keskmesse nii rahvusvaheliselt kui ka riikide siseselt (Riehl 2020).

Senistest Soome oma emakeele õppe uuringutest nii riigi hariduspoliitika (nt Koivusalo 2022; Yli-Jokipii jt 2022; Yli-Jokipii 2024; Piippo 2024) kui üksikute keelekogukondade (nt Khary 2020) tasandil on selgunud, et oma emakeele õppe väljakutsed on seotud õppetöö praktilise korraldusega (heterogeensed rühmad, tunnid koolipäeva järel, õpilaste liikumine koolide vahel, valmis materjalide puudus), õpetajate kvalifikatsiooni ja töökorraldusega (töölepingute ebastabiilsus, piiratud võimalused õpetajate kvalifikatsiooni omandamiseks) ning keelespetsiifiliste probleemidega. Mitmete eri emakeelte õpetajate sõnul (Ansó Ros jt 2021; Koivusalo 2022) on oma emakeele õpetuse kvaliteet ja kättesaadavus Soomes tugevas sõltuvuses nii olemasolevast õppematerjalist kui ka perekonna hoiakutest ja toetusest. Samuti on oluline kultuuri ja identiteedi säilitamine keeleõppe abil, kuid praktikas takistavad õppekava sobivusprobleemid, ebaühtlased ressursid ja heterogeensed õpperühmad järjepidevat arendust. Ka õpetajate kogemused vene ja eesti keele kui oma emakeele õpetamisel Soomes (Võhumõök 2022) kinnitavad, et õppe tingimused ei ole alati toetavad: rühmad on väga heterogeensed, mõnikord liiga suured, puuduvad õppekava nõuetele vastavad õpikud ja ametlik materjalide jagamise süsteem. Uurimuses osalenud õpilaste motivatsiooni mõjutab eelkõige perekonna tugi, tunniplaan, õpetaja hoiakud ja tunni sisu; põhikooli ülemistel astmetel katkestatakse õpinguid sagedamini suurenenud koormuse ja teismeea tõttu. Need tulemused kinnitavad, et oma emakeele õpetuse kvaliteeti mõjutavad nii süsteemsed kui ka keelespetsiifilised tegurid.

Siinse uuringuga vastatakse eelnimetatud kitsaskohtadele, keskendudes põhjustele, miks osa eesti peresid ei kasuta oma emakeele õppe võimalusi või katkestab õpingud, ning pakutakse poliitikasoovitusi, kuidas suurendada osalust ja tugevdada eesti keele

---

¹ Soome Statistikeskuse koduleht. www.tilastokeskus.fi

põlvkondadevahelist edasikandumist Soomes. Nii luuakse uuringuga teadmispõhine alus, mille abil on võimalik rakendada sihitud ja toimivaid meetmeid, et tagada eesti keele õpetuse jätkusuutlikkus ja mõju.

Soome eestlaskonna keelekasutust ja perekondade keelelist käitumist on seni uuritud kakskeelsete laste keelelise arengu seisukohalt (Hassinen 2002, Teiss 2006) või sotsiolingvistilises võtmes (Praakli 2009). Esimesed sammud on tehtud ka eesti perekondade keelepoliitika ja oma emakeele õppe seoste uurimisel (Aksinovits ja Verschik 2024). Keeleõppega seotud väljakutsed on kombineeritud teiste eestlaste argielu tegemistega Soomes (Assmuth et al. 2023). Teises riigis emakeeleõpet saadab mure elukohariigis hakkamasaamise pärast ja integreerumise soov. Samuti mõjutavad mitmekultuuriliste perekondade keeleõppevalikut perekonnasisesed hierarhiad ja selleteemaliste läbirääkimiste tulemused (Telve 2026).

Seniste uurimuste põhifookuses ei ole niisiis olnud eesti keele kui oma emakeele õpe või põhinevad need suhteliselt piiratud materjalil. Samuti on varasemad uurimused lähtunud ühe teadusharu, nt keeleteaduse vaatenurgast. Siinses uuringus on ühendatud lingvistilised, keelepoliitilised ja antropoloogilised vaatenurgad ning kvantitatiivne ja kvalitatiivne lähenemine, et jõuda võimalikult erinevate eesti kogukonna sihtrühmadeni ja saada nii kõikehõlmav ülevaade perekondade suhtumisest oma emakeele õppimisse ning põhjustest, mis soodustavad või takistavad oma emakeele õppes osalemist. Siinse uuringu eesmärkideks on

- 1) kaardistada (1) kõige olulisemad põhjused, mis soodustavad eesti keele edastamist ühelt põlvkonnalt teisele ning (2) takistavad tegurid eesti keele edastamisel Soomes elavate eestikeelsete perekondade seas,
- 2) edastada konkreetset poliitikasoovitused, mille alusel soodustada või parandada eesti keele õpet Soomes.

Uuringus otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Millistel tingimustel kasutavad eestikeelsed pered võimalusi osaleda eesti keele õppes?
2. Mis põhjustel ei kasuta eestikeelsed pered kohaliku omavalitsuse pakutud oma emakeele õppe võimalusi?
3. Millis(t)el põhjus(t)el jätavad eestikeelsed lapsed õppimise pooleli?
4. Millisel määral säilib eesti keel kodukeelena? Millis(t)el põhjus(t)el loobuvad pered eesti keelt kõnelemast kodus ja/või avalikus suhtluses, juhul kui eesti keel nende kodukeelena ei säili?

Uuringus on rakendatud pedagoogilist lähenemist (keelendamine, *translanguaging*), mis peab oluliseks mitmekeelse õppija kogu keelelise repertuaari kasutamist keeleõppes (nt Cenoz & Corter 2020). See hõlmab paindlikku liikumist keelte vahel, emakeele kasutamist õppimise toetamiseks ja keelepiiride ületamist. Eesmärk on süvendada mõistmist, toetada keeleõpet ja väärtustada õppija terviklikku keelelist identiteeti.

Raporti järgmistes peatükkides antakse ülevaade uuringu metodoloogiast ning sihtrühmast. 4. peatükis tutvustatakse Soomes rakendatavaid eesti keele õppe vorme. 5. peatükis keskendutakse eesti keele õppimist toetavatele teguritele ja 6. peatükis seda takistavatele teguritele. 7. peatükis käsitletakse eesti keele õppe katkestamise põhjusi. Lõpetuseks antakse poliitikasoovitused, mille alusel soodustada või parandada eesti keele õpet Soomes.

2. Metodoloogia

Lähtuvalt Soome eestlaste sihtrühma eripärast (eelkõige suhteliselt suur geograafiline hajutatus, nende arvukus Soomes ja eestlaskonna eripalgelisus) otsustati emakeele kasutamise ja õppimise uurimisel kombineeritud uuringudisaini kasuks. Uuringus eristati kaks osa: kvantitatiivne meetod (küsimustik) ja kvalitatiivne meetod (antropoloogilised süva-, grupi- ja ekspertintervjuud keeleõppe erinevate osapooltega). Küsitlustulemused annavad sisuka ülevaate Soomes elavate Eesti päritolu perede keelekasutusest, haridusvalikutest ja seostest Eestiga.

Kvantitatiivse andmestiku kogumiseks viidi sihtrühma hulgas läbi elektrooniline ankeetküsitlus. Veebiküsitlus võimaldab reaajas teha küsitlustulemustest kokkuvõtte, analüüsida probleemseid kohti ankeedis, jälgida vastamisstatistikat ja kvote. Valimi koostamisel ja andmete kogumisel kasutati uuritava juhitud valimit (*respondent driven sample, RDS*) ja lumepallivalimit (*snowball sampling*). Mõlemas nimetatud valimimeetodis kasutatakse inimestevahelisi kontakte ja nende kaudu toimuvat võrgustikuvärbamist. Valim ei kirjelda seega lühiajalist või juhuslikku rändekogemust, vaid peegeldab valdavalt pikaajaliselt Soomes elavat, tööalaselt aktiivset ja hariduslikult tugevat diasporaad, kelle jaoks eesti keel on jätkuvalt oluline kodu-, sugulus- ja identiteedikeel.

Uuringus osalejatele saadeti e-postiga personaalne link programmeeritud ankeetküsimustiku aadressiga veebis, millega välistati korduvvastamine ühe isiku poolt. Kui vastaja oli küsimustikule vastanud ja vastused kinnitanud, küsimustik sulgus ning teist korda seda täita ei saanud. Kui vastajal jäi mingil põhjusel küsimustiku täitmine pooleli, siis oli tal võimalus jätkata küsimustikule vastamist pooleli jäänud kohast. Küsimustikule vastajad saatsid kokku 427 täielikult täidetud vastust, neist 426 vastajat andis loa kasutada oma vastuseid anonüümselt uuringu analüüsis.

Ankeetküsitluse vastuseid analüüsiti küsimuste lõikes. Suletud küsimuste (nt jah/ei küsimused ja valikvastustega küsimused) puhul kasutati kirjeldavat statistikat, et esitada vastuste jaotused ning tuua esile nendes esinevad peamised mustrid. Küsitlusest saadud andmed eksporditi LimeSurvey keskkonnast tabelitöötlusprogrammi (Microsoft Excel), kus neid analüüsiti Pivot-tabeli abil. Lisaks analüüsiti osa andmetest, kasutades LimeSurvey filtreerimisvõimalusi, mille abil eristati erinevad vastajagrupid ning käsitleti nende vastuseid eraldiseisvalt. Sel viisil oli võimalik teha ristanalüüsi erinevate tunnuste vahel ning võrrelda vastajagruppe (nt osalejad ja mitteosalejad) taustamuutujate lõikes. Küsimustulemuste analüüs taustatunnuste lõikes on analüüsis välja toodud vajaduspõhiselt.

Avatud küsimuste vastused kodeeriti, sarnased vastused kategoriseeriti korduvate teemade ja muustrite alusel ning analüüsiti kvalitatiivselt temaatilise sisuanalüüsi abil. See võimaldas täiendada kvantitatiivseid tulemusi ning anda põhjalikuma ülevaate vastajate kogemustest

ja hinnangutest. Raportis kasutatud tsitaadid originaalvastustega on esitatud muutmata kujul ning küsitluse vastused on ilma vastajate nime ja vanuseta.

Süvaintervjuude läbiviimisel kasutati antropoloogilist lähenemist, et saavutada inimestega hea kontakt ning avada küsimustikust esile kerkinud sihtrühmade väljakutseid põhjalikumalt. Süvaintervjuud võimaldasid uurida keeleõppe kohta levivaid arvamusi ja hoiakuid ning ühtlasi aitasid intervjuueeritavatel meenutada ja reflekteerida eesti keele edasiandmise kogemusi oma lastele, õppeprotsessis tekkinud takistusi, õppurite vajadusi ja ootusi ning anda soovitusi keeleõppe poliitika korraldamiseks nii Eestis kui Soomes.

Süvaintervjuudes osales 14 Eestist pärit lapsevanemat, kes jagunesid järgmistesse sihtrühmadesse:

- 1) pered, kes ei pea eesti keelt oluliseks,
- 2) hiljuti Soome kolinud pered,
- 3) teismeliste lastega pered,
- 4) aktiivsed lapsevanemad, kes tahaksid ise keeleõpet koordineerida,
- 5) erivajadustega laste vanemad.

Süvaintervjuude läbiviimise käigus avanes ühtlasi võimalus vahetult suhelda paari oma emakeele tunnis käiva lapsega, kelle tagasiside pakkus vahetut sissevaadet keeleõppesse laste endi perspektiivist. Vestluste algfaasis olid lapsed pigem häbelikud ja tagasihoidlikud, mis võib viidata nii intervjuusituatsioonist tulevale kohmetusele või ebamugavusele kui ka keelelisele ebakindlusele.

Lisaks toimus kvalitatiivse uuringu käigus Helsingis kaks fookusgrupi intervjuud, kus osalesid Soomes tegutsevad eesti keele õpetajad ja lapsevanemad. Õpetajate fookusgrupiintervjuu eesmärgiks oli koguda põhjalikku tagasisidet valdkonna võtmetähtsusega sidusrühmalt, kellel on vahetu ja igapäevane kokkupuude eesti keele õppe ning perede keelekasutusega. Intervjuud lapsevanemate fookusgrupis andsid võimaluse mõista üldpilti eesti keele kasutuse ja õppimise kodustest praktikatest Soomes ja kaardistada esmased murekohad seoses õppevõimalustega. Fookusgrupi meetod oli hea võimalus avatult ja usalduslikult vestelda eesti kogukonnaga Soomes ning jälgida arutelu loomulikku kulgemist ning osalejate vastastikuseid kommentaare teineteisele.

Täiendavalt viidi läbi seitse ekspertintervjuud haridusvaldkonnas tegelevate inimestega, kelle hulka kuulusid Üleilmakooli juht, eesti keele õpetaja, eesti keele ja kirjanduse ekspert Helja Kirber; oma emakeele õpetaja, keeleteadlane ja Soome Oma Emakeele Õpetajate seltsi esinaine Larissa Aksinovitš; Eesti Keele Instituudi väliseesti koolivõrgustiku koordinaator Merike Barborak; Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik ja keelepoliitika ekspert Kätlin Kõverik; Espoo linna oma emakeele õpetuse planeerija Siiri Kerma;

perenõustaja ja varajase sekkumise spetsialist Soomes Cathy Kononow ja anonüümseks jääda sooviv haridusekspert.

Uuringu tulemustest lähtuvalt viidi läbi koosloome töötuba keeleõppe ettepanekute, poliitikasoovituste ja lahenduste sõnastamiseks, kus osales 14 inimest. Koosloomelise töötoa eesmärk oli anda lapsevanematele, õpetajatele ja haridusvaldkonnaga muul viisil seotud inimestele võimalus poliitikasoovituste kujundamisel kaasa rääkida. Koosloome töötoas osalejad saavad kasulikku teavet, et keeleõppe poliitikasoovitused oleksid nende praktikas asjakohased, suurendades sellega tõenäosust, et poliitikasoovitus, mis on koos läbi arutatud, hiljem poliitikakujundajate toel ka töösse läheb. Koosloome töötoas osalema olid kaasatud nii keeleõppes osalevad kui ka keeleõpet pakkuvad ja korraldavad osapooled, sh õpetajad, lapsevanemad ja seltside esindajad.

Raportis välja toodud süva-, ekspert- ja grüpiintervjuude tsitaadid on üldisest tekstist eraldatud oranži värvi ja jutumärkidega. Anonüümsuse tagamiseks on viited konkreetsetele isikutele tsitaatidest eemaldatud ja intervjuueeritute nimed on asendatud pseudonüümidega. Ekspertintervjuudest pärinevad tsitaadid on intervjuueeritute nõusolekul erandina esitatud nimega. Samuti on raportisse lisatud kogemuslood, mis on koostatud Soome eesti peredega läbiviidud intervjuude põhjal. Kogemuslugudesse on raporti koostajad koondanud peamised teemad ja väljakutsed, millega pered emakeele õppe ja selle säilitamisega seoses igapäevaelus kokku puutuvad. Kogemuslood on raportis paigutatud oranžidesse kastikesse.

3. Uuringu sihtrühm

3.1. Vastajate vanus

Uuringu ankeetküsitlusele vastajate vanuseline jaotus oli selgelt koondunud keskealisse vanuserühma. Kõige suurema rühma moodustasid 35–44-aastased, keda oli ligi pool kõikidest vastajatest. Koos 45–54-aastaste vanuserühmaga moodustasid nad 76,6% valimist. Alla 25-aastaseid vastajaid oli väga vähe, mis on ootuspärane, arvestades uuringu sihtrühma ehk kooliealiste lastega peresid.

Vanuseline jaotus näitab seda, et vastajate seas on ülekaalus lapsevanemad, kelle lapsed on põhikooli- ja algkoolieas. Seetõttu peegeldavad tulemused eelkõige nende perede kogemusi, kus keeleülekanne toimub aktiivses kasvatus- ja haridusfaasis.

3.2. Vastajate sugu

Valimis olid ülekaalukas osa, 90,6% vastajatest naised. Meeste osakaal vastajatest oli 8,9%. Väga väike osa märkis muu vastuse või ei soovinud oma sugu täpsustada.

See osutab, et pere keelekasutuse, laste hariduse ja eesti keele õppega seotud küsimused on suurel määral just emade vastutus- ja huvialas. Isade vaatenurk jääb uuringus selgelt alaesindatuks. Samal ajal on see tulemus ise sisuliselt tähenduslik, sest see osutab, et keelehoid, koolisuhtlus ja eesti keele õppes osalemise korraldamine on paljudes peredes jätkuvalt eeskätt emade kanda.

3.3. Vastajate elukoht Soomes

Valim on koondunud Uusimaa piirkonda, kus elab ligikaudu kaks kolmandikku kõigist vastajatest. Suurim rühm paikneb pealinnapiirkonnas (Helsingi, Espoo, Vantaa ja Kauniainen), kus elab 210 vastajat, ning sellele järgneb muu Uusimaa 77 vastajaga. Võib öelda, et uuring peegeldab eeskätt pealinna- ja selle lähipiirkonna eestikeelsete perede kogemusi.

Väljaspool Uusimaad on vastajate elukohad hajutatult üle Soome. Suurema esindatusega piirkondadeks on Turu piirkond (Varsinais-Suomi) 39 vastajaga ja Tampere piirkond (Pirkanmaa) 31 vastajaga. Teistest maakondadest laekus üksikuid või väiksemahulisi vastuseid. See jaotus näitab, et eestikeelne kogukond on geograafiliselt laiali hargnenud, kuid koondub samaks suurematesse linnakeskustesse. Väiksemate piirkondade esindatus võimaldab käsitleda regionaalseid erinevusi suunda andval tasemel, kuid tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada vastajate arvu ebaühtlast jaotust. Valim kirjeldab seega

eeskätt Uusimaa-keskset ning peamiselt suuremates linnapiirkondades paiknevat eestikeelset diasporaad, samas säilitades ülevaate ka teistest Soome piirkondadest.

3.4. Soomes elatud aeg

Valdav enamus vastajatest on elanud Soomes pikaajaliselt. Ligikaudu 80% peredest on elanud Soomes üle kümne aasta. Vastajad kirjeldavad avatud vastustes oma rändeteekonda sageli ajateljena (nt kolimine konkreetsel aastal koos perega), mis märgib pikaajalist paiknemist Soomes. Üksikutes vastustes tuuakse esile ka olukordi, kus vastaja ise või vastaja kõik lapsed on sündinud Soomes ning pole Eestis elanud, kuid selliseid otseseid viiteid on vähe. Seetõttu ei võimalda andmed teha üldistusi laste ega vastajate sünnikoha kohta, kuid osutavad mitmekesistele perelugudele.

Lisaks ilmneb, et osa peredest on elanud Soomes väga pikka aega, kohati üle 30 aasta. Siit tuleb esile mitme põlvkonna ulatusega diasporaad, kus eesti keele kasutus ja tähendus võivad ajas muutuda. Samas leidub ka üksikuid lühiajalise rände kogemusi või liikuvamaid elumustreid (nt ajutine elamine Eestis või mujal), kuid need ei iseloomusta valimi üldpilti.

Avatud vastustes kirjeldatakse ka juhtumeid, kus elukorraldus on olnud ajas muutuv või mitmes kohas paiknev, mis tähistab muutlikku rändekogemust. Seega näitab Soomes elatud aeg, et uuritav kogukond on valdavalt pikaajaline ja juurdunud. See loob tausta, kus eesti keele kasutus ei sõltu üksnes rände algfaasist, vaid kujuneb pikemaajalise kooselu tulemusena mitmekeelses keskkonnas.

3.5. Vastajate haridustase ja ametitaust

Vastajate haridusprofiil on kõrge. Suur osa vastajatest omab kesk- (29,5%) või kõrgharidust (46,6%) ning avatud vastused näitavad, et „muu“ kategoorias (19,2%) mainitakse kutseharidust, rakenduskõrgharidust, magistriõpet, doktorikraadi, ümberõpet ja Soomes täiendatud kvalifikatsioone. Põhiharidusega vastajaid oli valimis vähe (4,7%). Vanemate haridustaseme ja eesti keele õppes osalemise seost on lähemalt vaadeldud peatükis 5.4.

See tähendab, et uuringus osalenud pered on valdavalt haritud. Tegemist ei ole hariduslikult haavatava rühmaga. Vastupidi, paljud vastajad kirjeldavad oma haridusteed väga täpselt, nimetades koolitüüpe, õppeastmeid ja õpitee jätkumist Soomes. See osutab teadlikule suhtele hariduse, enesearengu ja sotsiaalse positsiooniga.

Vastajate ametitaust on mitmekesine, kuid valdavalt kvalifikatsiooni nõudev ja tööalaselt aktiivne. Suuremad rühmad on seotud tervishoiu ja hoolduse, juhtimise ja spetsialistitöö, teeninduse ja kaubanduse, hariduse ja lastega seotud töö, tehnika ja ehituse ning finants- ja IT-valdkonnaga. Väiksem osa vastajatest on ettevõtjad, vabakutselised, töötud, õppurid, kodused või pensionärid. See näitab, et tegemist on tööturul osaleva ja Soome ühiskonda laialdaselt lõimunud kogukonnaga.

3.6. Vastajate emakeel

Valim on valdavalt eestikeelne. 92,5% vastajatest märkis eesti keele oma ainsaks emakeeleks. Väike, kuid oluline osa märkis emakeeleks eesti keele koos teise keelega, enamasti kombinatsioonides eesti-vene või eesti-soome. Soome keelt ainsa emakeelena märkis väga väike osa vastajatest.

See kinnitab, et uuring käsitleb peamiselt Eesti päritolu diasporaa peresid, kus eesti keel on jätkuvalt keskne kodune ja identiteedikeel. Uuring tõi ühtlasi välja, et kuigi identiteeditasandil on eesti keelel tähtis roll, on ligi pooltes peredes igapäevaselt kodus kasutuses ka soome keel ning vähematel juhtudel inglise, rootsi ja vene keel. Neid aspekte käsitletakse peatükis 5.2.

3.7. Laste arv peres ja nende vanus

Kõige tavalisem peremudel valimis oli kahe lapsega pere (45,9%). Sellele järgnesid ühe (27,1%) ja kolme lapsega pered (20,1%). Suuremaid, nelja või enama lapsega peresid oli oluliselt vähem.

Laste vanust käsitlevad avatud vastused näitavad, et uuringus osalenud perede vanuseline koosseis on väga mitmekesine. Vastustes esinevad nii imikud ja koolieelikud, algkooli- ja põhikooliealised lapsed, teismelised kui ka täisealised noored. Mõnes peres on korraga mitu eri vanuses last ehk ühes peres on mitme arenguetapi esindajat samal ajal.

3.8. Laste hariduse omandamise vorm ja õppekeel

Valdav enamus vastanute lastest (75,8%) õpib soome keeles ja Soome haridussüsteemis. 10,8% vastanute lastest oli veel koolieelses eas. „Muu“ kategooria näitab, et valimis on ka rahvusvaheliste koolide, kakskeelsete klasside, kutseõppe, kõrgkooli ning Eestis alustatud kooliteega lapsi. See rühm on mitmekesine ja kinnitab, et perede haridusvalikud ei piirdu ainult ühe mudeliga.

Laste õpe toimub peaaegu täielikult soome keeles (96,7% vastanute lastest). Soome keel on valimis selgelt domineeriv koolikeel. Eesti keelt mainitakse küll mõnel juhul kooliga seoses, kuid avatud vastused näitavad, et enamasti tähendab see oma emakeele õpet, kakskeelset klassi või täiendavat eesti keele õpet, mitte peamist õppekeelt.

Väiksem osa lastest õpib inglise või rootsi keeles, mis tähistab osade perede rahvusvahelist või mitmekeelset haridusorientatsiooni. Samas jääb ka neis peredes eesti keel enamasti lisakeele või kodukeele positsiooni.

4. Eesti keele õppe vormid

4.1. Õppevormid ja õppes osalemise aeg

Valdav osa eesti lastest õpib Soomes oma emakeelt kohaliku omavalitsuse korraldatud tundides (vt tabel 1).

Vastus	Arv	Protsent
Soome kohaliku omavalitsuse poolt korraldatud eesti keele tunnid (nt „oma äidinkieli” tunnid koolis) (SQ001)	141	83.43%
Üleilmakool (SQ002)	13	7.69%
Latokartano kakskeelne soome-eesti õppega kool (SQ003)	16	9.47%
Eesti keele tunnid veebipõhiselt (eraõpetaja) (SQ004)	3	1.78%
Eesti Lastekirjanduse Keskuse korraldatud veebitunnid (SQ005)	0	0.00%
Eraõpetaja, kellega laps kohtub koolis või kodus (SQ006)	1	0.59%
Eestikeelne huviring / laulukoor / rahvatants / muu kultuuriring (SQ007)	23	13.61%
Õpetame ise kodus (vanemad või pereliikmed juhendavad) (SQ008)	42	24.85%
Eesti keel tuleb peamiselt meedia kaudu (nt multikad, YouTube, raamatud, eesti kanalid, sotsiaalmeedia) (SQ09)	36	21.30%
Muu	18	10.65%

Tabel 1. Eesti keele õppes osalemine õppevormiti

Institutsionaalsetest õppevormidest on arvestatav hulk osalejaid ka Latokartano põhikooli kakskeelses soome-eesti õppes, osaletakse Üleilmakooli eestikeelsetes huviringides, jälgitakse eestikeelset meediat ning vanemad õpetavad lapsi ise kodus.

Eesti keele õppes osalemise aeg on vahelduv (vt tabel 2).

Vastus	Arv	Protsent
Alustas sel õppeaastal (alla 1 aasta) (AO01)	23	13.61%
1–2 aastat (AO02)	26	15.38%
3–5 aastat (AO03)	62	36.69%
6–9 aastat (AO04)	28	16.57%
10 aastat või kauem (AO05)	6	3.55%
Ei ole osalenud regulaarselt ja on raske öelda (AO06)	1	0.59%
Muu	23	13.61%
Vastust pole	0	0.00%

Tabel 2. Eesti keele õppes osalemise aeg

Suurim rühm (36,7%) õpilastest on osalenud eesti keele õppes 3–5 aastat. Kui laps juba alustab õppetööga, püsib ta sageli selles süsteemis mitu aastat. Samas väheneb osalus märgatavalt pikema aja jooksul: 6–9 aastat on osalenud õpperühmades 16,6% ning 10 aastat või kauem vaid 3,6% vastajate lastest. Seega katkeb eesti keele õpe sageli enne põhikooli lõppu või ei kesta kogu koolitee vältel. Tekib vastuoluline olukord, kus üle 60% lastest ei osale üldse eesti keele õppes, aga samas kodus kasutatakse eesti keelt väga aktiivselt (93,9%) ning side Eestiga on enamasti tugev või oluline. See tähendab, et perede keeleline hoiak ja identiteediline motivatsioon on kõrge, kuid see ei kandu automaatselt institutsionaalsesse keeleõppesse. Eesti keel püsib tugevalt kodu- ja perekeelena, kuid formaalne kirjaoskuse ja akadeemilise keele arendamine jääb paljudel lastel süsteemse toeta.

Avatud vastused kinnitavad, et osalemine sõltub sageli lapse kooliastmest (alustatakse 1. klassis), kohalike tundide olemasolust, pere teadlikkusest ja ajalisest ressursist, mitme lapsega peredes logistilistest valikutest. Näeme ka katkestusi, kus osa lapsi on õppinud vaid algklassides, osa alustab hiljem, osa jätkab huviringides või koduõppena. Järjepidev 6–9 aasta pikkune osalemine on pigem vähene.

4.2. Kohaliku omavalitsuse korraldatud oma emakeele õpe

Oma emakeele õpetus (*oman äidinkielen opetus*)² on Soomes osa põhiharidust täiendavast õppetööst, mille eesmärk on toetada õpilaste mitmekeelse identiteedi arengut ning nende emakeeleoskuse säilitamist ja arendamist (Opetushallitus 2014: 463). Tegemist ei ole kohustusliku õppeainega, vaid vabatahtliku lisavõimalusega, mida omavalitsused korraldavad vastavalt kohalikele ressurssidele ja vajadustele.

Oma emakeele õpetus on suunatud õpilastele, kelle kodune keel ei ole soome või rootsi keel. Õpetuse keskmes on lapse esimene keel või üks tema kodukeeltest, mille arendamist peetakse oluliseks nii õpilase kognitiivse arengu, õpitulemuste kui ka identiteedi kujunemise seisukohalt. Uuringud on näidanud, et tugeva emakeeleoskuse toetamine aitab kaasa ka teiste keelte, sealhulgas koolikeele omandamisele. Lisaks aitab oma emakeele tundides osalemine kaasa ka Soome ühiskonda ja kooliellu integreerumisel. Üldine rahulolu selle õppevormiga on küsitluse andmetel mõnevõrra madalam kui Üleilmakooli kursustega, kuid on võrreldav Latokartano kakskeelse õppega: õpetaja töö ja suhtumine (4,43), õppe toimumise vorm (4,18), õppematerjalid ja tegevused (4,14), rühma suurus (4,17), tunni ajastus (3,55), vanuse ja keeleoskuse mitmekesisus (3,82), organisatsiooniline tugi (3,69).

Praktiliselt toimub oma emakeele õpetus 1–2 korda nädalas, enamasti väljaspool õpilase tavapärast tunniplaani, sageli pärast koolipäeva lõppu. Kellaaja- ja õppetöö mahu piirangud

² Soome Rahvusliku Haridusagentuuri (Opetushallitus) koduleht. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oman-aidinkielen-opetus>

mõjutavad nii õppimise järjepidevust kui ka õpilaste osalusmotivatsiooni. Rühmad on sageli heterogeensed, hõlmates eri vanuses ja erineva keeleoskuse tasemega õpilasi, mis seab õpetajale täiendavaid pedagoogilisi väljakutseid.

Oma emakeele õppe koordineerimine ei ole Soome omavalitsustes ühetaoline, vaid õppekorraldus sõltub omavalitsusest. Kuigi mõned põhitegevused, nagu õpilaste rühmadesse paigutamine ja õpperühmade avamine, on sarnased, võivad konkreetsed ülesanded olla jagatud erinevate töötajate vahel. Näiteks tegelevad mõnes kohas õpilaste nimekirjadega kooli sekretärid, teises kohas koordinaatorid ja õppetöö planeerijad. Erinevused ilmnevad ka selles, kuidas õpetus on korraldatud. Näiteks Espoo puhul alluvad oma emakeele õpetajad haridusametile, samas kui paljudes teistes linnades töötavad õpetajad koolide juures ja alluvad kooli juhtkonnale. Oma emakeele õppe korraldus ei ole seega kõikjal ühtne, vaid võib omavalitsuste lõikes erineda.

Õpperühma moodustamiseks on tavaliselt kehtestatud õpilaste miinimumarv ning õpet pakutakse vaid siis, kui on olemas piisav hulk huvitatud õpilasi. Näiteks Espoo linn pakub oma emakeele õpet mitmekümnes keeles ning korraldab seda erinevates koolides vastavalt registreerunud õpilaste arvule. Espoo oma emakeele õppes on üldjuhul rühma avamise kriteeriumiks vähemalt 12 õpilase olemasolu. Samas mõjutab rühma tegelikku moodustamist ka õpilaste elukoht. Rühmade moodustamine võib olla keerulisem, kui õpilased on hajutatud erinevatesse koolidesse ning ühes koolis ei pruugi jätkuda piisaval arvul õppijaid. Seetõttu koondatakse õpilasi piirkondlikult, et saavutada vajalik rühma suurus ning tagada õppetöö toimumine.

Espoo oma emakeele õppes on registreerimine ajaliselt selgelt reguleeritud. Ametlik registreerimisperiood kestab igal aastal 1. jaanuarist kuni 30. aprillini, mille jooksul saavad Espoo elanike registris olevate laste vanemad esitada avalduse oma lapse osalemiseks õpperühmas. Avaldust saab esitada Wilma õppeinfokeskkonnas või erandjuhul ka paberkanalil. Õppeaasta keskel uusi avaldusi registreerimissüsteemis üldjuhul vastu ei võeta. Kui pere on elanud Espoos juba registreerimisperioodi ajal, kuid ei ole avaldust esitanud, võib hiljem esitatud taotlus saada negatiivse otsuse. Erand tehakse nendele peredele, kes kolivad Espoosse pärast registreerimisperioodi lõppu ja neil on võimalik esitada avaldus ka hiljem, kuni järgmise aasta talveperioodini.

Selline korraldus võimaldab õppetööd paremini planeerida (nt rühmade moodustamine ja tunniplaanid), kuid samas seab see registreerimise osas peredele selge ajalise vastutuse. See võib mõjutada ka osalust, eriti juhtudel, kus info ei jõua õigel ajal peredeni või otsus osalemise kohta kujuneb alles pärast kooliaasta algust.

Espoo ei pakuta oma emakeele õpet eelkooliealistele lastele. Sellest hoolimata alustatakse teavitustööga juba enne kooliiga. Linnavalitsus teeb koostööd eelkooli ja alushariduse asutustega, et jagada lapsevanematele varakult infot oma emakeele õppe

võimaluste ning registreerimisperioodi kohta. Teavitamine toimub mitme kanali kaudu, sealhulgas koostöös koolide, eelkooliõpetajate ning linnavalitsuse infokanalitega. Eesmärk on tagada, et pered oleksid teadlikud võimalusest registreerida laps oma emakeele õppesse juba koolitee alguses.

Espoo oma emakeele õppes põhineb hindamine riiklikul raamistikul, mida omavalitsused võivad teatud määral kohandada. Õpilane saab oma emakeele õppes osalemise tunnistuse juhul, kui ta on õppeaasta jooksul osalenud vähemalt 65% tundidest. Tunnistusele märgitakse ka õppetöö maht (2 tundi nädalas). Õpilaste edasijõudmist hinnatakse õpieesmärkide saavutamise põhjal, mis tulenevad riiklikust ja kohalikust õppekavast. Eksperti sõnul ei keskendu hindamine niivõrd õpilase üldisele keeleoskusele, vaid sellele, mil määral on ta õppeaasta jooksul täitnud õppeülesanded ja saavutanud seatud eesmärgid. Oma emakeele õppe hinnet ei arvestata siiski põhikooli lõputunnistuse keskmise hinde arvutamisel.

Vanemates klassides (alates 4. klassist) võib lisaks sõnalisele tagasisidele kasutada ka numbrilist hindamist, mille aluseks on kindlad kriteeriumid. 9. klassi lõpetajad saavad lisaks osalemise tunnistusele ka eraldi lõputunnistuse, kus keeleoskust hinnatakse numbriliselt. Hindamine on oma emakeele õppes protsessipõhine ning seotud õppetöös osalemise ja edenemisega, mitte üksnes olemasoleva keeleoskuse tasemega. Seetõttu võivad vahel lapsevanemate ootused ja hindamispõhimõtted erineda: ka hea keeleoskusega õpilane ei pruugi saada kõrget hinnet, kui ta ei ole aktiivselt osalenud õppetöös ega saavutanud seatud õpieesmärke.

Eesti keele gümnaasiumi rühmi ei ole Espoos siiani õnnestunud avada.

„Eesti keele rühmades Espoos ei ole kordagi saadud täis vajalikku arvu õpilasi, et avada gümnaasiumi rühma. Seda on proovitud aastaid, võiksin öelda, et ligi 15 aastat. On olnud soovijaid, aga mitte minimaalset 8 õpilast. See on kahjuks kurb tõsiasi.“ (Espoo oma emakeele õpetuse planeerija Siiri Kerma)

Samas on olemas vajadus oma emakeele õppe järele ka gümnaasiumiastmes. Seda näitab eesti juurtega õpilaste aktiivne osalemine eesti keele kui võõrkeele tundides Helsingi Sibeliuse gümnaasiumis, ainsas gümnaasiumis, kus õpetatakse eesti keelt võõrkeelena (Kaivapalu 2025, 2026).

Espoo oma emakeele õpetuse planeerija Siiri Kerma sõnul on varasemates aruteludes esile kerkinud mõte, et eesti taustaga õpilaste väga hea soome keele oskus mõjutab ka nende ainevalikuid. Kuna nad saavad edukalt õppida ja valida erinevaid valikaineid soome keeles, ei peeta eesti keele kursust gümnaasiumis vajalikuks. See erineb mitmetest teistest keelerühmadest (nt vene, hiina, araabia või somaali keel), kus oma emakeele kursusi võetakse sageli ka praktilisel eesmärgil, näiteks et täita õppekavas nõutav kursuste arv ning

saada kergemalt ainepunkte ja kursused sooritatud. Eesti taustaga õpilaste puhul selline vajadus puudub, mis võib omakorda vähendada motivatsiooni osaleda oma emakeele õppes gümnaasiumiastmes.

Siiri Kerma hinnangul on Espoos eesti õpilaste osalemine oma emakeele õppes teiste keelerühmadega võrreldes pigem keskmisel tasemel. Samas on oma emakeele õppesse järgmiseks õppeaastaks (2026/2027) registreerunud õpilaste arv olnud varasemast suurem, eriti just kooliteed alustavate laste seas. Selle kasvu taga võib olla suurenenud teavitustöö ja avalik tähelepanu oma emakeele õppe olulisusele eriti eestikeelsetes infokanalites. Kuna ametlik teavitussüsteem (nt õppeinfokeskkonna Wilma kaudu) on püsinud sarnasena varasemate aastatega, on tõenäoline, et just laiem ühiskondlik arutelu ja teadlikkuse kasv on mõjutanud perede otsuseid aktiivsema osaluse suunas.

4.3. Latokartano kakskeelse õppega kool

Latokartano põhikooli Helsingis peetakse sageli ekslikult eesti kooliks, kuid tegelikult on tegemist kakskeelse Soome munitsipaalkooliga, mis pakub laiaulatuslikku soome–eesti kakskeelset õpet 1.–9. klassidele.³ See tähendab, et kooliperega liitumise eelduseks on soome keele oskus ning kakskeelse põhihariduse eesmärgid ja õppesisu on samad, mis soomekeelses põhihariduses, kuid 25% kogu põhikooli õppekavast õpetatakse eesti keeles. Eesti keel on õpilase A1-keel.

Kakskeelse õppe eesmärk on mõlema keele sujuv valdamine. Kahes keeles õppimine arendab lapse probleemide lahendamise oskust, loovat mõtlemist ja kohanemist uute olukordadega. Soome–eesti kakskeelses õppesse kandideerimisel tuleb sooritada sobivustest.

Küsitluses osalenud 19 vastaja hinnangul on kakskeelne õpe perede jaoks keskne, kuid mitte ainus keele säilitamise kanal. Keeleoskust toetatakse täiendavalt kultuurilise huvitegevuse (31,6%), koduse juhendamise (21,1%) ja meediatarbimise (26,3%) kaudu. Vanemate üldine rahulolu kakskeelse õppega on kõrge, kuigi kohati ebaühtlane, olenedes lapsest ja perest. Rahul ollakse õppevormiga (5-palli süsteemis keskmine hinnang 4,3), rühma suurusega (4,2), õpetaja töö ja suhtumisega (4,1), tunni ajastusega (4,1), veidi vähem õpperühmade heterogeensusega (3,9), organisatsioonilise toega (3,9) ja õppematerjalidega (3,9).

Latokartano põhikooli üks enim väärtustatud aspekt on kooli ümber koondunud eesti identiteeti toetav võrgustik. Kuna selle kooli valivad oma lapse emakeele arendamise nimel

---

³ Latokartano põhikooli koduleht. <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/latokartanon-peruskoulu>

pered teadlikult, on koolis õppivate laste vanemate väärtushinnangutes olulisel kohal nii oma eesti juured kui ka soome ühiskonda sulandumine.

„Kui on juba tehtud selline valik, et on laps toodud Latokartano kooli, kus on kakskeelne õpe, siis kindlasti on need pered väga eestimeelsed ja eestikeelsed.“ (Haridusekspert)

Ühine väärtusruum ja sarnane kultuuritaust loovad koolipere seas tugeva kogukonnatunde, kus kakskeelsus on norm ja laps ei pea valima kahe kultuuri vahel, vaid saab kasvada mõlemas korruga. Üks olulisemaid argumente Latokartano kooli kasuks on õppe korralduslik pool, mis muudab nii lapse kui ka lapsevanema igapäevase elukorralduse oluliselt lihtsamaks.

„Kui eestikeelne õpe on tavakoolis iga päev lapsele kättesaadav, siis [see] toetab identiteeti – lapsel on omasuguseid teisi lapsi ümberringi, peredel on klassikaaslaste, vanemate näol ka samas olukorras olevaid peresid. Nad ei pea last viima kuhugi keeletundi neile ebasobival ajal, see kõik tuleb tavalise koolieluga kaasa.“ (Haridusekspert)

Kuigi Latokartano kooli õppemudel on edukalt toiminud, pole see kõigile peredele asukoha tõttu kättesaadav. Lisaks geograafilisele asukohale on oluliseks barjääriks ka teabe puudus – kõik pered ei pruugi Latokartano kooli olemasolust ega selle pakutavatest õpivõimalustest teadlikud olla. Samuti on Soome riigi poolt tunda teatavat survet soomekeelse õppe osakaalu veelgi suurendada. Haridusekspert märgib, et kuigi ta ise sellega ei nõustu, on surve põhjuseks aineõpetajate mure laste soome keele oskuse pärast – kardetakse, et see pole piisavalt sügav ainesisust täielikuks arusaamiseks. On oluline leida tasakaal ametlike nõuete, õpetajate ootuste ja laste tegeliku keelelise võimekuse vahel.

4.4. Üleilmakool

Üleilmakool⁴ on välismaal elavate eesti laste e-kool, mis võimaldab õppida eesti keelt, elades mistahes maailma riigis. Õppetöö toimub e-kursustena septembrist maini Moodle'i ja Opiq õpikeskkondades. Õpilastel on meili teel olemas pidev õpetaja tugi ja täidetud ülesannete kohta antakse igale õpilasele individuaalset tagasisidet. Samuti on õpilastel lisaks tasuta e-kursustele võimalik omaosalustasu eest õppida õpetaja toel veebitundides kas individuaalselt või väikerühmas.

Üleilmakool pakub Soome eestlastele professionaalset tuge emakeele säilitamisel, olles keele õpetamisel paindlik ja mitmekülgne. Näiteks pakub kool õppeaineid nagu loodusõpetus, mis toimib keelekümbeluseks ning on suunatud just sõnavara rikastamisele (nt taimede ja puude nimetused), pakkudes keelelist tuge, mida igapäevane kodune keel

---

⁴ Üleilmakooli koduleht. <https://yleilmakool.ee/>

alati ei võimalda. Samuti on välisriigis õppivatel eesti lastel võimalik osaleda Üleilmakooli korraldavatel sündmustel ja eesti keele suvelaagrites Eestis.

Üleilmakooli kogemus näitab, et erinevalt näiteks USA-st õpivad Soomes elavad lapsed eesti keelt valdavalt emakeelena. See viitab laste suhteliselt heale algtasemele, mida kool aitab akadeemiliselt lihvida. Samuti on märgatud tendentsi, et Üleilmakool on määrava tähendusega nende noorte jaoks, kes planeerivad Eestisse naasta või astuda Eesti kõrgkoolidesse. See näitab, et õppetöö koolis ei ole pelgalt huviharidus või täiendõpe, vaid tõsiselt kaalutletud ettevalmistav etapp Eesti haridussüsteemiga lõimumiseks, olgu selleks siis kõrgkool või kaitsevägi.

Küsitluses osalenud 15 vastaja jaoks on Üleilmakool täiendav, mitte peamine õppevorm: 53% peredest kasutab paralleelselt ka omaavalitsuse pakutavaid emakeeletunde, 33% toetab õpet kodus, 27% toetub meedia tarbimisega kaasnevale keelepraktikale. Üldine rahulolu selle õppevormiga on väga kõrge: õpetaja töö ja õpilastesse suhtumine (4,77), õppe toimumise vorm (4,75), õppematerjalid ja -tegevused (4,62), õpperühma suurus (4,25), õppetunni ajastus (4,17), õppijate vanuse ja keeleoskuse mitmekesisus (4,08), organisatsiooniline tugi (3,90). Küsitluse tulemused näitavad, et Üleilmakooli tugevusena nimetatakse eelkõige pedagoogilist kvaliteetis ja veebipõhise õppe paindlikkust. Samas tajutakse institutsionaalset tuge peredele ja õppuritele mõnevõrra tagasihoidlikumana.

Intervjuude põhjal selgus, et lapsevanemate seas on kõrgelt hinnatud Üleilmakooli kõrgetasemeline ja eesmärgipärane õppevara, materjale peetakse kaasahaaravaks ja meetoodiliselt hästi üles ehitatuks. Näiteks toodi välja, et vanem laps loeb ka nooremale lapsele Üleilmakooli õppematerjale ette.

Veebiõpe eeldab aga perekonnalt keskmisest suuremat pühendumist ja suutlikkust luua kodus motiveeriv õppimiskeskond. Kuna vahetu kontakt õpetajaga on distantsilt nõrgem, langeb suur osa „õhkkonna loomise“ koormusest vanematele.

„Üleilmakoolis on selge, et seal on keskmisest kõrgema motivatsiooniga perekonnad, sellepärast et perekond peab suutma niisugust õhkkonda luua, et laps ikkagi tahab [õppida]. Seda ainult käsuga ei tee. Sest kui oma emakeele [tunnis] on see, et sa pead kuhugi sõitma ja aeg läheb, siis veebiõppel lisandub see [miinus], et ei ole nii vahetut kontakti.“ (Üleilmakooli eestvedaja Helja Kirber)

Näiteks lapsevanem Heleriin toob välja, et lapsi, kellel on palju muid huvisid, on raske motiveerida veetma lisatunde arvuti taga. Digitaalne õppevorm, kuigi paindlik, konkureerib lapse vaba aja ja teiste tegevustega.

„Nii et ta [tütar] on nüüd mitmeid aastaid [Üleilmakoolis] ja poisil esimene aasta, aga see aasta nad kuidagi ei taha enam. Noh, poiss üldse ei viitsi õppida. Tüdruk tahab, aga tal on nii palju erinevaid muid huviseid ja nii raske on, sest see on arvutis ju. Ma olen ikka üritanud neid veel sinna saada nii palju kui võimalik. Mida rohkem kasvavad, seda vähem ju saab sundida.“ (Heleriin, 2 lapse ema)

Kuigi osalemine Üleilmakooli laagrites ja sündmustel on avatud ka neile, kes muidu Üleilmakoolis ei õpi ning laagrite reklaam on avalik, on uuringus osalejate tunnetus erinev ning info jäänud ebaselgeks. Näiteks kurtis üks pere ema, et Üleilmakooli korraldatud laager polnud kättesaadav.

„Ma sain Üleilmakooli suvelaagritest kuulda ja soovisin, et mu laps läheks. Ja siis tuli põmm – need suvelaagrid on nendele, kes elavad kaugemal ja niisugune pealiskaudne eitav vastus tuli. Ma olin nii pettunud ja solvunud. See on ka väga-väga kitsas informatsioon, et kes Üleilmakoolis on, see teab sellest võimalusest ja kes Üleilmakoolist ei tea, see ei tea [laagritest] midagi.“ (Eeva, 2 lapse ema)

Eesti Keele Instituudi väliseesti koolivõrgustiku koordinaator Merike Barborak kinnitas, et Üleilmakool pakub väärtuslikku lisaõpet eriti neile lastele, kellele elukohajärgne Soome omavalitsus emakeeleõpet ei paku, kuid kahjuks ei ole info sellisest võimalusest lastevanemate seas piisavalt levinud ning vajab suuremat propageerimist. Kooli mõju suurendamiseks on vajalik teadlikum teavitustöö.

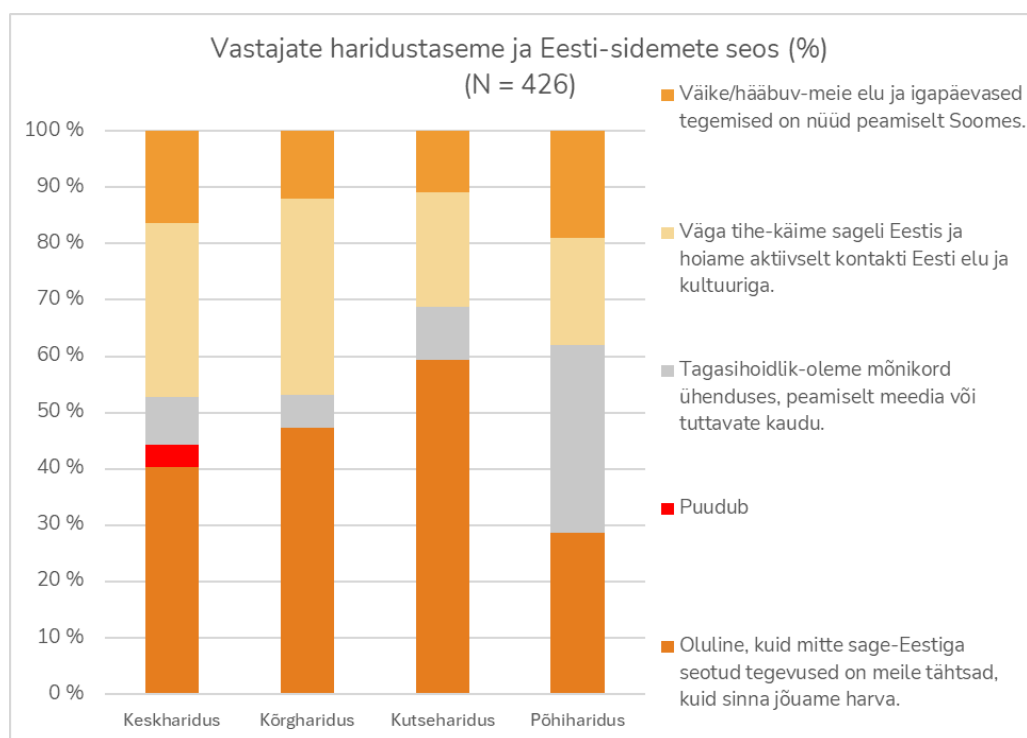
Kokkuvõtvalt

- Kui oma emakeele õpet ei pakuta, selle kohta puudub info või see ei sobi ajaliselt, jääb peredele emakeele arendamiseks „asenduspakett“: kodu, meedia, kogukond.
- Integreeritud eesti-soome kakskeelne õpe Latokartano koolis pole kõigile eesti õpilastele Soomes asukoha tõttu kättesaadav, samuti eelistatakse kooli õppekorralduses rohkem keskendumist soome keele õppele.
- Üleilmakooli veebipõhine õpe on ühtlase kvaliteediga ja teiste õppevormidega võrreldes paindlik, kirjalikel kursustel on osalemine tasuta, veebitundides osalemise eest on omaosalustasu. Lisaks korraldab Üleilmakool välismaal elavatele eesti lastele erinevaid eesti keelega seotud sündmusi ning keelesaagreid.

5. Eesti keele õppimist toetavad tegurid

5.1. Eesti keele tähendus ja side Eestiga

Ankeetküsitluse tulemused näitavad, et enamik peresid säilitab Eestiga sisulise ja emotsionaalse side. Vastajatest 77,0% (329 peret) kirjeldab oma sidet Eestiga kas väga tiheda või olulisena, kuigi mitte sagedasena. Eesti identiteet on enamiku perede jaoks jätkuvalt oluline ning side ei ole katkenud ka pikema Soomes elamise järel. Täielik eemaldumine Eestist on väga harv (1,2%). Samas on 14,5% peresid, kelle side Eestiga on nõrk või praktiliselt kadunud. 77,8% peredest külastab koos lastega Eestit mitu korda aastas või veedetakse siin pikemalt aega suveperioodidel. Regulaarne kontakt Eestiga on tavapärane, mitte erandlik. Eesti keele säilitamine ei toetu seega üksnes mälule või meediale, vaid ka keelekeskkonnale Eestis. Suur osa diasporaast on hargmaine, elades ja tegutsedes paralleelselt kahes riigis. Haridustaseme ja Eestiga side ristanalüüs näitab, et side Eestiga on tugev kõigis haridusrühmades (vt joonis 1).

Joonis 1. Vastajate haridustase ja side Eestiga

Enamik vastajaid hindab oma sidet Eestiga kas väga tihedaks või oluliseks, kuid mitte sagedaseks. Kõrgharidusega vastajate seas on seejuures enam neid, kes kirjeldavad oma sidet väga tihedana, viidates aktiivsemale ja intensiivsemale suhtele päritoluriigiga. Kutseharidusega vastajate puhul on samuti side Eestiga olemas, kuid see väljendub sagedamini pigem olulise, kuid harvemini realiseeruva kontaktina. Madalama

haridustasemega vastajaid oli arvuliselt vähe, mistõttu on selle vastajagrupi vastuste tõlgendamine komplitseeritud.

Valdav enamus küsitluses osalenud peresid peab lapse eesti keele oskust oluliseks. See tähendab, et hoiakute tasandil on järgmise põlvkonna emakeele oskuse areng väärtustatud. Avatud vastused näitavad, et eesti keele olulisust põhjendatakse eelkõige identiteedi ja päritoluga (eesti juurtega), sugulastega suhtlemise olulisusega ning sooviga hoida sidet Eesti kultuuriga. Lisaks tuuakse esile tulevikuvõimalused (õppimine/töö Eestiga seotult) ja mitmekeelsus kui väärtus. Osas vastustest rõhutatakse, et eesti keel on vanema (tihti ema) kõige loomulikum väljendus- ja mõtlemiskeel, sh tunnete ja keerulisemate teemade jaoks ning emakeelne suhtlus loob perele emotsionaalselt turvalise ruumi, kus üksteist mõistetakse ja sobival viisil toetatakse. Vaid väike osa küsitlusele vastanutest peab eesti keelt vähem oluliseks, rõhutades enda Soome-keskset igapäevaelu ja nõrka sidet Eestiga.

Intervjuudest ilmnis samuti, et paljude perede jaoks tähendab eesti keele rääkimine ühendust kodumaaga ja emakeele olulisust. Emakeel on emotsioonide keel ja tugikeel – eesti keeles väljendatakse tundeid ja tugevaid emotsioone. Tunnete väljendamine oma emakeeles on sügavama tähendusega kui võõrkeeles. Näiteks kasutavad Eesti päritolu lapsed sõna „äiti“ (soome k 'ema') ja „emme“ erinevalt.

„Emme ütlevad siis, kui on tõesti viga midagi: „Emmmeee“ [hädas häälega].“ (Tea, 2 lapse ema)

Paljude vanemate jaoks on eesti keeles rääkimine puhkuseks igapäevaselt soome keeles suhtlemise kõrval. Pidev võõrkeelne keskkond kurnab ning kodu on koht, kus soovitakse rääkida keeles, mis tuleb loomulikult. Olgu selleks naljategemine, koeraga mängimine või lihtsad argitoimetused – emakeel pakub (emotsionaalset) puhkehetke.

„Terve päev räägid soome keelt, kodus tahaks ikka emakeeles suhelda. Ei jaksa seda soome keelt kogu aeg.“ (Maria, 1 lapse ema)

Ka Soomes tegutseva eestlasest perenõustaja Cathy Kononow sõnul on muredest rääkimine ja abi saamine emakeeles kriitilise tähtsusega, sest just rasketel hetkedel vajab inimene võimalust väljendada end keeles, milles ta tunneb end emotsionaalselt kõige turvalisemalt. Kononow tõdeb, et see vajadus ei kao ka aastakümnete pikkuse integratsiooni järel.

„Ma olen 30 aastat siin elanud ja mul on nii hea meel, et ma saan kellegagi rääkida nendest asjadest [eesti keeles].“ (Perenõustaja vestlusest ühe lapsevanemaga)

Mitmete intervjuueeritavate arusaamises on eesti keel ja kultuur põimunud. Küsimustikule vastajate valimisse sattunud aktiivsed eesti kultuuri hoidjad mainivad Eesti pidupäevade tähistamist, rahvatantsu ja koorilaulu viljelemist. Uhkust väljendati tugevalt just eesti kultuuri praktiseerimise ja edasiandmise üle. Näiteks tõid osalejad välja, kuidas neile on

oluline, et laps tunneks Eesti kultuurilugu: teaksid, kes on rehepapp või et laps käiks rahvatantsus ja jõuaks laulu- ja tantsupeole.

„Ma olen aktiivne eesti kultuuri eest seisja, me oleme uhked selle hariduse või rahvuse üle ja mina olen seda propageerimas, ei või ennast väikseks teha.“ (Ene, 2 lapse ema)

Mitmed lapsevanemad tõid välja, et ka lapsed väljendavad uhkust eestluse üle ning tunnevad rõõmu näiteks selle üle, kui koolis korraldataval kultuuripäeval on võimalik eesti rahvariideid kanda. Üks ema meenutas lapse eredat kogemust laulu- ja tantsupeol, mis jättis temasse sügava jälje.

„Tal õnnestus osaleda juubeli laulu- ja tantsupeol, mis on talle täiesti kustumatu mälestuse jätnud. Seda ta igatseb hirmsasti taga.“ (Eeva, 2 lapse ema)

Esines ka tõdemus, et keel on olulisim osa rahvusest, see on miski, mis on püsivam kui kultuur ja kombed.

„Minu arust mingisse rahvusesse kuulumine tähendabki keelekasutust peamiselt, sest muud asjad kõik muutuvad, aga keel on see, mis on alati põhimõtteliselt sama.“ (Heleriin, 2 lapse ema)

Leidus ka vastupidiseid arvamusi, näiteks arvas üks osaleja, et on väär keelt niivõrd tihedalt rahvuslusega siduda.

„[Uuringu küsimustikus] küsimused vist ka suunasid hästi palju, et kas me peame eesti keele ülalpidamist tähtsaks. Seal rõhuti sellele, et kas me kaitseme eesti keelt [---] Ja päris sellist riiki nagu on võib-olla Ungari või Valgevene või kes väga kaitsevad põhimõtteliselt vägisi kõike, siis see pole ka tore.“ (Anton, 2 lapse isa)

Nii Soome kolides kui ka pikemat aega seal elades varjutavad laste keeleõpet ja Eestiga siduvaid tegevusi igapäevased olmemured – uues paigas elu sisseseadmine, uue töö- ja koolikeskkonnaga harjumine. Eesti keele õppimise ja eesti keeles suhtlemise sujuvus oleneb pere taustast. Leidub peresid, kes on jätkuvalt tihedalt seotud elu ja perega Eestis, kui ka neid, kes jõuavad elutempo või majanduslike võimaluste tõttu Eestisse harva ning ei näe enda sidumises Eestiga enam suurt mõtet.

„Me käime väga vähe Eestis, korra aastas kindlasti. Eelmisel aastal sai isegi kolm korda käidud, et seda on juba päris palju. Meie ei jaksa niimoodi sõeluda nagu siin väga paljud nii-öelda patriotlikult sponsoreerivad laevafirmasid ja on nii tublid, et käivad kuus korra ja iga kahe nädala tagant.“ (Eve, 2 lapse ema)

Kuigi intervjuudest selgus, et on eestlasi, kes sooviksid parema majandusliku seisu korral Eestisse naasta, on enamjaolt osalejad Soome eluga harjunud ja Eestisse hing tagasi ei ihka.

„Meile meeldib elada välismaal, kuidagi meile Eesti elu ei sobi. Aga [soovin, et] eesti juured ja eesti keel säiliks, kas või seda, et võib-olla [laps] tahab kunagi Eestisse õppima tulla. Ikkagi on oluline, et sa räägid seda keelt õigesti.“ (Eeva, 2 lapse ema)

Kogemuslugu “Hiljuti Soome kolinud pere”

Mina ja mu lapsed – 9-aastane tütar ja 11-aastane poeg – kolisime Soome poolteist aastat tagasi. Motivatsioon hoida kodust keelt emakeelena tuleb minust. Ma kasutan eesti keelt iga päev ja ma usun, et ma olen piisavalt pädev, et seda ka hoida. Lastel on nii kõva eesti keele põhi all, et ma ei muretse, kui nad vahel omavahel segakeeles rääkima kipuvad. Nad võtavad ka aktiivselt osa eesti keele tundidest, aga ekstra nad küll õppima ei pea. Olen kohanud eesti peresid, kelle eesti keel on palju hüllemas seisus. Pealegi käime vähemalt kord kuus Eestis ja oleme pidevas ühenduses oma Eestis elavate pereliikmetega.

5.2. Kodune keelekasutus ja eesti keele oskuse arengu toetamine

Koduse keelekasutuse andmed näitavad, et eesti keelel on peredes jätkuvalt tugev positsioon. Valdavas osas (90,9%) vastustest mainitakse eesti keelt koduse suhtluskeelena: suur osa peresid kasutab eesti keelt kas ainsa või ühe peamise kodukeelena (vt tabel 3).

Keel	Arv	Protsent
eesti keel	412	96.49%
soome keel	210	49.18%
inglise keel	69	16.16%
vene keel	30	7.03%
rootsi keel	18	4.22%
Muu	8	1.87%

Tabel 3. Perede kodune keelekasutus

Mitmed vastajad kirjeldavad, et „kodus räägime ainult eesti keeles“, „kogu pere suhtleb omavahel ainult eesti keeles“ või et mõlemad vanemad on eestlased ja eesti keel on peresisene loomulik suhtluskeel. See viitab tugevasti eesti keelele rajatud kodusele keelekeskkonnale.

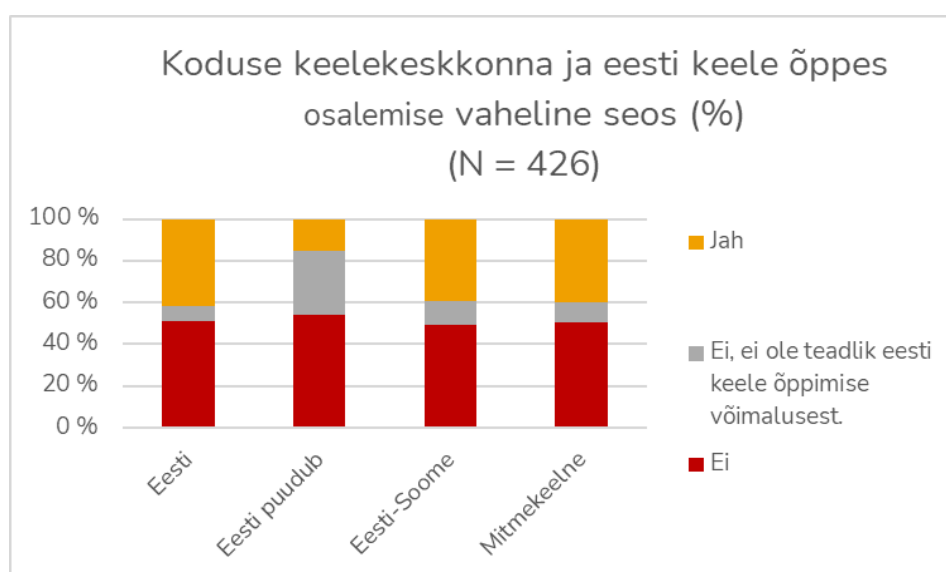
Enamik peresid toetab lapse eesti keele arengut igapäevase suhtluse, meediatarbimise ja lugemise kaudu, mis näitab, et formaalse õppetöö kõrval mängib peresisene keelekasutus kesksel rollil keele säilitamisel. See näitab, et kodu on jätkuvalt eesti keele peamine tugikeskkond, isegi juhul kui kooli- ja muu igapäevase elu keel on valdavalt soome keel. Eesti keele kasutus ei piirdu ainult suulise suhtlusega, vaid hõlmab ka teadlikke keele hoidmise viise, nagu eestikeelsete raamatute lugemine, eestikeelse meedia vaatamine,

suhtlus vanavanemate ja sugulastega ning mõnel juhul ka teadlik reegel rääkida kodus ainult eesti keeles.

Avatud vastused kinnitavad, et eesti keele kasutamine kodus ei tähenda ainult keele olemasolu peres, vaid hõlmab erinevaid keelekasutuse mustreid ja strateegiaid. Nii tuleb vastustest esile vanemapõhine keelejaotus, eriti olukordades, kus pere on mitmekeelne. Sageli kirjeldatakse mustrit, kus ema räägib lapsega eesti keeles ja isa soome keeles või vastupidi. See viitab teadlikule keelekasutuse korraldamisele ning sellele, et eesti keele edasiandmine toimub sageli just ühe vanema järjekindla keelekasutuse kaudu.

Samuti näitavad vastused, et ka neis peredes, kus eesti keel on kodune keel, on tavaline keelte segunemine ja soome keele mõju igapäevasele sõnavarale. Mitmed vastajad märgivad, et soomekeelseid sõnu „trügib hulka“, mõningaid väljendeid kasutatakse vaheldumisi või suhtlus toimub osaliselt eesti ja soome keeles. See osutab Soome ühiskondliku keele tugevale kohalolule ka eestikeelsetes kodudes. „Muu“ keele all mainiti ka soome-eesti segakeelt. Mitmest vastusest ilmneb asümmeetriline kakskeelsus: vanem pöördub lapse poole eesti keeles, kuid laps vastab soome keeles ehk eesti keel on osades peredes sisendkeel, kuid lapse aktiivne väljenduskeel kaldub vähemalt osaliselt olema soome keel. Soome keelt kasutataksegi paljudes peredes eesti keele kõrval ning osa vastustest kirjeldab olukorda, kus vanem räägib lapsega eesti keeles, kuid laps vastab soome keeles või räägitakse soome-eesti segakeelt. Samuti esineb peresid, kus vanemad kasutavad omavahel mõnda muud keelt või kus kodune keelekasutus sõltub olukorrast.

Koduse keelekasutuse tüübid on kodeeritud antud vastuste põhjal nelja rühma: „Eesti“, „Eesti-soome“, „Mitmekeelne“ ja „Eesti puudub“ (vt joonis 2). Rühma „Mitmekeelne“ arvati kõik pered, kus lisaks eesti keelele kasutati kodus veel vähemalt üht muud keelt peale soome keele.

Joonis 2. Koduse keelekasutuse ja eesti keele õppes osalemise seos

Ristanalüüs näitab, et kodune keelekasutus on seotud laste osalemisega eesti keele õppes, kuid erinevused rühmade vahel ei ole väga suured nende perede puhul, kus eesti keel on vähemalt osaliselt kasutusel. Peredes, kus eesti keel on kodune keel, osaleb eesti keele õppes 41,5% lastest. Sarnane osalusmäär ilmneb ka eesti-soome kakskeelsetes (39,1%) ning mitmekeelsetes peredes (40,0%). See viitab asjaolule, et eesti keele kasutamine koduses keskkonnas, sõltumata teiste keelte kasutamisest samas keskkonnas, toetab osalemist eesti keele õppes.

Enamik peresid toetab lapse eesti keele arengut ja oma emakeele õppes osalemist teadlikult igapäevase suhtluse, meediatarbimise ja lugemise kaudu, enam kui pooled peredest aitab eesti keele kodutöödega ja juhendab koolis antud tööde tegemisel (vt tabel 4).

Vastus	Arv	Protsent
Räägime lapsega eesti keeles igapäevastes olukordades (SQ001)	163	96.45%
Suhtleme sugulaste või sõpradega eesti keeles (näost näkku või video vahendusel) (SQ002)	150	88.76%
Kasutame eesti keelt sõnumites ja sotsiaalmeedias (SQ003)	134	79.29%
Loeme eesti keeles raamatuid või ajakirju (SQ004)	127	75.15%
Kuulame või vaatame eestikeelseid filme, saateid, muusikat või multikaid (SQ005)	135	79.88%
Aitame lapsel teha eesti keele kodutöid (SQ006)	90	53.25%
Juhendame ja aitame last koolis antud kodutööde tegemisel eesti keeles (SQ007)	92	54.44%
Kasutame eesti keele õppimise äppe, mängu või veebikeskkondi (SQ008)	20	11.83%
Laps osaleb Üleilmakooli tundides või muudes eesti keele veebitundides (SQ009)	16	9.47%
Muu viis lapse eesti keele toetamiseks (palun täpsustage avatud väljal kommentaarina) (SQ010)	3	1.78%
Muu	9	5.33%

Tabel 4. Perede eesti keele oskuse arengu toetamise viisid

Seega on enam kui pooled pered aktiivselt kaasatud formaalsesse õppesse ning õpetaja ja kodu vaheline koostöö toimib.

Avatud vastused näitavad, et lisaks etteantud valikutele toetavad pered laste eesti keele arengut kultuurilise osaluse (nt laulupidu, rahvatants), mänguliste tegevuste ja igapäevase suhtluse kaudu. Samuti kasutatakse kaudseid keeleõppeviise, nagu vigade parandamine loomulikus suhtluses. Avatud vastused toovad esile ka keeleõppimisega seotud väljakutseid, eelkõige soome keele domineerimist, vajadust tõlkimise järele ning eesti keele vähest kasutust kodus. Vanemad rõhutavad ka laste suunamist eesti keele kasutamisele suhtluses eakaaslastega. Kokkuvõttes on toetus sageli mitteformaalne ning sõltub igapäevastest keelekeskkondadest ja perede võimalustest.

Süvaintervjuude analüüs osutab samuti, et kuigi eesti keele õppimine väljaspool kodu on küll paljude intervjuus osalejate jaoks oluline, tuleb peamine keeleoskus kodusest keelekasutusest ja vanemate motivatsioonist eesti keelt edasi anda.

Aga ka motiveeritud lapsevanematel on väljakutsed, mis eesti keele pärandamist lapsele takistavad. Näiteks osatakse näitena tuua, et kuigi vanemad räägivad lapsega eesti keeles, jätkab laps pärast lasteaeda kodus oma mängu soome keeles.

„See periood kui nad lasteaeda läksid ja kui nad koju tulid, siis nad hakkasid soome keeles mängima. See tuli nii automaatselt sealt keskkonnast, et läks tund-kaks, enne kui nad lülitasid täiesti oma aju jälle eesti keele peale tagasi.“ (Katrín, 4 lapse ema)

Vanemad tõdevad, et soome keel tungib lapse eesti keelde sisse ja toodi näiteks, kuidas laps räägib küll eestikeelsete sõnadega, aga kääneb soome keelele omaselt.

„Ongi sassis see keelekasutus. Isegi kui ta mõtleb välja, kuidas see eestikeelne sõna peaks kõlama, siis sõna lõpp läheb ikkagi nagu oleks Soomes see sõna lõpp. Näiteks „valged“ on soome keeles „valkoiset“, aga siis ta eesti keeles ütleb „valgsed“. Et selge vahe tuleb sisse: soome keeles käänded ja eesti keeles sõna, paneb kaks asja kokku. Eesti keele grammatika on suhteliselt null. Eks ta neid sõnu vaikselt juba teab, aga lause ülesehitus on täiesti soome.“ (Anton, 2 lapse isa)

Kui mõned lapsevanemad peavad keelte segunemist paratamatuks, siis teised võitlevad aktiivselt eesti keele rääkimist segavate faktorite vastu. Paljud vanemad on sihikindlad eesti keele hoidjad ning jälgivad, et kodukeel oleks eesti keel. See tähendab, et lisaks omavahelisele suhtlusele mängivad telekas vaid eestikeelsed kanalid, pühapäeva hommikul tehakse videokõnesid Eestis elavate vanavanematega või täidetakse lapsega eesti keeles päevikut.

„Suurem poiss saab 12, temal on juba põhimõtteliselt aastaid kohustus, et ta peab kirjutama nädala kokkuvõtte, mida ta teinud on nädala jooksul, siis ta kirjutab seda eesti keeles. Ja tüdrukutel ma kirjutatan ise, nad ütlevad ja mina kirjutatan. Ja väiksem poiss nüüd tahtis ka, tema on mul kuuene, käib lasteaias, siis iga õhtu me kirjutame üles, kuidas tal lasteaias päev läks, et tema ütleb, meie kirjutame. Just see, et ta saab suuliselt öelda, et mis tal juhtus ja saab eesti keeles väljendada mõtteid.“ (Katrín, 4 lapse ema)

Paljud lapsevanemad korrigeerivad väljakutsete kiuste aktiivselt oma laste eesti keele kasutust, olgu see korrektsed käänded ja võõrkeelsete väljendite vältimine või korrale kutsumine, kui lapsed lähevad soome keelele üle.

„Meil on naabripoiss, kelle isa on eestlane. Ja see poiss oskab väga hästi eesti keelt, aga kui ta meile tuleb, siis ta räägib minu poisiga soome keeles. Neil omavahel on juba lihtsam rääkida soome keeles. Ja siis oleme meie need, kes seal kisame kõrval, et kuule, hallo, räägi eesti keeles, aga nad ei räägi.“ (Katrin, 4 lapse ema)

On ka eesti peresid, kus lapsevanem lubab lapsel üle minna soome keelele, kui tundub, et lapsel on nii lihtsam ennast väljendada. Paljud pered hoiavad rangelt eesti keelt võimalikult korreksena, kuid seal, kus mõistlik, teevad mööndusi, nt „kustukumm“ asemel „kumi“. Kohati tekib uus eesti-soome keel. On peresid, kus lapsed omavahel räägivad soome keeles, kuigi pigem on see levinud peredes, kus on üks vanem soomlane. Segaperedes on valdavalt lapsel tugev assotsiatsioon eesti keele ja oma eesti keelt kõneleva lapsevanemaga.

„Kui lapsed omavahel räägivad soome keelt, siis mina olen nõrgem pool [kui soomlasest isa]. Aga tegelikult see [soome keel] lasteaiast jääb peale. Isegi nüüd eile, Ukraina naine ütles, et ta kardab, et lapsed hakkavad omavahel rääkima soome keeles, kuigi mõlemad vanemad on ukrainlased, selliseid olukordi on ka juhtunud.“ (Ene, 2 lapse ema)

Eesti keele hoidmine on eriti keeruline just teismeeas. Teismeeas nihkub noore lapse fookus koduselt keskkonnalt eakaaslastele. Soov sulanduda Soome ühiskonda ja veeta vaba aega kohalike sõpradega tähendab seda, et soome keel muutub peamiseks suhtlusvahendiks ka väljaspool koolitunde. Eesti keel, mis varem oli loomulik osa lapse maailmast, võib hakata seostuma vaid „kohustuse“ või „vanemate keelega“, kaotades oma sotsiaalse atraktiivsuse. Seetõttu vajaksid nad spetsiifilist tuge, mida hetkel napib, kuna pakutavad eesti keele tunnid ja huviringid on sageli suunatud noorematele lastele. Samuti oleks abi noorte virtuaalkeskonnas toimuvast omavahelisest eestikeelsest suhtlemisest. Näiteks leidis meie uuringu jooksul noori, kes suhtlevad Eestis elavate eakaaslastega ja eesti keeles koos üle võrgu arvutimänge mängides.

Kogemuslugu “Teismelistega pere”

Mina, Tiiu, ja mu 2 teismelist last räägime kodus eesti- soome segakeeles. Kuigi mu lapsed saavad aru, mida ma räägin, on nad sündinud Soomes ja üles kasvanud peamiselt soomekeelses keskkonnas. Kuigi teised kohalikud eestlased kurdavad, et teismelised kaotavad motivatsiooni keeleõppe vastu, siis minu vanim teismeline on väga lähedane oma Eestis elava onuga ja on läbi selle säilitanud päris hea suhtluskeele. Vahel ta isegi nähvab mulle, et miks ma talle rohkem eesti keelt pole õpetanud. Teisalt on vanusest tulenevalt prioriteet sõpradega aja veetmine. Nad ei taha kulutada aega eesti keele õppimisele ja ma ei saa neid ka kuidagi sundida. Nad ei näe põhjust võtta osa eestlaste kogukonnaga suhtlemisest, sest nad on kasvanud üles soomlastena.

Suure ohuna mitte ainult eesti keelele vaid ka soome keelele nähakse inglise keelt, mis tungib peale nii sotsiaalmeediast kui ka videomängudest. Just teismelistele on surve inglise

keele ja kohaliku sotsiaalmeedia poolt kõige tugevam. Samuti ei ole harv nähtus, et eesti- ja soomekeelsed noored „nalja pärast“ suhtlevad omavahel inglise keeles.

„Poeg naerab, et tal on kaks sõpra, nad räägivad omavahel inglise keeles, pulli pärast. Ja siis seal [video]mängudes ilmselt rahvusvaheline seltskond.“ (Ene, 2 lapse ema)

Mitmekeelsete perede puhul on inglise keel ka koduseks suhtluskeeleks, näiteks eestlasest ema, kellel on slovaki mees, räägib lastega (põhiliselt) eesti keeles ja vajadusel selgitab inglise keeles juurde, kuid lapsed vastavad emale pigem inglise keeles või segakeeles. Ema-isa suhtlevad inglise keeles ja mees ise samuti lastega pigem inglise kui slovakkia keeles.

„Ma tahan eesti keelt õpetada lastele nii palju kui võimalik, aga inglise keel surub peale.“ (Dagmar, 2 lapse ema)

Ühe teise osaleja kodus räägib ema eesti keelt, isa itaalia keelt ning kogu perega koos olles räägitakse inglise keelt. Üks lastest käib soome, teine rootsikeelses koolis.

„Me ise ka räägime itaalia keelt ja kui oleme koos, [siis] inglise keelt. Tütar on soomekeelses koolis praegu ja poeg õpib rootsikeelses. Ja see oli nende enda valik, et kummas keeles koolis käia.“ (Heleriin, 2 lapse ema)

Seega selgub intervjuudest, et eesti keele säilitamine Soomes tugineb suuresti lapsevanemate endi aktiivsusele ja loovusele. Keelt ei käsitleta pelgalt sõnavara kogumina, vaid see on tihedalt põimitud kultuurikogemuse, eneseväljenduse ja igapäevaste ühistegevustega. Kodune „õpetamine“ toimub pigem teiste tegevuste taustal, läbi teadliku keelevaliku ja lapse suunamise eestikeelse info juurde. Näiteks toodi keele arendamise ühe tegevusena väikelapseas kõige rohkem välja eestikeelsete raamatute (ette)lugemist ning ka multifilmide vaatamist. Eelkooliealiste puhul täheldati sageli soovi kuulata samu lugusid ja lugeda samu raamatuid üha uuesti. Keeleõppe seisukohalt on selline kordus äärmiselt tänuväärne, kuna see aitab keelemustritel ja sõnavaral kinnistuda ning tekitab lapses turvatunde eesti keele kasutamisel.

„„Karu aabits“, „Sipsik“ meil on olemas. Ma ei ole elus ühtegi raamatut nii palju lugenud kui „Sipsikut“. Varsti mul on need jutud peas, kõige populaarsem jutt on „Taksosõit.““ (Eve, 2 lapse ema)

Mitmed lapsevanemad tõid välja, et kasutavad eesti keele huvi ülevõtmiseks loovtegevusi. Keelt arendatakse läbi meisterdamise, laulumängude ja spordi, kus keel on loomulik osa tegevusprotsessist, mitte eesmärk omaette. Nii mõnigi lapsevanem mainis eestikeelsete paberväljaannete puudust. Näiteks kirjeldas üks lapsevanem, kuidas ta soovib lapse internetikasutust piirata ning eesti keele õpetamisel kasutada muid õppevahendeid ja väljaandeid, näiteks ajakirja Täheke. Teine lapsevanem, kes on ise pedagoog, tõi välja, et kuna sobivat eestikeelset materjali on Soomes keeruline hankida, loob ta ise koos lastega

koomikseid, personaliseeritud vihikuid ja raamatuid, mis toetavad vahetut suhtlust. Isegi kui vanemal on pedagoogilised teadmised, on igapäevane keeleõpe sageli juhuslik ja sõltub eelseisvatest sündmustest (pühad, reisid).

„Noorema tütreaga oleme joonistanud ja kirjutanud koomikseid eesti keeles, siis ta loeb neid ette. Siis olen teinud lastele väikseid raamatuid, kus nad õpivad mingit riidet või liiklusvahendit. Sõidame Eestisse ja katsume ette mõelda, et mis sõnu nad seal võiksid vajada. Olen seda sõprade lastele ka teinud. Sellised väikesed lihtsad, toredad, värvilised raamatud. Need on juba aastaid meil olnud ja vahest ikka loeme neid. Kui on tulemas jõulupidu, siis olen kirjutanud mõned väikesed luuletused ja siis nad on õppinud neid pähe. Alati kui mingi asi on juhtumas, siis võtame eesti keelt juurde. Aga see ei ole väga süstemaatiline tegelikult. [---] Mul endal keeleõpetajana on see väga kerge. Ma oskan ette näha, et mida võiksid nad tädi Maiega vesteldes vajada, mida vanaisaga, mis oleksid need kõige paremad kümme sõna, millest on kõige rohkem kasu.“ (Marta, 3 lapse ema)

Siiski on kodusel keele arendamisel märkimisväärne roll digivahenditel. Tahvelarvuteid ja nutiseadmeid kasutatakse teadlikult eestikeelse sisu (mängud, harivad videod) tarbimiseks. Olulise takistusena seejuures toodi välja eestikeelse digisisu piiratud kättesaadavus veebis. Lapsevanemad tunnevad puudust kvaliteetsest, kaasaegsest ja kergesti leitavast eestikeelsest veebisisust (mängud, interaktiivsed õppematerjalid), mis suudaks võistelda inglise- või soomekeelse meediaga.

„Võiks mingi lahe multikas olla kasvõi Youtube'is. Miks kõik on tänapäeval lukus? Isegi laulusõnu ei anna tehisintellekt, kuna see kuulub kellelegi. Kui ei oleks luku taga, paneksite need Lotted Youtube'i, nii et me kätte saaksime need.“ (Ene, 2 lapse ema)

Samuti toodi ettepanekuna välja Duolingo äpi arendamine eestikeelseks, nii et teisi keeli saab ka eesti keeles õppida.

„Duolingo on kõik inglise keele põhine – kui oleks võimalik niiviisi, et hispaania, türgi keelt näiteks õppida eestikeelselt, jumala super, kui oleks selline äpp olemas.“ (Kerli, 4 lapse ema)

Eesti keele säilitamisel ja õppimisel Soomes on kriitilise tähtsusega kodu ja õppeasutuse vaheline tihe koostöö. Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik ja keelepoliitika ekspert Kätlin Kõverik rõhutas ekspertintervjuus, et õpetaja õpetab keele struktuuri ja annab grammatilise põhja, kuid keeleõppe sisu vastutus langeb vanematele. Kodus suhtlemine, sõltumata keelekvaliteedist, on keele säilimise alus. Ka lapsevanemad ise leiavad, et keeleõpet ei saa käsitleda teenusena, mida pakub vaid kool või huviring. Tulemuslik keeleline areng eeldab lapsevanemate aktiivset panust ja teadlikku toetust koduses keskkonnas.

„Palju on niimoodi, et laps lükatakse kuskile ringi, arvatakse, et see ring tegeleb sellega või laps lükatakse kooli, et kool tegeleb lapse kasvatamisega. Sama on eesti keele õpetamisega, et see peab olema vanemaga koostöös. See ei ole niimoodi, et vot see ring või kool nüüd õpetab, et siin on perekonna panus samuti tähtis.“ (Ene, 2 lapse ema)

Oluliselt erinev on olukord peredes, kus eesti keelt kodus ei kasutata. Selles rühmas osaleb eesti keele õppes vaid 15,4% lastest ning koguni 30,8% vastajatest ei ole teadlikud eesti keele õppimise võimalustest. See näitab, et lisaks keelekasutusele on oluline tegur ka info kättesaadavus.

Kokkuvõttes võib järeldada, et eesti keele olemasolu koduses keelekeskkonnas toetab osalemist, kuid ei taga seda. Kõige haavatavamaks rühmaks on pered, kus eesti keel koduse keelena üldse puudub, kuna nende puhul on oma emakeele õppes osalemine madal ja ka teadlikkus õppimisvõimalustest piiratud. Tulemused osutavad, et eesti keel ei ole peredest kadunud, kuid toimib sageli paralleelselt tugeva keskkonnakeelega, eelkõige soome keelega. Keelekasutus toimub mitmekeelses ja sageli asümmeetrilises keskkonnas, kus vanemate ja laste keelekasutus ei pruugi kattuda. See võib omakorda mõjutada ka laste osalemist eesti keele õppes, kuna keele roll igapäevaelus ei ole kõigis peredes ühesugune.

5.3. Kodu- ja kooliväline eesti keele kasutus ja eestlaste võrgustikud

Küsitluse avatud vastuste põhjal kasutatakse eesti keelt Soomes mitmesugustes olukordades, mitte ainult kodus. Eesti keelt räägitakse teiste eestlastega suheldes, näiteks sõprade, töökaaslaste ja kohaliku eestlaste kogukonnas. Kuigi nii küsitlusele vastajate kui intervjueeritavate hulgas oli neid, kes koduvälist eesti keele kasutust oluliseks ei pea, oli valdav enamik seisukohal, et see on oluline tegur eesti keele säilitamisel ja järgmise põlvkonna keeleoskuse arendamisel. Mitmed vastajad mainivad, et lapsed suhtlevad eesti keeles siis, kui klassis või huviringis on teisi eestlasi.

Tippspetsialistid ja akadeemilise taustaga eestlased ning teisalt ametikooli haridusega oskustöötajad ei ole omavahel piisavalt sotsiaalse läbikäimisega. See tähendab, et eestikeelne suhtlus piirdub sageli vaid kitsa sõpruskonnaga, jättes lapsed ilma laiemast ja mitmekesisemast keelekeskkonnast. Vanema sõnavara ja rääkimisviis on paratamatult spetsiifiline ning ilma eakaaslasteta jääb lapsel omandamata släng, kiirem kõnetempo ja argine väljendusoskus.

„Ma ei kujutaks ette, et mu lapsed ei käiks mitte kuskil, et me suhtleks nendega ainult kodus eesti keeles, et neil ei oleks Eesti huviringe. Sest see, kui sa ikkagi eakaaslasega ei saa rääkida eesti keeles või kuuled ainult ema-isa häält ja seda kodukeelt, siis jääks see keel ikka väga nõrgaks. Sest üks asi on kodune keel, mida su ema-isa kasutavad, aga kui sa lähed välja ja seal räägivad inimesed palju rohkem võõrsõnu, ja see, et sa kuuled oma eakaaslast, see annab nii palju juurde.“ (Katrin, 4 lapse ema)

Samas kasutatakse ka eestlastega rääkides eesti ja soome keelt läbisegi ning mõnikord proovivad ka soomlastest sõbrad eesti keeles rääkida. Mitmed intervjuueeritavad tõid välja, et eesti keeles rääkimist välditakse siis, kui ei soovita jätta muljet, et soomlasi tahetakse vestlusest välja jätta. Seda tuleb eriti ette tööl kolleegidega suheldes, aga ka sõpruskonnas, kus on koos nii eestlasi kui soomlasi.

„Tööpõhiselt suhtlen vahetevahel eesti keeles, aga proovime vältida, et poleks soomlaste tõrjumist. Et omavahel [eestlastega] räägime ja nemad [soomlased] ei saa aru.“ (Dagmar, 2 lapse ema)

Intervjuude tulemused osutasid, et eestlaste kogukond jaguneb sotsiaal-majanduslikult ja ideoloogiliselt. Ühel pool on need, kes lahkusid Eestist pettumuse tõttu ja tunnevad distantssi kodumaaga, ning teisel pool need, kes omavad häid töökohti, käivad tihti Eestis ning säilitavad tugeva side koduriigiga. Tuntakse ka lõhet enda ja teiste eestlaste vahel, kes on Soome tulnud „rikkust otsima“:

Intervjuudest ilmneb, et mõned osalejad tunnevad, et ühtsem kogukond ja tugivõrgustik aitaks kaasa keele hoidmisele. Kuigi Soomes elab suur hulk eestlasi, ei moodusta nad ühtset gruppi, vähesed tunnevad tugevat eestlaste kogukonna tunnet. Soome-eestlaste grupi sisemine kihistumine ja kultuurilised iseärasused loovad olukorra, kus ühtse tugivõrgustiku tekkimine on raskendatud.

„Mina olen seda meelt, et me oleme selles mõttes ikkagi väike rahvas ja teises riigis, et pigem võiks nagu kokku hoida, aga ma pigem tajun teiste eestlaste poolt just seda eemale hoidmist või kuidagi nagu seda enda peitmist.“ (Eve, 2 lapse ema)

Kuigi eesti keele oskuse hoidmisel peetakse teiste eestlastega suhtlemist kriitilise tähtsusega teguriks, valitseb reaalses käitumises teatav passiivsus ja sotsiaalne suletus. Leidus nii intervjuueeritavaid, kes teadlikult otsivad Soomes eestlastest sõpru, kellega eesti keeles rääkida või kes osalevad eestlaste kogukonna tegemistes, kui ka neid, kellel on peamiselt soomlastest või rahvusvahelised sõbrad ja ise eestlastega kontakti ei otsi. Paljudel osalejatel tekib eestlastest sõpru ka läbi töö või hobitegevuse.

„Ja mina olen otsinud, kas mees või naine, vahet ei ole, aga kellel on lapsed sama vanad kui minu lapsed. Ja et nad saaksid samal ajal õppida eesti keelt.“ (Dagmar, 2 lapse ema)

Uute keelekontaktide loomine on pigem erandlik ja vähene võrgustumine omakorda takistab märgatavalt keelelist arengut. Aktiivne suhtluspartnerite otsimine on teadlik ja pingutust nõudev strateegia, mis pole enamiku perede jaoks loomuline. Enamik intervjueeritavaid piirdub suhtlusega oma väljakujunenud tutvusringkonnas ehk n-ö vanade sõpradega. See tähendab, et keelekasutus püsib samades raamides ja uusi keelelisi stiimuleid on vähe. Puudub harjumus või julgus laiendada oma suhtlusvõrgustikku eesmärgiga pakkuda endale või lastele täiendavat keelepraktikat.

„Kahe tuhandete aastate algus ja võib-olla kümme-viisteist aastat tagasi olid hiilgeajad, kui eestlased tulid järjest [Soome] ja kõik olid entusiastlikud. Aga nüüd on eestlased kohanenud. Need, kes siin on püsivalt, muutuvad natuke laisaks ja mugavaks. Ja need, kes siin käivad tööl, neid väga ei huvita, sest nende kodu on tegelikult Eestis. Aga me üritame ikkagi, organiseerime neid üritusi ja kes tuleb, see tuleb.“ (Mart, 2 lapse isa)

Mõnel lapsel on üksikud eestlastest sõbrad, kes on tekkinud koolist, emakeele tundidest või hiljuti kolinutel Eestis elavad sõbrad, kellega siiani kontaktis ollakse. Mitmed väljendavad, et otseselt nende lapsed ei sõbrune eestlastega rohkem kui soomlaste/teistest rahvustest lastega.

„Isegi paljude teiste sisserännanutelega on [lapsel] tekkinud side rohkem kui eestlastega. Siin on palju erinevaid: nepaallased, Indiast ja Lähis-Idast. Aga just eestlastega pole tekkinud väga, mitte et ma oleks rääkinud, et ära nendega räägi või suhtle nendega rohkem, vaid lihtsalt on nii läinud.“ (Anton, 2 lapse isa)

Nende kõrval, kes hindavad enda eesti kogukonda või soovivad, et neil oleks ümber rohkem eestlasi, on ka neid, kes arvavad, et olulisem on Soomes elades soome kultuur omaks võtta ja mitte rõhutada oma eestlust.

„Mina olen võtnud sellise arusaama, et jah, keelt peab oskama, aga Soomes tuleb elada soome nõuetele, kultuurile vastavalt. Et mitte teha oma kogukondasid siin ja nagu Eestis venelased „Me oleme venelased!“, mis on nii kohutav. Ma pean siia ühiskonda sulanduma. Jah, keele oskamine ei ole kunagi paha, aga et kogukonda nii suureks ajada ja üles ennast tuua, et me oleme nüüd eestlased.“ (Tea, 2 lapse ema)

Intervjuudest jäi kõlama teatud elitaarsus ja paljud osalejad tunnevad, et nende maailmavaade on liiga erinev teiste Soome kolinud eestlaste omast. Passiivsus ja vähene võrgustumine võib viia aga selleni, et eesti keel jääb sageli vaid kitsa siseringi keeleks. See viitab vajadusele luua rohkem organiseeritud ja toetavaid võrgustikke, mis viiksid eesti keelt kõnelevad pered kokku viisil, kus keelekasutus oleks loomulik ja vaba akadeemilisest survest. Hoolimata üksikisikute suurest panusest (nt katsed luua Eesti klubisid), põrkuvad

algatused tihti eestlaste introvertsuse vastu. Huvi püsivaks osaluseks on madal, mistõttu piirduakse sageli vaid suurimate tähtpäevade (jõulud, vabariigi aastapäev) tähistamisega.

Kuna Soome on Eestile lähedal ja keeled sarnased, tundub emakeele säilitamine iseenesestmõistetav. Seetõttu ei tegelda keele hoidmisega nii aktiivselt kui näiteks kaugemates riikides (USA, Austraalia), kus ollakse rohkem koondunud Eesti majade ümber, tõi välja Eesti Keele Instituudi väliseesti koolivõrgustiku koordinaator Merike Barborak. Siiski on Soomes omaalgatuslikku eesti keelt ja kultuuri edendavat seltsitegevust ja kogukonna kokkutulemist. Küsitluse avatud vastuste põhjal selgus, et eesti keelt kasutatakse kultuuritegevustes, näiteks kooris, rahvatantsurühmas, eestikeelses huvitegevuses (nt Helsingi eesti muusikastudio Siller), laagrites ja Eesti kultuurisündmustel. Kõige rohkem nimetati Pereklubi Sipsik, Tuglase Seltsi, Eesti klubisid, Eesti Maja Helsingis, eestikeelset kogudusetööd (kiriku üritused, perepäevad), ET Teatrit ja Eestist tulevaid teatrietendusi ja esinejaid, Mardilaata, Eesti Vabariigi aastapäeva ja taasiseseisvumispäeva tähistamist, jõulupidusid. Samas rõhutati, et üritused on liiga Helsingi-kesksed ja teistes piirkondades neid napib.

Seltsi- ja harrastustegevus ei ole pelgalt vaba aja veetmine, vaid keskkond, mis toetab keelelist ja kultuurilist identiteeti. Traditsioonilised kultuurivormid nagu koorilaul ja rahvatants on mõne meie osaleja jaoks oluline viis, kuidas eestlased Soomes oma keelt ja kultuuri elus hoiavad. Mitmed mainivad laulu- ja tantsupeol käimise tähtsust. Rahvatantsurühmades ei õpita ainult samme, vaid seal kinnistub ka spetsiifiline eestikeelne sõnavara, näiteks juhised, kuidas rühmas liikuda.

„Kui ma mõtlen rahvatantsuski, et siis nad saavad ju [oma sõnavarasse] väga palju mõisteid, mida ma ei oska kasutada. See silmaring avardub rohkem.“ (Katrin, 4 lapse ema)

Intervjuudes toodi välja, kuidas eesti klubide ja seltside tegevus on tähtis pigem esimese generatsiooni soome-eestlastele ning noored, kes on Soomes kasvanud, ei tunne seda sama vajadust eestikeelse kommuuni järgi. Siiski leidub ka erandeid:

„...ta ei õpi hambad ristas. Ta ei nuta, kui ta peab rääkima, et „Ma ei taha“. Ei, ta ikka punnitab. Ja kui meil on seltsi peod ja üritused, siis kui lapsed loevad katkendit raamatust või luuletusi, siis on näha kõikide laste keskendumine [eesti] keelele. Nad väga hea meelega [loevad], tegelikult nad ei loe vastumeelt.“ (Mart, 2 lapse isa)

Sotsiaalne aktiivsus sõltub ka asukohast. Helsingis ja Uusimaal üldiselt on laiem ja tihedam eestlaste kogukond, väiksemates piirkondades on keerulisem organiseeruda, mistõttu on märgata eestikeelse seltsielu hääbumist ja kokkutõmbumist.

„Probleemiks on see, et kuna selts on nii väikene, et iga pere loeb, siis nüüd läks üks pere, kolis siit ära kaugemale, et see mõjutab kõikide motivatsiooni ja eestluse-tunnet, et meid on jälle vähem. Häda ongi see, et kui osalejaid on vähe, siis ei ole ka raha ja ega siis midagi suurt teha ei saa. Et mõnedki üritused ongi juba siirdunud inimeste kodudesse, et oleme siis kellegi juures kodus kohvilaua ümber seal ja enam suuri üritusi väga ei korralda.“ (Mart, 2 lapse isa)

Samas tuli ka generatsiooni siseselt seltside tegevusse suhtumises erinevusi ette. Mõni intervjuueritav, kes on pikka aega Soomes elanud, leiab, et suhtleb teiste eestlastega piisavalt ja ei näe vajadust niigi kiires elutempos veel uusi tutvusi otsida ning seltsi tegemistes osaleda.

„Siin Põris on päris tugev eestlaste kogukond tegelikult, aga mina isiklikult võtan ainult jõulupeost osa. Aega ei ole lihtsalt rohkem. Muidu ka kohtume ikka väga tihti. Niisama tänava peal ja ikka räägid ja. Siin päris paljudega käime nii peredega läbi. Aga igaühel on oma elu ja elud on nii kiired.“ (Tea, 2 lapse ema)

Mõni Soome eluga kohanenud eestlane ei huvitu aga enam eesti seltsielust, sest tunneb, et Eesti elu ja eestlaseks olemine on võõraks jäänud.

„Ma olen ju seal [Eestis] elanud ja kasvanud ja ma olen ju eestlane, aga kui ma lähen sinna [Eestisse], siis elu on nii palju nende aastatega seal muutunud, et ma ei tunne seda enam ära ja see on mulle võõraks jäänud. Ja see on ka üks põhjus, miks ma võib-olla nii väga eestlastega ei suhtle. See on mulle võõraks jäänud. Et kogu see olemus ja kõik see on mulle nii võõraks jäänud, et mul on lihtsam olla soomlastega.“ (Marju, 3 lapse ema)

Teiste eestlastega kontakti saada/hoida võib keeruline olla alles hiljuti Soome kolinutel, kellel sisseelamine võtab oma aja ja selle kõrvalt seltsitegevuseks jaksu ei jää.

„Ma arvan, et see tuleb põhiliselt sellest, et siin toimetulemine ja eestlased panevad ikka väga palju oma energiat sellele. Seda rõõmu ja koosolemist ja sellist asja on siin tegelikult väga vähe, kõik üritavad rohkem omaette ise hakkama saada.“ (Eve, 2 lapse ema)

Eesti keele säilitamisel on oluline roll meedial ja lugemisel, vaadatakse Eesti telekanaleid, loetakse eestikeelseid raamatuid ja uudiseid. Mõnes peres kasutatakse eesti keelt teadlikult igal võimalikul ja sobival juhul, kuid on ka peresid, kus eestlasi ümberringi ei ole ja keele kasutus jääb piiratumaks. Kokkuvõttes näitavad vastused, et eesti keel on Soomes elavate perede jaoks aktiivne suhtluskeel nii kodus, kogukonnas kui ka kultuuri- ja meediaruumis, kuid selle kasutus sõltub suuresti sotsiaalsest võrgustikust ja võimalustest.

5.4. Vanemate haridustase, keeleteadlikkus ja ootused keeleõppele

Eesti keele õppes osalemine varieerub lapsevanemate haridustaseme lõikes (vt tabel 5).

Lapsevanema haridustase	Osaleb	Ei ole teadlik eesti keele õppimise võimalusest	Ei osale
Põhiharidus	42,9%	9,3%	47,6%
Keskharidus	35,7%	9,1%	55,0%
Kutseharidus	26,6%	9,5%	60,9%
Kõrgharidus	45,9%	12,5%	45,0%

Tabel 5. Eesti keele õppes osalemise seos lapsevanema haridustasemega

Kõrgeim laste osalemismäär eesti keele tundides ilmneb kõrgharidusega vastajate seas (45,9%), millele järgneb põhiharidusega vastajate rühm (42,9%). Keskharidusega vastajate seas osaleb 35,7% ning madalaim osalemismäär on kutseharidusega vastajate hulgas (26,6%).

Kõige enam jääb emakeele õppes kõrvale kutseharidusega vastajate lapsed (60,9%), mis viitab võimalikule madalamale kaasatusele selles rühmas, sihtrühma suurele töökoormusele või väiksemale motivatsioonile, mille tõttu laste keeleõppesse on kodul keerulisem panustada. Samas ei ilmne olulisi erinevusi teadlikkuses eesti keele õppimise võimalustest. Kõigis haridusrühmades jääb nende osakaal, kes ei ole teadlikud võimalustest, ligikaudu 9–12% vahele.

Eesti keele olulisust hinnatakse väga kõrgelt kõigis haridusrühmades. Valdav enamus vastajatest peab eesti keele oskust väga oluliseks: kõrgharidusega vastajatest 78,95%, keskharidusega 75,19%, kutseharidusega 73,44% ning põhiharidusega 80,95%. Kui arvestada ka vastuseid „pigem oluline“, tõuseb eesti keele oluliseks pidajate osakaal kõigis rühmades üle 90%. Samal ajal on vastajaid, kes ei pea eesti keelt oluliseks, kõigis haridusrühmades väga vähe (0–3,35%). Seega ei kinnita tulemused oletust nagu madalama haridustasemega vastajad väärtustaksid eesti keelt vähem. Tulemused viitavad, et võimalikud erinevused eesti keele õppes osalemises ei tulene hoiakutest, vaid pigem praktilistest teguritest, nagu ajakulu, ligipääs või õppekorraldus.

Intervjuudes osalenud lapsevanemate kogemused osutavad tajutud erinevusele Eesti ja Soome haridussüsteemide ning pedagoogiliste väärtushinnangute vahel. See omakorda kujundab perede ootusi keeleõppele, mida ei nähta eraldiseisva tegevusena, vaid osana laiemast lapsekasvatamise diskursusest. Selles kontekstis kohtuvad Soome haridussüsteemile omane lapsekeskne ja vähem survet avaldav lähenemine ning Eesti perede hariduslikust kogemusest tulenevad ootused akadeemilisemale struktuurile.

„Eesti perekonnad enamuses õpetavad lapsi juba ise päris varakult arvutama ja tähti tundma ja kirjutama, aga Soomes öeldakse selle kohta, et lapselt on ära võetud lapsepõlv. See on kuidagi teistmoodi, et siin vaadatakse sellele viltu.“ (Kerli, 4 lapse ema)

Intervjueeritavad kirjeldasid Soome koolisüsteemi kui märgatavalt stressivabamat. Mitmed pered hindavad kõrgelt Soome mudeli pakutavat vabadust, vähest kodutööde mahtu ja surveta õpikeskkonda. Hiljuti Soome kolinud lapsevanematele võib vähene akadeemiline surve olla harjumatu, tekitades algul isegi muret õppekvaliteedi pärast. Peagi aga hakati mõistma sellise lähenemise pikaajalist kasu – vähenenud pinget tõstab lapse õpimotivatsiooni ning muudab kooli keskkonnaks, kuhu tahetakse rõõmuga minna.

„Eesti ja Soome kooli ei saa isegi võrrelda, need on nagu öö ja päev. Mina olen väga-väga õnnelik, et ma oma lapsed siia kooli sain. Nad ärkavad hommikul üles ja nad tahavad kooli minna. Eestis oli vastupidi. [---] Kui nad hakkasid koolis käima, siis mõtlesin, et issand jumal, neil ei jäetagi õppida, poisid harjuvad ära sellega, et kõik on liiga lihtne.“ (Klaarika, 2 lapse ema)

Samuti mõjutab keeleõppes osalemist lapsevanemate arusaam, mida tähendab keelt hästi osata. Mõni vastaja toob välja, kuidas keeleoskus tagab võimaluse suhelda vanavanemate ja teiste sugulastega. Mõne lapsevanema jaoks on keeleoskuse tõeliseks mõõdupuuks võime mõista keele peenemaid nüansse, nagu sõnamängud ja huumor. See eeldab enamasti kui vaid sõnade tundmist – see nõuab ühist kultuuritausta.

„Siis oskad sa keelt, kui sa keelenaljadest aru saad. Peab ikkagi olema ka nii-öelda kultuuriline kogemus all, siis sa oskad keelt.“ (Marju, 3 lapse ema)

Selline vaatenurk rõhutab, et eesti keel Soomes elavas peres ei ole pelgalt suhtlusvahend, vaid pääse kultuuriruumi, mis võimaldab noorel mõista vanavanemate nalju ja Eesti ühiskonnas toimuvat sotsiaalset dünaamikat.

Mõni seostab head keeleoskust laia sõnavaraga. Laiem sõnavara aga tähendab võimekust tajuda ja kirjeldada maailma mitmekülgsemalt. See peegeldab arusaama, et keeleõpe on investering isiksuse arengusse – mida rikkam on keel, seda rikkam on ka inimese sisemaailm ja võimekus uutes olukordades toime tulla.

„Keegi ütles, et Paul Ariste on polüglott ja Paul Ariste oli solvunud, et polüglott on mitmes keeles lobisemine, et tema oskab enamasti kui lobiseda nendes keeltes. Et tema on multilingvist, mitte polüglott. Just see on jäänud mulle meelde, et tahaks multilingvisti tasemel olla.“ (Eeva, 2 lapse ema)

Korrektset keeleoskust nii kõnes kui kirjas seostatakse professionaalsuse ja võimalustega tööturul ning et lapsel oleks võimalus soovi korral tulevikus Eestis õppida. Teisalt, kaks osalejat toovad välja ka välja tulevikustsenaariumi, kus tehisintellekti kiire arengu tõttu pole

varsti kirjutamisoskus vajalik. Toodi välja ka vaatenurk, et keel ongi pidevas muutuses ja on oluline küsimus, milline on see keel, mida me päriselt hoida tahame.

„Kui lugeda vana originaalkeeles raamatut, mis on 100 aastat tagasi – täiesti teistsugune tekst. Ja kas me peame seda originaalkeeleks? Me ikkagi peame seda originaalkeeleks, mida meie loeme praegu. Me ei tunne ju vajadust minna tagasi keele juurde, mis oli 100 aastat tagasi. Niikui kõik muutub ja ma arvan, et me kõik oleme rahul selle muudatusega. Niikui jääb mingi koolkond, kes räägib seda nii-öelda puhast eesti keelt, et las nad siis loevad seda.“ (Anton, 2 lapse isa)

Küsitluse avatud vastustest selgus, et eesti keele õppelt ootavad vanemad selget õppekava ja läbipaistvust: nad soovivad olla teadlikud õppe eesmärkidest ja sisust. Ollakse seisukohal, et Soomes sündinud lapsed vajavad eelkõige kirjakeele, ortograafia ja grammatika õpet, vähem „multikaid ja värvimist“. Tähtis on hea õpetaja ja kaasavad meetodid (vt lähemalt järgmine alapeatükk).

Eesti keele õpe, nagu iga keeleõpe, nõuab aega ja tahtmist. Vanemad leiavad, et üks tund nädalas ei ole piisav keele selgeks õppimiseks, aga liiga palju tunde või keerulised ülesanded võivad muutuda lapse jaoks koormavaks. Kuna aega on vähe, peab tund olema kõitev ja last kõnetav. Osa lapsevanematest leiab, et rõhuasetus peaks nihkuma kuivalt grammatikalt eesti kultuuri tutvustamisele ja lapse silmaringi avardamisele, mis aitab luua emotsionaalset sidet Eestiga. Nii saab lapsele pakkuda positiivset kogemust, mis hoiab keele elavana, mitte ei muudaks seda järjekordseks kurnavaks õppeaineks tihedas tunniplaanis.

„Minu meelest väga õige, et see ei olegi selline, et läheme väga kindlalt eesti keele grammatikasse, me ei jõuaks siis mitte kuskile. Tundide arv on lihtsalt nii vähene ja lastel peaks saama just eesti kultuuri, eesti suhtes silmaringi avardada.“ (Mart, 2 lapse isa)

Teine osa lapsevanematest sooviks rangemat ja süvitsiminevat keeleõpet, nähes vabaduses ohtu keelilise sügavuse saavutamisel. Leitakse, et ilma harjumuspärase akadeemilise pingutuseta (nt luuletuste õppimine või kohustuslik kirjandus) võib eesti keele nüansside omandamine jääda pinnapealsemaks.

„Käänded on lapsel täiesti puudu. Mina tahaksin, et oleks [tundides] kirjakeelt [rohkem]. Näiteks kui laps tahab minna Eesti kooli eesti keele õpetajaks, siis ta võiks õppida, aga hetkel on: „Sööme kommi, vaatame filmi, nüüd pole õpetajat.“ Ma pole näinud, et ta [laps] tuleks koju, et: „Kuule, aita nüüd.“ Nagu ma õppisin vene keelt omal ajal Eesti koolis – ema tegi need rõhud, asjad selgeks. Aga tal – vaatame filmi ja me saime kommi.“ (Maria, 1 lapse ema)

Ühe tähelepanekuna ilmnis intervjuudest eestlastele omane kõrge nõudlikkus keelilise korrektse vormi suhtes. Võrreldes soome keelega, kus vigadega rääkimist (nn puterdamist) peetakse loomulikuks õppimisprotsessi osaks, tunnevad eestlased eesti keelt rääkides

suuremat sotsiaalset survet eksimatu olla. „Ühise keele formaadi“ ootus võib paradoksaalselt muutuda keeleõppe takistuseks, kui hirm valesi öelda pärsib rääkimisjulgust.

„Soomes ma julgen puterdada rohkem soome keelt. Ja kui ma midagi valesi ütlen, siis keegi ei vaata imelikult.“ (Klaarika, 2 lapse ema)

Perede hoiakud ei ole aga ühesed ja rangust ei peeta tingimata edu ainsaks kriteeriumiks. Mängulisem lähenemine võib jätta lüngad keele struktuuri tundmisse, samas kui lapse üldine heaolu ja positiivne kogemus eesti keelega on kindlamini tagatud. Seetõttu on lapsevanemate sooviks kuldne kesktee, kus säiliks Soome kooli toetav ja lapse huve arvestav keskkond ning piisavalt süsteemne eesti keele õpe, et tagada täisväärtuslik emakeeleoskus.

Osalejad rõhutasid, et keeleõpe on elukestev ja keskkonnapõhine protsess. Uuringus osalenute hinnangul on keele arengu aluseks selle igapäevane ja loomulik kasutus.

„Et eesti keel jääks suhu, peaks rääkima seda iga päev. Kui iga päev ei räägi või üle päeva, siis see ununeb.“ (Dagmar, 2 lapse ema)

Kuna intervjuueeritavate arvates kinnistub keel kõige paremini vahetus keelekeskkonnas, peetakse eesti keele säilitamisel väga oluliseks otsest sidet Eestis elavate sugulastega ja regulaarseid Eesti-külastusi, mis loovad keele kõnelemisele emotsionaalse väärtuse ja annavad kultuurilise mõistmise.

„Keelt õpid sa ikkagi ühiskonnas ja kuulad, mis seal telekas räägitakse, loed lehti, ajakirju. Ega keeleoskus iseenesest ei ole ainult see, et õpid need sõnad ära, sa pead tegelikult kultuuri ka mõistma. Kõige rohkem keeleoskust mõjutab see, et sa oled selles kultuuris. Et su ümber on inimesed, kes räägivad selles keeles.“ (Marju, 3 lapse ema)

Erilist tähelepanu pälvisid intensiivsed perioodid keelekeskkonnas. Näiteks suvelaagrid ja pikemad reisirid Eestisse, kus laps on terve nädala vaid eestikeelses keskkonnas, on osalejate arvates asendamatud. See võimaldab tugevdada sidet Eestiga, tutvustada Eesti elu ja omapära, muutes keele passiivsest oskusest aktiivseks suhtlusvahendiks.

„[Perekлубi] Sipsiku puhul näiteks on hästi hea, et seal on kevadeti laager, kus nad ongi kaks ööd. Siis unustatakse täielikult see soome keel ära. Nagu Eestimaal oleks, et sa saadki olla [eestlastega] koos ja ainult eesti keelt rääkida hommikust õhtuni.“ (Katrin, 4 lapse ema)

Lapsevanemad peavad oluliseks keele õppimist läbi vahetu kogemuse ja kultuurikonteksti. Keeleõpet toetavad tegevused ulatuvad väljapoole kodu- ja kooliseinu. Näiteks muuseumikülastuse kaudu õpitakse keelt läbi praktiliste tegevuste ning see aitab siduda keele konkreetsete väärtuste ja ajaloolise mälega. Kuigi oma emakeele tundides muuseumis

käimist ei võimaldata, viivad lapsevanemad ise lapsi muuseumi ja väljasõitudele. Samuti on eesti keele õppimisel oluline roll eestikeelsetel kultuurisündmustel. Osalemine eestikeelsetel etendustel ja kontsertidel julgustab last keelt avalikus ruumis kasutama ja pakub positiivset eeskujut.

Samamoodi peetakse eesti keele arendamisel tähtsaks eestikeelse sisu kättesaadavust kohalikes kinodes (eestikeelsed filmid). Helsingis ja Helsingi läheduses elades ei ole eestikeelsetel kultuurisündmustel osalemine keeruline, kuid kaugemal elavad eesti pered tunnevad eestikeelsetest huviringidest, teatrist ja laagritest puudust.

5.5. Õppe kvaliteet ja õpetaja roll

Soome riigi poolt pakutav oma emakeele õpe ei ole pelgalt keeletund, vaid see toimib tervikliku toetussüsteemina, mis tugevdab lapse identiteeti ja sotsiaalset võrgustikku. Kui laps osaleb eesti keele õppes, siis enamasti hinnatakse seda positiivselt (vt tabel 6).

Vastus	Arv	Protsent
Väga hea (A1)	54	31.95%
Pigem hea (A2)	63	37.28%
Rahuldav (A3)	32	18.93%
Pigem kehv (A4)	8	4.73%
Kehv (A5)	3	1.78%
Ei oska öelda (A6)	9	5.33%
Vastust pole	0	0.00%

Tabel 6. Vanemate hinnang eesti keele õppe tulemuslikkusele

Ligi 70% vastajatest hindab õpetuse tulemuslikkust heaks või väga heaks, negatiivse hinnangu („kehv“ ja „pigem kehv“) andis vähem kui 7% vastajatest. Vastusevariandid „ei oska hinnata“/„ei oska öelda“ valis 5,3% vastajatest, mis võib tähendada, et laps on alles alustanud, mõju pole veel selgelt nähtav, või lapse keeleoskust ei osata adekvaatselt hinnata. Üldist rahulolu eesti keele õppega hinnati viiepallisüsteemis, kus keskmine oli 4,4 palli; rahulolu valitud õppevormiga 4,18 palli; õpperühmade suurusega 4,11 palli. Vanemad on seega õppesisu ja -kvaliteedi ning õppetegevustega rahul. Õppematerjalid on lapsevanemate arvates sobivad ja toimivad.

Eriti tuntakse rahulolu õpetajate suhtes. Küsitluse tulemused näitavad, et kõigis vaadeldud õppevormides hinnatakse õpetaja tööd väga kõrgelt. See on ühtlaselt üks kõrgeimaid hinnanguid saanud dimensioone ning näitab õpetamise tugevat pedagoogilist kvaliteeti sõltumata õppevormist.

Kohaliku omavalitsuse korraldatud eesti keele õppes on hinnang õpetaja tööle ja suhtumine õpetajasse keskmiselt 4,43 palli, kusjuures 86,5% vastajatest on sellega rahul (hinnang 4–5

palli) ning rahulolematust esineb väga vähe (3,6%). Õpetaja rolli tajutakse tugeva ja toetavana ka olukorras, kus süsteemsed tegurid (nt ajastus) ei pruugi olla optimaalsed.

Kõrgeim hinnang õpetaja tööle ilmneb Üleilmakooli puhul (keskmine 4,77 palli), kus rahulolu on väga kõrge (92,3% rahul, 0% rahulolematust). Samuti on hinnangute hajuvus väga väike, mis viitab ühtlasele ja stabiilsele kvaliteedikogemusele.

Latokartano kakskeelses koolis on hinnang õpetaja tööle samuti positiivne (4,11 palli), kuid võrreldes teiste vormidega on rahulolu madalam ning hinnangute hajuvus suurem. Õpetajaid hinnatakse üldiselt kõrgelt, aga õpilaste kogemused on ebaühtlasemad ning sõltuvad rohkem konkreetsest klassist või õpperühmast.

Oluline on arvestada, et kuna küsimus ei eristanud õppevorme, kajastavad hinnangud perede üldist kogemust, mitte rangelt eraldatud institutsionaalseid kontekste. Eriti väiksemate valimite (nt Üleilmakool, Latokartano) puhul võib paralleelne osalemine mitmes õppevormis mõjutada antud hinnanguid.

Kokkuvõtvalt võib siiski järeldada, et õpetaja töö on kõigis vaadeldud mudelites süsteemi tugevaim osa. Erinevused õppevormide vahel ilmnevad eeskätt korralduslikes ja struktuursetes aspektides, mitte õpetamise kvaliteedis.

Avatud vastuste põhjal hindavad pered eesti keele õpetajas enim sooja ja toetavat suhtumist, oskust teha tund motiveerivaks ja mitmekesiseks, ning professionaalsust, keele- ja kultuuripädevust. Õpetaja roll ei ole ainult aineõpetus, ta on ka turvatunde ja motivatsiooni kujundaja. Kõige sagedamini mainitakse õpetaja sõbralikkust, soojust, lahkust, rahulikku meelt, kannatlikkust, mõistmist, head kuulamis- ja suhtlemisoskust. Paljud rõhutavad, et just need õpetaja omadused määravad, kas laps üldse tahab eesti keele tundides käia.

„Meie eesti keele õpetaja on hingega asja juures. Tundub, et nad teevad tunnis toredaid asju.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Oluline on õpetaja oskus muuta tund huvitavaks. Vanemad näevad, et eesti keele „lisatund“ vajab teistsugust lähenemist, kui tavaline koolitund:

„Oskust olla lapse tasandil ja edastada keele grammatika põhitõed võimalikult kergelt mõistetavalt, mängude kaudu.“ (Küsimustiku avatud vastus)

„Oskab muuta tunni huvitavaks ja lapsele meelepäraseks.“ (Küsimustiku avatud vastus)

„Mitmekesine õppevorm, et laps ei saa arugi, et ta õpib.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Õpetajat nähakse ka kui keele- ja kultuurikandjat, diasporaa hoidjat. Hinnatakse, et õpetaja hoiab üleval eesti kultuuri, traditsioone, kirjandust ning loob kontakti „eestlusega“ ka Soomes.

Eesti keele õpetajaid iseloomustatakse kui „sädeinimesi“, kes on südamega asja juures ja loovad peredele turvatunnet. Õpetaja on oluline kontaktisik ja tugisik peredele, aidates neil

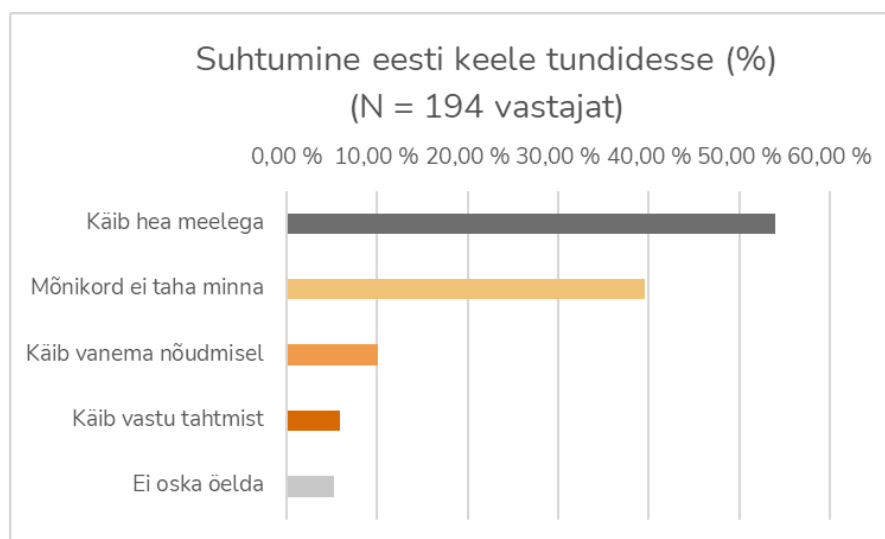
Soome ühiskonda paremini sisse elada ja säilitada samal ajal emakeele baasoskused. Õpetaja on tihtipeale esmane ja kõige olulisem lüli, kes juhatab lapse ja lapsevanema eestikeelse huvitegevuse juurde. Olgu selleks rahvatants, laulukoor või mõni muu vaba aja sisustamine – õpetaja märkab lapse huvisid ja oskab soovitada järgmisi samme. Ühtlasi on pädev eesti keele õpetaja asendamatu partner perele, kelle laps vajab õppetöös erituge. Samuti on keeletundidel ja õpetajal oluline roll, et aidata lastel eesti ja soome keelestruktuure võrrelda ja eristada. Õpetaja oskus kaasa mõelda ja individuaalselt läheneda tagab, et laps ei jää oma murega üksi.

Lapsevanemad töid välja, et eesti keele tundide üks suuremaid väärtusi ongi elava kontakti hoidmine koolitunni raames eesti traditsioonide ja kommetega. Õpilased ei õpi keelt isoleeritult, vaid kultuurikontaktide kaudu, näiteks rahvakalendri tähtpäevade (nt mardipäev ja kadripäev) kaudu, mis muudab õppe põnevaks ja praktiliseks. Selline õpe tekitab lapses huvi oma eesti juurte vastu, mis kandub edasi ka koju, tugevdades nii sidet Eestiga kui ka rikastades peresisest eestikeelset suhtlust ja koduste teemade ringi.

„Kui sügisel oli mardipäev ja kadripäev, siis tuli enda lapsepõlv meelde, et nii oli jah. Ja vahepeal, kui laps tuleb koju, siis ta niimoodi [küsib], et kas sa tead, et Eestis on nii, et sa tead jah. Aga need on sellised asjad, mida ise nii palju ei ole kodus räägitud, sest see ei ole meie igapäevaelu. Et selles suhtes on nendest tundidest kasu.“ (Marju, 3 lapse ema)

5.6. Õpilaste motivatsioon

Enamik õpilastest (üle 50%) käib eesti keele tundides meelsasti (vt joonis 3).

Joonis 3. Suhtumine eesti keele tundidesse

Eesti keele õppimise eesmärgiks on eelkõige suhtlemine sugulastega (52,7%) ja sõpradega (42,0%). Keel toimib perekonna ja kogukonna ühendajana, selle abil hoitakse sidet pärandi

ja kultuuriga (43,2%). Keeleõppes osalemine tugevdab identiteeti ja kasvatab enesekindlust:

„Meeldiv on, et saab rääkida oma emakeeles, suhelda eesti keeles, õppida Eestiga seotud teemasid [tähtpäevad, ajalugu]“. (Küsimustiku avatud vastus)

Mõnedest küsitluse vastustest peegeldub tugev emotsionaalne seotus eesti keele ja kultuuriga, näiteks:

„Lastest on mingil põhjusel kujunenud suured Eesti patrioodid.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Eesti keele tundides osalemise teevad meeldivaks eelkõige sotsiaalsed aspektid: seltskond, mängulisus, kohtumine teiste eesti lastega, kellega muidu ei kohtuta või kohtutakse harva (32%):

„Laps käib pigem seltskonna, mängulisuse pärast. Kõige pärast, mis pakub talle rõõmu.“ (Küsimustiku avatud vastus)

„Eesti keele tunnis olevad teised eesti õpilased [eri koolidest], keda muidu ei näe.“ (Küsimustiku avatud vastus)

„Eesti keelt rääkiv klassikaaslane käib eesti keele tundides.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Lastele on see oluline kogemus näha, et ka teised lapsed räägivad sama keelt ja jagavad sarnast kultuuritausta. Näiteks ütles intervjuus osalenud 12-aastane poiss, et talle meeldib eesti keele tunnis kõige rohkem just sõpradega rääkimine. See on koht, kus lapsed saavad suhelda sõpradega vabas ja loomulikus eesti keeles, muutes keele osaks nende igapäevasest sotsiaalsest identiteedist. Üks intervjuus osalenud 11-aastane tüdruk kirjeldas seda tabavalt:

„[Meeldib], et ma saan rääkida eesti keelt, sest klassides ma ei saa üldsegi rääkida, et peangi soome keelt rääkima, aga eesti keele tunnis ma saan lihtsalt rääkida eesti keelt. Vaba tunne on selline.“ (Emma, 11-aastane)

Eesti keeles nähakse ka strateegilist ressursi (48,5%): see ei ole ainult emotsionaalne side Eestiga, vaid ka tuleviku hariduslik kapital, tööalane võimalus, võimalik tagasirände-valmidus. Lisaks on vanemate seas levinud arvamus, et „iga keele oskamine on rikkus“.

Kolmandikule on oluline positiivne õpikogemus, pädev õpetamine toetab tundides osalemist. Hinnangutes on märgitud, et tunnid on huvitavad (32,5%), lapsele meeldib õpetaja (33,7%), olemas on huvi eesti keele ja kultuuri vastu (20,1%). Nimetatud tegurid ei ole siiski peamised eesti keele tundides osalemise põhjused.

Seevastu ligi 40% vanematest märgib, et laps ei soovi mõnikord tundides osaleda. Kuigi õpetuse kvaliteeti hinnatakse heaks, mõjutavad osalemist praktilised ja motivatsiooniga seotud tegurid. Kõige sagedasem põhjus, miks laps mõnikord ei taha eesti keele tundi minna, on väsimus (55%), kuna tund toimub sageli pika koolipäeva lõpus. Peaaegu 40% vastajatest valis vastuse „muu“, mis näitab, et mitteosalemise põhjused on väga erinevad ja sõltuvad konkreetsest lapsest ja perest (nt motivatsioon, õpetaja, rühma koosseis, ajastus, huvide muutumine – vt selle kohta lähemalt järgmises peatükis). Samuti selgus, et vastajatest 12% eelistaks samal ajal toimuvat mõnda teist huviringi ning teisel sama suurel vastajagrupil, 12% vastajatest on samal ajal peretegevused. Vastajatest 8% ei osale tundides sellepärast, et ei taha eakaaslastest erineda.

Veidi üle 10% õpilastest osaleb eesti keele õppes vanemate soovil: osalemine on vanemate otsus, loomulik või enesestmõistetav vanemate poolt valitud osa oma laste koolihariduses.

„Pole sellist küsimust tekkinudki, et miks käib või miks peab käima. See tundub loomulik, et kui pakutakse, siis loomulikult käib.“ (Küsimustiku avatud vastus)

„8-aastane ei mõtle väga palju veel, miks see vajalik on. Ta käib seal, sest oleme öelnud, et see on osa tema kooliharidusest.“ (Küsimustiku avatud vastus)

„Meile vanematele oli selge, et laps osaleb tundides ja lapsele ei antud varianti valida.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Vanemate emakeele õppimine ja oskamine on tihti peres norm, mitte lapse autonoomne valik. Laps käib tundides, sest see on vanemate arvates kasulik või vajalik, aga ta ise ei ole selle tähtsust veel läbi mõelnud.

Avatud vastustest selgus muuhulgas, et on lapsi, kellele on eesti keele õpe vastumeelne, aga nad siiski käivad tundides kohal, kuigi neid tuleb tagant utsitada. Osale lastest ei meeldi õpetaja või võtab laps eesti keele ainet kohustusliku õppekava osana. Need tegurid näitavad, et laste motivatsioon ei ole stabiilne, vajades pidevat pere tuge.

Avatud vastused kinnitavad, et eesti keele õppe motivatsioon on perekonna juhitud, identiteedi- ja suhtluspõhine, osaliselt tulevikku suunatud, laste jaoks sageli mitte täielikult teadvustatud. Laste osalemine eesti keele tundides püsib vanemate aktiivsel toel. Kui see surve või norm nõrgeneb, võib ka laste aktiivne osalus väheneda.

Kokkuvõtvalt

- Emakeelt kirjeldatakse kui vahendit oma identiteedi ja tunnete väljendamiseks.
- Osa lapsevanematest leiab, et tundide rõhuasetus peaks olema kultuuri tutvustamisel ja lapse silmaringi avardamisel, mis aitab luua emotsionaalset sidet Eestiga. Teine osa lapsevanematest sooviks jällegi rangemat keeleõpet.
- Oma emakeele õpe toetub pädevale õpetusele ja pühendunud õpetajale, kuid vajadus on õppe paindlikuma korralduse järele.
- Vähene läbikäimine eestlaste vahel Soomes mõjutab laste keeleõpet ja keeleoskust negatiivselt, sest puuduvad laia variatiivsusega suhtluskontaktid. Uute keelekontaktide loomine on pigem erandlik ning pered suhtlevad oma väljakujunenud tutvusringkonnas. Vähene võrgustumine takistab märgatavalt laste keelelist arengut, sest uusi keelelisi stiimuleid on vähe.
- Eesti seltside tegevus toetab Soomes elavate eestlaste keelelist ja kultuurilist identiteeti ja mitmetele peredele on see oluline, kuid leidub ka neid, kes ei leia seltsitegevuseks aega ega motivatsiooni.
- Emakeeleõppe motivatsiooni üleval hoidmine lastel vajab pidevat perekonna toetust.

6. Eesti keele õppimist takistavad tegurid

6.1. Õppetöö korraldus

Eesti keele õppes mitteosalevate õpilaste osakaal on kõigis rühmades suhteliselt kõrge (umbes 50%), mis viitab sellele, et lisaks keelekeskkonnale mõjutavad õppes osalemist ka muud tegurid. Küsitluse tulemuste põhjal selgus, et oma emakeele õppes osalemist takistavad tegurid on valdavalt seotud õppetöö korraldusega. Joonisel 4 on välja toodud vanemate hinnangud takistava teguri olulisusele viiepallisüsteemis:

Joonis 4. Oma emakeele õppes osalemist takistavad tegurid

Kõige rohkem takistab oma emakeele õppes osalemist tundide ajakava ühildamatus pere päevaplaaniga. Õppetöös osalemist ei võimalda sageli tundide toimumine õhtusel ajal, samuti võib põhjus olla üldisem nagu näiteks eesti keele tundide kattumine laste harrastustegevustega või teiste koolitundidega ning pikk koolipäev enne eesti keele tundi.

„Tund on sageli pärast koolipäeva, hilisel ajal [nt 16.45–18.15] või reede õhtul.“
(Küsimustiku avatud vastus)

„Laps on väsinud, päev venib pikaks ja tekib tunne, et „teistel juba lõppes, minul algab alles.““ (Küsimustiku avatud vastus)

Eesti keele õpe konkureerib laste teiste tegevuste ja huvialadega. Harrastused on olulised, aga kui eesti keele tund kattub trennide või muude huviringidega, valitakse sageli muu tegevus. Õppetöö hiline algus on osa perede jaoks probleem, osa perede jaoks mitte. Küsitluses osalenud 73-st vastajast peab 38 vastajat eesti keele tundide õhtust

toimumisaega väga oluliseks või oluliseks takistuseks, samas 21 vastaja jaoks ei olnud see üldse oluline.

Erinevates seostes mainiti väga sageli eesti keele tundides osalemist takistava tegurina logistilisi probleeme. Osalemine sõltub vanemate tööajast ja auto olemasolust peres: tunnid toimuvad sageli „teises koolis“, kodust ja oma koolist „kaugel“, kohalemiseks on „vanema abi vaja“, kohalemiseks on „ühistranspordiga keeruline“. Samas, kui tunnid toimuvad koolipäeva sees ja oma koolis (nt Vantaa näide), oli suhtumine eesti keele õppes osalemisele positiivne.

„Ma viisin nii palju, kui ma sain, et ega ma alati ei saanud viia. Aga siis tulebki lastel mingi hetk see, et nad ei taha käia enam seal.“ (Marju, 3 lapse ema)

Eesti keele õppe võimaluste puudumine on eelkõige väiksemate, pealinnast kaugemal asuvate piirkondade probleem. Väga oluliseks takistuseks pidas seda 12,2% vastajatest: „Salos puudub; Nurmijärvel ei toimu; piirkonnas pole“. Kuna õpperühma moodustamiseks on vajalik konkreetne arv sooviavaldusi, sõltub õppe toimumine otseselt kogukonna aktiivsusest – kui tahtjaid on vähe, jääb võimalus sel aastal üldse avamata. Lisaks ei teadvusta paljud vanemad, et õppegruppide loomine sõltub otseselt nende endi õigeaegsest registreerimisest ning avalduste esitamata jätmisega võetakse ka teistelt piirkonna peredelt võimalus lähikoolis õppida.

„Meil Tuusulas on väga palju eestlasi, eesti peresid. Pigem on sellised Eesti pered, kus on mõlemad vanemad eestlased ja nad ei pane lapsi eesti keele tundidesse. Ja see tekitab probleemi, et igasse kooli, kus tegelikult on eestlasi, ei tule eesti keele tunde. Meie koolis on nende aastate jooksul vist ainult paaril aastal olnud eesti keele tund, et on piisavalt õpilasi olnud. Nad ütlevadki põhjuseks selle, et aga miks ma panen, kui me räägime kodus ju eesti keelt, mu laps oskab eesti keelt.“ (Marju, 3 lapse ema)

Need asjaolud peegelduvad ka küsitlusele vastanute avatud vastustest: „Meie piirkonnas pole eesti keele õpet“; „Koolis ei pakutud enam“; „Rühma ei saadud kokku“; „Tunnid lõpetati ära“.

6.2. Rühmade heterogeensus ja ebaühtlane õppe kvaliteet

Nii küsitluse avatud vastustes kui intervjuudes viitasid uuringus osalejad ebaühtlusele õpetuse kvaliteedis. Peamiste probleemidena toodi välja vanuselt ja keeleoskuselt heterogeensed oma emakeele õppe rühmad, struktureeritud materjalide puudus, erivajaduste eiramine ja süsteemi haprus.

- Vanuselt ja keeleoskuselt heterogeensed õpperühmad. Ühes eesti keele tunnis on koos erinevas vanuses (vahel isegi 1.–9. klass) ja väga erineva keeleoskusega lapsed – alates nendest, kes alles alustavad õpet võõrkeelena, kuni nendeni, kes valdavad

keelt vabalt. See teeb tasakaalustatud õpetamise peaaegu võimatuks ning muudab ka õpilastele õppimise keerulisemaks: suurematel on igav, väiksemad kardavad lärmakamaid õpilasi, õpetajal on keeruline õpet diferentseerida. Seetõttu leiavad mõned vanemad, et „õpetatakse sama asja kõigile“ ja on mures õppe kvaliteedi pärast.

„Espoos elades toimuvad tunnid peale koolipäeva teises koolis ja koos 1.-6. klass. Seega õpetus ei olnud tulemuslik. 6. klassi omad aitasid väiksemaid, kuid neid ei õpetanud keegi kohati. Seega ajaline suhe ja õpetuse tase said loobumise põhjuseks. Pealegi jäi koroonajaal tunnid üldse ära. Ja üldse oli ka peale koroonat tihti tundide ärajäämist.“ (Küsimustiku avatud vastus)

„Kuna sinna pannakse erinevate klasside õpilased ja siis ongi neid pisikesi palju ja nendega vist on päris palju tegemist, siis õpetaja energia läheb kõik selle peale. Ja siis ta [vanem laps] nagu ütles, et üldse ei viitsi käia seal.“ (Marju, 3 lapse ema)

- Struktureeritud õppematerjalide puudus. Sageli puudub kindel õppekava või õpik, mistõttu koosneb tund õpetaja poolt printitud töölehtedest või meelelahutuslikest Kahoot-viktoriinidest, mis ei taga süsteemset keeleoskuse arengut.

„Mulle endale ei tundu see väga selge programmina. See ongi natuke ebamäärane, mis mulle endale tekitab ka võib-olla küsimuse, et kas sellest nüüd lõppkokkuvõttes ikkagi nii palju kasu on, et nad tingimata peaksid seal käima.“ (Marju, 3 lapse ema)

„[Meie kogemus] ei olnud kõige parem. Seal [tunnis] ei olnudki sellist tegevust ausalt öeldes. See, mis seal tehti, seda me suudame kodus ise ka rääkida ja ei ole vaja.“ (Tea, 2 lapse ema)

- Erivajaduste ebapiisav toetamine. Oma emakeele õppe süsteem Soome koolis ei toeta alati parimal viisil erivajadustega õppijaid, jättes õpilased ja õpetajad emakeele õppes vajaliku toeta. Valimis esinenud juhtumid seoses aktiivsus- ja tähelepanuhäire (ATH), düsleksia ja nägemispuudega kinnitavad, et ilma eritoe ja kohandatud õppematerjalideta jääb emakeeleõppe erivajadustega lastele kättesaamatuks, tekitades neis isoleerituse tunde ja pikaajalise vastuseisu eesti keele tundide osas. Olukorda süvendab asjaolu, et õpetajatel puuduvad sageli vastav haridus, piisav aeg tunni ettevalmistamiseks ja meetodilised oskused, et erivajadustega õpilasi tavatunni raames tulemuslikult aidata.
- Süsteemi haprus. Õpe sõltub liigselt konkreetsest õpetajast. Näiteks õpetaja pikaajalise haigestumise korral tunde asendajate puudumisel lihtsalt ei toimu, mis katkestab õppeprotsessi ja pärsib õpilaste motivatsiooni.

„Õpetaja tutvustab erinevaid eesti pühi, [näiteks] vastlapühad. Ja küpsetab karaskit kadripäevaks ja niimoodi. Peaks just neid õpetajaid toetama – nad teevad südamega seda, aga nad teevadki [puhtalt] enda initsiatiivist.“ (Eeva, 2 lapse ema)

Siinjuures on lapsevanemad välja toonud, et määrav on esimene kontakt õpetajaga. Üks juhuslik halb kogemus või sobimatu metoodika võib tekitada lapses pöördumatu vastureaktsiooni eesti keele õppimise suhtes. Kuigi enam peegeldus intervjuudest ja avatud vastustest rahulolu õpetajate suhtes, siis leidus ka negatiivseid kogemusi.

„Meie lastel oli nende aastate jooksul kaks õpetajat. Esimene õpetaja oli loov ja oskas õpetada nii, et lapsed innustusid. Teine õpetaja andis palju kirjalikke ülesanded ja lapsed tegid tunnis enamjaolt ülesanded iseseisvalt, sest õpetaja aeg kulus väiksematele ja erivajadusega lapsele.“

„Need mõlemad [eesti keele] õpetajad, kellest ma räägin, on sellise natuke vana kooli kasvatusega. [...] Võib-olla [aitaks], kui õpetaja rohkem märkaks neid erinevaid lapsi, neid erinevaid isiksusi.“ (Kerli, 4 lapse ema)

Kogemuslugu “Erivajadustega lapsega pere”

Olen kolme lapse ema, mu vanimale pojale, Markus (12) diagnoositi paar aastat tagasi ATH. Tugiisiku leidmine lapsele on olnud lõputu asjaajamine ametkondade vahel ning on kurnav, kuidas pere heaolu sõltub spetsialistide järjekordadest. Sobivaima õpikeskkonna osas pean leppima sellega, mis on kättesaadav, mitte parim. Koolides on ju olemas abiõpetajad, aga see pole nende kohustus – erivajadustega laps ei saa tavaklassis järjepidevat tähelepanu, mis vaja. Kuna ta pingutab koolis niigi ekstra, on mul raske teda sundida veel ka kodus eesti keelt õppima. Kuulamisele keskendumine on Markuse jaoks eriti raske ja eestikeelsete audioraamatute kuulamine ei ole variant. Telesaated talle meeldivad, aga need on valdavalt soomekeelsed. Lõpuks ma andsin tema eesti keele osas alla, sest õpetajad ei osanud leida sobivat lahendust ja ütlesid mulle, et lihtsam oleks hoida teda soomekeelsel õppel.

Nagu eelnevalt, koduse keelekasutuse peatükis (vt 5.2. ptk) on juba kirjeldatud, satub eesti keele järjepidev kasutamine suurima surve alla lapse teismeea saabudes. Selles vanuses laste puhul ei sõltu oma emakeele säilitamine enam ainult vanemate soovist, vaid põrkub kahe sotsiaalselt tingitud takistusega. Ühelt poolt on muutumises noore inimese sotsiaalne identiteet ja teiselt poolt kahaneb ametlik tugi – oma emakeele õpet pärast põhikooli ei pakuta. See tekitab paradoksaalse olukorra: ajal, mil noor vajaks keelalise identiteedi hoidmiseks kõige rohkem süsteemset tuge ja eakaaslastest koosnevat eestikeelset keskkonda, jääb ta sellest ilma. Kui puudub suunatud tegevus, piirdub eesti keel teismeeas vaid olmesuhtlusega koduseinte vahel, mis pärsib keeleoskuse akadeemilist ja süvitsi arengut. Ka Eesti Keele Instituudi ekspert Merike Barborak toonitas ekspertintervjuus, et teismelised kaovad kogukonna ühistegevustest kiiresti, kui neile ei pakuta midagi omaealistele sobivat, kuigi just sellised tegevused aitavad keelt hoida. Noortele suunatud ja noorte endi poolt välja pakutud üritusi võiks toimuda laiemalt, kui vaid Helsingis.

„Üks eesti keele õpetaja ütles, et eesti keele tunnid hakkavad, aga need on nooremale kooliastmele. Nii et need teismelised, kes eriti tegelikult veel vajaks seda eesti keele tuge, et tema sinna [tundi] ei kvalifitseeru. Et nüüd enam ja enam nooremad on kodust väljas sõpradega, et nüüd oleks eriti vaja seda eesti keele tuge.“(Eeva, 2 lapse ema)

Avatud vastustest ja intervjuudest selgus, et klassikalised õppemeetodid, nagu etteütllused ja kodutööna loovtööde tegemine on laste seas pigem ebapopulaarsed ja tekitavad vastuseisu. Samuti kurtis üks õpilane ligipääsu puudumist õppematerjalidele olukordades, kus tund jääb ära – nad sooviksid hoida kontakti keelega ka siis, kui õpetajat kohal pole. Hoolimata kriitikast õppemeetodite osas, kumas läbi ka soov suurema mahu järele: üks laps märkis, et eesti keele tunde võiks olla rohkem, mis viitab sellele, et õige metoodika ja sisu korral on huvi oma juurte ja eesti keele õppimise vastu tegelikult olemas.

6.3. Info kättesaadavus

Uuringust selgus, et enamik vastanutest on piisava info ja sobivate õppimisvõimaluste korral avatud eesti keele õppimise võimalustele: 42,9% vastas „jah“ ja 42,9% „võib-olla“ ning ainult 2,4% vastanutest ütles selgelt „ei“. Intervjuude vastuste põhjal võib järeldada, et info eesti keele õppimise võimaluste kohta on sageli killustatud, mis tekitab olukorra, kus peredeni jõuab info juhuslikult või liiga hilja. Peamine väljakutse ei ole info puudumine, vaid selle leidmise keerukus ja hajutatuse. Intervjueeritavad rõhutasid, et oodatakse proaktiivset lähenemist, kus info jõuab õigete inimesteni, mitte vastupidi. Mitmete perede seas valitseb segadus, et kuidas otsida midagi, mille olemasolust ei teata. Eelistatud infokanalid on esitatud tabelis 7.

Vastus	Arv	Protsent
Kooli kaudu (klassijuhataja / Wilma) (SQ001)	31	73.81%
Sotsiaalmeediast (SQ002)	23	54.76%
Eesti saatkond Soomes (SQ003)	13	30.95%
Eesti kogukondade või huvitegevuse kaudu (SQ004)	12	28.57%
Eestikeelse Hariduse Seltsi, Eesti Organisatsioonide Võrgustik Soomes või teiste veebiplatvormide kaudu (SQ005)	16	38.10%
Eesti sõprade kaudu (SQ006)	11	26.19%
Eesti Haridus-ja Teadusministeerium (SQ007)	8	19.05%
Muu	2	4.76%

Tabel 7. Eelistatud infokanalid eesti keele õppe kohta

Paljud pered leidsid, et lihtsaim viis infot saada oleks kooli ja e-kooli süsteemi Wilma kaudu. Oluline info lapse hariduse ja arengu kohta võiks vanemate sõnul liikuda ametlikke kanaleid pidi. Nii saadakse infot usaldusväärsest allikast ning sealset infot jälgides ei ole

see lisakohustus, nagu Facebooki gruppides info otsimine, ja vähendaks vanemate koormust.

„Eks ta läbi kooli vist peaks tulema. Siin on Wilma nimeline [e-kool]. Ega me ei otsi kontakti Eesti klubides või Eesti majas. Igapäevaelust ta peaks välja kooruma. Sest eraldi ei otsi, just sellepärast, et ei tea otsida, et niisugune asi on üldse olemas.“ (Anton, 2 lapse isa)

Samuti viidati vajadusele keskse, kergesti leitava ja selge struktuuriga infoportaali järele, mis koondaks kõik haridusvõimalused ühte kohta. Samuti tuuakse välja, et kõik Soome eestlastega seotud veebilehed võiksid esitada ühtlustatud ja ajakohastatud infot, vältimaks vastukäivaid andmeid eri platvormidel.

Hoolimata digiväsimusest nähakse sotsiaalmeediat (Facebook, TikTok) jätkuvalt olulise kanalina uudiste kiirel levitamisel. Ka ekspertintervjuudes toodi esile, et Facebook on info levitamiseks oluline allikas. Samas peeti tähtsaks, et nendes kanalites pakutav sisu oleks lühike, visuaalne ja juhataks otse infoallikani.

„Kõigile, kes ütlevad, et Facebook on kuradist ja saatanast – tänu sellele, et eestlased on internetirahvas, tänu sellele ikkagi Üleilmakool üldse alguses sai levida. Kuna Facebookis on ju kõik need grupid „Eestlased Hispaanias“, „Eestlased Soomes“, et siis ma püüdsin nendesse gruppidesse panna info.“ (Üleilmakooli eestvedaja Helja Kirber)

Samas ilmnes intervjuudest ootamatu vajadus füüsiliste andmekandjate järele. Nimelt tunnevad pered puudust käegakatsutavast infost nagu näiteks infovoldikud, huviharidust tutvustavad infomaterjalid, mida saaks jagada kohtades, kus pered niigi käivad (nt Lastekaitseliidu üritused, huviringid). Vajadust tuntakse ka kord kuus ilmuva kuukirja järele, mis aitaks hoida peresid järjepidevalt kursis uute võimaluste ja sündmustega, pakkudes struktureeritud ülevaadet ilma infomürasse uppumata.

Intervjuudes paistis silma ka tõsiasi, et efektiivseks ja usaldusväärseks infokandjaks peetakse endiselt isiklikku soovitusi ja sõprade-tuttavate võrgustikku. See asjaolu kinnitab veelkord kogukondliku võrgustumise olulisust keeleõppe edendamisel.

6.4. Vanemate vähene keeleteadlikkus

Osa uuringus osalejatest olid seisukohal, et piisab kodusest eestikeelsest suhtlusest keeleoskuse edasikandumiseks, aga vestlustest ekspertidega sai kinnitust tõdemus, et kodused praktikad on küll keeleoskuse alustalaks, kuid kodune keel annab vaid osa sellest, mida laps peaks õppima.

„Miks vanemad ei ole huvitatud, et lapsed õpiksid eesti keelt, on see, et „Me nagunii käime Eestis“. Ka see, et kodus räägid eesti keelt, kui on ükskeelne perekond, ega see ei ole veel päris sama. Ega köögilaua taga mõni pere ei räägi midagi suurt omavahel. Mõned arutavad rohkem asju, aga see on ikkagi sageli teistsugune keel, räägitakse praktilistest asjadest, elu asjadest: kes tuleb, millal läheb, kes toob, kes sööb mida.“
(Üleilmakooli eestvedaja Helja Kirber)

Intervjuust Larissa Aksinovitšiga, õpetaja ja teadlasega, kelle uurimisvaldkond on keeleõpe, ilmnes tema uurimistöo põhjal, et eestlastel on madal keeleteadlikkus (Aksinovits 2026). Tema uurimistulemustest selgus, et eesti peredel puudub sageli arusaam, miks on emakeele süsteemne arendamine kognitiivselt oluline ning kuidas on see kasulik lapse arengule. Võrreldes teadmistega Soomes elavatest eesti-vene peredest, kellel on intuitiivselt olemas argumendid ja töövõtted kakskeelsuse toetamiseks, on eestlastest vanemate jaoks keeruline põhjendada oma lastele akadeemilise keeleõppe vajalikkust.

Käesoleva uuringu kvantitatiivse osa esmaseid tulemusi tõlgendades tõi Aksinovitš esmalt välja, et alahinnatakse akadeemilist keeleoskust. Lapsevanemad peavad keeleoskuse all silmas peamiselt suulist suhtlust ning mõned neist peavad pelgalt kodus rääkimist piisavaks. Seevastu lugemis-, kirjutamis- ja akadeemilist keeleoskust ei osata hinnata ega peeta prioriteetseks. Samuti ei osata hinnata eesti kodukeele tunde väärtuslikuks keelearengut toetavaks ressursiks/vahendiks. Pigem pannakse need tunnid teiste keelearengu võimalustega ühte ritta: televiisori vaatamine, sugulastega suhtlemine Eestis ja eestikeelsed mängu- ja tantsuringid.

Kogemuslugu “Suhtluses keelepiire ületavad lapsed”

Mul on 2 tütart: 7 ja 10. Ma ise olen eestlane ning mu abikaasa on rootslane. Meie lapsed on üles kasvanud soome-, eesti- ja rootsikeelses keskkonnas. Kodus räägime põhiliselt soome ja rootsi keeles. Vahel tunnevad tütreid ja abikaasa, et ma teen eesti keele rääkimisest liiga suure teema. Ja kui ma palun, et lapsed räägiksid eesti keeles, siis tunneb mees ennast vestlusest välja heidetuna. Tüdrukud ei jõua kooli ja hobide kõrvalt eesti keele tunde võtta. Üritasin neile vahepeal iseseisvalt eesti keelt õpetada, aga siis läks meil alati riiuks, neil ei ole motivatsiooni. Kolm keelt on neile liig mis liig. Kuigi tütarde eesti keel on kehv, on neile eesti kultuuriruum väga südamelähedane ja neil on sellega lihtne suhestuda. Näiteks käivad nad minuga heal meelel kogukonnaüritustel ja ka laulupidu on meie peres väga oluline sündmus.

Lisaks valitseb eesti peredes ekslik hirm, et mitme keele korruga õppimine avaldab negatiivset mõju. Osa peresid tajub konkurentsi eesti ja soome keele vahel ning nende jaoks on prioriteet lapse edukas toimetulek soomekeelses koolisüsteemis. Peredes on levinud arusaam, et kui hakatakse rohkem tähelepanu pöörama eesti keele õppimisele, siis välistab või aeglustab see soome ja inglise keele omandamist. Küsitlustulemuste põhjal on märgatav, et selles osas on pered üsna selgelt jagunenud: kogu valimist 10,5% pidas soome keele omandamist takistavaks teguriks eesti keele õppes osalemisel; sellele

vastukaaluks leidis samavõrra ehk 10,5% vastajaid, et soome keele omandamine ei takista eesti keele õppes osalemist.

„Ma ei julge nendelt nõuda [eesti keele oskust], kuna ma olen kindel, et siis neil läheb soome keelega sassi.“ (Ene, 2 lapse ema)

6.5. Hoiakud ühiskonnas

Eestlaste igapäevane keelekasutus ja enesemääratlus Soomes on tihedalt põimunud sellega, kuidas tajutakse kohalike suhtumist ning millist mainekoormat kaasas kantakse. Intervjueeritavate kogemused näitavad, et üleminek kohalikule keelele muudab märgatavalt sotsiaalset positsiooni ja vastuvõttu.

„Soomes kindlasti mõjutab [keeleoskus suhtumist] – kunagi, kui ma tulin, ma rääkisin inglise keeles. Sellel hetkel ma seda [barjääri] ei tundnud, aga kui ma hakkasin ise rääkima soome keeles ja suhtlema soome keeles, siis panin tähele, et inimeste suhtumine muutus teistsuguseks ja inimestega sai palju paremini ühenduse.“ (Marju, 3 lapse ema)

Siiski on isegi soome keelt osates paljude uuringus osalenute sõnul keeruline olla Soomes elav eestlane. Mõnedest vastustest selgus, et eestlaste kohati negatiivne maine pärsib igapäevast või tööalast suhtlust. Kõrgharidusega intervjueeritavatest mõned märkisid, et õpitud erialal on neil Soomes olnud keeruline tööd leida. Valitseb tajumus, et samamoodi nagu teine eestlane, on soomlane oma loomult suletud ega lase võõraid kergesti oma siseringi, mis on olnud takistuseks tööturul.

„Tegelikult ükskõik, kuhu ma lähen ja vaatamata sellele, et ma olen juba mõnda aega olnud [Soomes], mul on siiski eesti aktsent ja soomlane tunneb ära selle. Ja sealt tuleb välja minu [eesti] identiteet. Ja ikkagi väga paljudel inimestel on teatud eelarvamused. Nad kindlasti ei tunnista seda, nad ei julge tunnistada, aga see on minu arvamus, et see mõjutab ikkagi nende käitumist, suhtlemist. Et eestlane on ikkagi Soomes immigrant. Ja sellest ei saa üle ega ümber.“ (Mart, 2 lapse isa)

Perenõustaja Cathy Kononow kogemus viitab sellele, et ka Soome ametnikud ei oska sageli näha eestlast kui „tavalist“ sisserändajat, kes võib vajada spetsiifilist lõimumisabi või sotsiaalset tuge. Teisalt takistab abi saamist eestlaste endi tugev eneseteadvus ja kohati ambivalentne suhe immigrandi identiteeti. Perenõustaja sõnul on eestlane loonud endale kuvandi, mis eristub teistest sisserändajate rühmadest.

„Eestlane ise ei pea ennast samasuguseks sisserändajaks nagu teised.“ (Perenõustaja Cathy Kononow)

Eestlased on sageli mures oma rahvuskaaslaste käitumise ja selle mõju pärast üldisele kuvandile, mis tekitab soovi teatud olukordades end distantseerida. Vanemate ebamugavustundel on mõju ka sellele, kuidas lapsed näevad avalikus ruumis eesti keele

kasutamist või selle puudumist. Kohati tuntakse piinlikkust eelkõige nende eestlaste pärast, kes on Soomes seaduse või heade tavadega vastuollu läinud.

„Kui ma näiteks olen bussis ja kuulen, et seal on teine eestlane, siis see tõmbab mind ettevaatlikuks. Kuna, olgem ausad, eestlastel ei ole hea maine siin Soomes. Bussis tihtipeale ma kohtangi just neid, kes selle maine on alla viinud [---]. Siis räägin vaiksema häälega, ei tahaks, et nad aru saaks, et ma eestlane olen.“ (Katrin, 4 lapse ema)

Vanemate hoiakud Eesti ja emakeele suhtes on laste identiteedi kujunemisel määrava tähtsusega, kuid lapsed on oma keelise kuuluvuse demonstreerimisel sageli märksa julgemad kui nende vanemad. Kui täiskasvanud võivad tunda teatavat sotsiaalset survet ja ebamugavust avalikus ruumis eesti keele kõnelemisel, siis laste jaoks on emakeel loomulik eneseväljendusvahend, olles sotsiaalsetest eelarvamustest veel puutumata.

„Kui ma tunnen, et me oleme väga soomelikus kohas ja eriti Kesk-Soomes, siis mul endal on imelik tunne, aga poiss ei taju seda. Tal on täiesti ükskõik. Ta räägib kõva häälega [eesti keelt].“ (Anton, 2 lapse isa)

Lisaks mängib keele kasutusel rolli, milline on lasteaia- ja kooliõpetajate suhtumine oma emakeele õppesse ja laste eesti keele rääkimisse. Mõned vanemad ja lapsed väljendasid ebameeldivaid olukordi ja vähest keeleteadlikkust seoses eesti keele kõnelemisega. Näiteks kirjeldas üks ema olukorda, kus lasteaias ei lubatud lapsel eesti keeles rääkida.

„Lasteaias vanem tüdruk on neli aastat vait olnud ja seal öeldi niimoodi, et omas keeles rääkida ei tohi. Oli üsna suur probleem, et kodus ma peaksin ka rääkima soome keeles ja ma ütlesin, kas te teete nalja. Et kas ma suretan siis oma keele välja. Aga nüüd, kui teine laps lasteaeda läks, öeldi, et oma keel on tähtis, vahet ei ole, mis keeles nad räägivad, peaasi, et nad hästi ennast tunnevad. Muidu sulgusid lapsed iseendasse ja minu vanem tüdruk nüüd ei räägigi lasteaiakasvatajatega, sest ta on nii surutud oma mulli, ja teine tüdruk laulab ja jutustab ja tunneb ennast rohkem vabamalt.“ (Dagmar, 2 lapse ema)

Ka teine pere tõi näite, kuidas teadlikkus mitmekeelsusest on nende kogemusel madal ning lapse õpiteel ilmnevaid raskusi seostati teise emakeelega.

„See oli teises klassis, kui koolipsühholoog ütles, et lapsel ei ole midagi viga, vaid laps on mitmekeelsest perest ja sellest on probleemid.“ (Kerli, 4 lapse ema)

Intervjuust varajase sekkumise spetsialisti ja perenõustaja Cathy Kononowiga ilmneb, et paljud eesti laste arengulised ja hariduslikud erivajadused jäävad õigeaegse märkamiseta ning pered on oma muredega sageli üksi. Eesti laste õpiraskuste ja neuroloogiliste eripärade (nt düsleksia, ATH) hiline avastamine on kriitiline probleem, kuna koolid tõlgendavad lapse raskusi sageli ekslikult kui puudulikku soome keele oskust. See pimeala pärsib noore õpimotivatsiooni ja arengut, sest ilma emakeelse diagnostika ning logopeedilise toeta jäävad mured õigeaegse sekkumiseta. Soome süsteemis valdavalt kohalikus keeles pakutav abi ei pruugi olla võõrkeelsete laste toetamiseks piisav.

Mitmete perede lapsed on koolis kogenud keelekiusu. Üks lapsevanem märkis, et tema meelest näevad õpetajad eesti last kui lihtsat sihtmärki kiusamiseks:

„Eestlane ei hakka lärmama, eestlane on vaikne ja sellepärast saab eestlast diskrimineerida. Minu tüdruk on ka hakanud ütlema õpetajale, et miks sa minule teed märkusi, et miks sa ei tee teistele migrantidele või soomlastele. Aga siis lihtsalt pannakse suu kinni ja järgmine kord kordub uuesti see olukord.“ (Eeva, 2 lapse ema)

Kogemuslugu “Eestlaseks olemist ei pea üle tähtsustama”

Olen kolme lapse isa ja olen elanud enamuse oma elust Soomes. Tunnen, et olen siinse kogukonna osa. Ma ei näe põhjust teadlikult rõhutada oma eestlust, kui ma elan riigis, kus on oma traditsioonid ja oma kultuur, mida siinsed inimesed peavad sama oluliseks. Ma räägin oma lastega eesti keeles. Arvan, et tahe ja initsiatiiv keele hoidmiseks peaks tulema vanematelt. Kui ma käin oma lastega kodust väljas ja meiega liitub keegi soomlane, siis me vahetame keelt. Mitte sellepärast, et eestlaseks olemist varjata, vaid et kõik tunded ennast vestlusesse kaasatuna. Eesti keel on minu jaoks kõigest suhtlusvahend, ma ei näe vajadust hoida kontakti inimestega puhtalt rahvuslikel põhimõtetel.

6.6. Eesti keele õppe katkestamise ja selles mitteosalemise põhjused

Eesti keele õppe katkestamise ja selles mitteosalemise põhjuste analüüsimiseks jaotati katkestamise põhjuseid kirjeldavad avatud vastused (N=105) esinemissageduse järgi järgmistesse temaatilistesse kategooriatesse: motivatsioon, kvaliteet, logistika, elukorraldus, süsteem, rühm ning alternatiiv.

- Motivatsioon (ja huvi puudus): laps ei tahtnud, ei huvita, ei nähta kasu, kodune keel piisav;
- Kvaliteet (ja õpetaja): õpetaja ebapädev, õpetus vähetõhus („igav“, „ei õpetatud midagi“, „liiga lihtne“, „liiga raske“, „multifilmid“, „ei toimunud õpet“, „halb metoodika“);
- Logistika: kaugus (teine kool, teine linn), transport (vanem peab viima), aeg ei sobi (õhtul, tööpäeva ajal), kattub teiste tegevustega (trennid, kool), pikk koolipäev/väsimus;
- Elukorraldus: kolimine, koolivahetus, üleminek soome õppele, lõpetas kooli;
- Süsteem: tunde ei pakuta, rühma ei moodustatud, õpetus lõpetati, ei jätkunud kõrgemates klassides/gümnaasiumis;
- Rühm: eri vanused koos (1.-6. klass), eri keeleoskuse tase, ei saa individuaalset tähelepanu;

- Alternatiiv: õpib kodus, õpib Eestis, muu süsteem (Üleilmakool).

Kodeerimisel lähtuti põhimõttest, et üks vastus võib sisaldada mitut erinevat põhjust ning seetõttu võis sama vastus kuuluda mitmesse kategooriasse. Näiteks vastus „Meie elukohas ei korraldata eesti keele tunde ja tunnid toimuvad liiga kaugel.“ kuulub nii süsteemi kui logistika kategooriasse. Selline lähenemine võimaldas täpsemalt kajastada vastajate kogemuste mitmetahulisust. Analüüsil kasutati kahe vastajarühma kogemusi. Vastajatel esimeses reas oli oma lastega eesti keele õppes osalemise kogemus ja nad kirjeldasid õppe katkestamise põhjuseid. Vastajatel teises reas esitatud nende vanemate antud vastused, kelle lapsed ei olnud õppes osalenud ja nad selgitasid mitteosalemise põhjuseid.

Eesti keele kui oma emakeele õppe katkestamise põhjused ja selles mitteosalemise põhjused on esitatud tabelis 8.

	Motivatsioon	Kvaliteet	Logistika	Elu	Süsteem	Rühm	Alternatiiv
Katkestajad	43	34	29	26	23	17	7
Mitte-osalejad	7	0	7	5	12	1	9

Tabel 8. Oma emakeele õppe katkestamise ja selles mitteosalemise põhjused

Katkestamise põhjusi analüüsid selgus, et kõige sagedamini toodi esile motivatsiooniga seotud tegureid.

„Keskkooliastmes ei pakutud eesti keele õppimist kohaliku kooli kaudu; Üleilmakoolis nad enam ei tahtnud osaleda.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Uuringu tulemuste põhjal saab järeldada, et motivatsioonilangus ei ole iseseisev nähtus, vaid seotud õppe kvaliteediga.

„Osales algklassides küll jah eesti keele tundides. Lõpetasin selle lapse soovil sest nad ei tee seal mitte midagi. Joonistavad ja vaatavad mingit sama multikat 10x, ei toimu mitte mingit õpet.“ (Küsimustiku avatud vastus)

„Põhikoolis oli eesti keele tund ja lapse arvates oli see liiga igav ja liiga palju mingisugust ajalugu. Ta puudus sealt, sest ei soovinud seda õppida.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Rühmade koosseisuga seotud probleemid, nagu erineva vanuse ja tasemega õppijate koondamine samasse õpperühma, viitavad õppe diferentseerimise puudujääkidele.

„Eesti keele tunnid ei vasta vanuse tasemele. Erivanused lapsed on koos tunnis ja õpe ei vasta lapse tasemele. See ei ole lapsele motiveeriv, kui tase on ebasobilik.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Samuti mängivad rolli logistilised ja elukorralduslikud tegurid, näiteks pere päevaplaani ühildamatus tundide ajakavaga või lapse üldine õppekoormus.

„Tunnid keset tööpäeva, tundide asukoht nii kaugel, et ilma vanema transpordita sinna ei oleks saanud.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Mitteosalemise põhjuseid analüüsid on märgatav, et otsus jätta eesti keele õpe alustamata on eelkõige seotud süsteemsete teguritega. Kõige sagedamini nimetati probleeme õppe kättesaadavusega, mis viitab olukordadele, kus eesti keele tunde ei pakuta, rühmi ei moodustata või puudub piisav info õppimisvõimaluste kohta. See osutab, et paljude perede jaoks ei ole eesti keele õppest loobumine mitte niivõrd teadlik valik kui võrd tundides osalemise piiratud võimaluste tulemus.

„Meie elukohas ei korraldata eesti keele tunde ja tunnid toimuvad liiga kaugel.“ (Küsimustiku avatud vastus)

„Tunde ei toimu Nurmijärvel. Olen juba mitu aastat küsinud võimalust õppida eesti keelt lisavõrkeelena kooliõppekavas aga sellist võimalust Nurmijärve maakond ei paku kuigi pea 60% välismaalastest Nurmijärvel on eestlased.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Logistilised takistused, näiteks tundide aeg ja asukoht, ning motivatsiooniga seotud tegurid mõjutavad samuti eesti keele tundides mitteosalemist, kuid nende osakaal on väiksem, võrreldes süsteemsete piirangutega.

„Üleminek soomekeelsele õppele. Lapsel kulub kogu energia soomekeelses koolis hakkamasaamisele.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Märkimisväärset määral mainiti alternatiivseid lahendusi, nagu keele õppimine omal kael kodus või kasutades muid mitteformaalseid viise.

„Õpetab ise eesti keelt, loevad palju. Õigekirjaga on ise tugev, hakkab ise jälgima. Peamine, et äkki on liiga kaugel ja sellele peale ei taha maksta või Helsingisse sõita.“ (Küsimustiku avatud vastus)

Eelnevast järeldub, et kuigi lapsed formaalses õppes ei osale, ei tähenda see peredes eesti keele täielikku kõrvalejätmist, vaid pigem teistsuguste keelekasutuse ja -õpistrateegiate kasutamist.

Keeleõppe katkestamise ja õppes mitteosalemise põhjuseid lapsevanemate haridustaseme lõikes analüüsid selgus, et põhjused selleks on küllaltki mitmekesised, kuid teatud erinevused haridusgruppide vahel siiski ilmnevad. Kõige sagedamini mainiti kõigis vastajate haridusrühmades motivatsiooniga seotud tegureid.

Eriti selgelt paistavad välja motivatsiooniga seotud tegurid kõrgharidusega vastajate seas, kelle puhul kerkivad esile ka keeleõppe kvaliteediga ja süsteemsete teguritega seotud probleemid. See näitab, et kõrgema haridustasemega vastajad on kriitilisemad nii õppe sisu kui ka selle korralduse suhtes ning nende ootused keeleõppele võivad olla kõrgemad.

Keskharidusega vastajate seas jaotuvad keeleõppe katkestamise ja õppes mitteosalemise põhjused ühtlasemalt. Ka nende perede hulgas tulevad esile logistilised, motivatsiooniga

seotud ja igapäevaelu korraldusega seotud tegurid. Selles rühmas on oluline mõju praktilistel takistustel, nagu pere päevaplaan sobivus ja laste õppekoormus.

Kutseharidusega vastajate puhul on samuti keeleõppe katkestamise ja õppes mitteosalemise põhjustena olulised motivatsiooni ja õppe kvaliteediga seotud tegurid. Seevastu logistiliste ja süsteemsete tegurite osakaal on väiksem. Niisiis on selles rühmas võtmetähtsusega eelkõige õppetöö sisuline sobivus ja huvitavus.

Keeleõppes mitteosalemise ja õppe katkestamise põhjuste võrdlus näitab, et tegemist on kahe erineva nähtusega. Mitteosalemise puhul domineerivad süsteemsed tegurid, mis viitavad eelkõige õppevõimaluste puudumisele või kättesaadavuse probleemidele. Katkestamise puhul seevastu kerkivad esile hoopis teistsugused tegurid. Kõige sagedamini mainiti motivatsioonipuudust, kuid see on tihedalt seotud õppe kvaliteedi ja korralduslike probleemidega. Seega katkestamine ei tulene üksnes huvi puudumisest, vaid sageli negatiivsest õpikogemusest. Seega on mitteosalemine seotud eelkõige ligipääsuga õppele, samas kui katkestamine peegeldab rahulolematust õppe kvaliteedi ja korraldusega.

Kokkuvõtvalt

- Lasteaia ja kooli personali suhtumine emakeeles suhtlemisse võib määrata, kui vabalt laps eesti keelt väljaspool kodu räägib.
- Tuntakse, et eesti aktsent soome keelt kõneledes või eesti päritolu üldiselt, on vahepeal takistuseks tööturul või igapäevases suhtluses. Oma eestlust varjatakse, kui tuntakse, et eestlase maine Soomes ei ole väga hea ning see mõjutab kaudselt ka laste arusaama eesti keele staatusest.
- Levinud on ekslik hirm, et eesti keele süvendatud õppimine segab teise keele omandamist. Üldiselt on keeleteadlikkus madal, vähe pannakse rõhku akadeemilisele keelele, sest suulist keeleoskust peetakse olulisemaks.
- Eesti laste õpiraskuste ja neuroloogiliste eripärade (nt düsleksia, ATH) hiline avastamine on kriitiline probleem, kuna koolid tõlgendavad lapse raskusi sageli ekslikult kui puudulikku soome keele oskust. See pimeala pärsib noore õpimotivatsiooni ja arengut, sest ilma emakeelse diagnostika ning logopeedilise toeta jäävad mured õigeaegse sekkumiseta.

7. Soovitused

Uuringu tulemuste põhjal esitame soovitused ja ettepanekud eesti keele kestlikkuse suurendamiseks Soomes elavatele eesti peredele.

7.1. Pere tasand

Teadlikkuse tõstmine ja hoiakud:

- Mõista, et pere hoiakud ja järjepidev eesti keele kasutamine ja toetamine mitmekülgset viisil on emakeele säilimise aluseks.
- Toetada positiivse narratiivi levimist: eesti keel on võimalus, mitte kohustus; iga keel on rikkus; eesti keel on laste ja noorte tuleviku (edasiõppimisvõimaluste) jaoks kasulik.
- Olla igapäevaelus uhke eestluse üle ning seda lastele selgelt väljendada ja näidata lastega emakeeles suheldes.
- Lükata ümber suhtlusvõrgustikes levivad müüdid teaduspõhiste väidetega: emakeele arendamine toetab laste kognitiivset arengut ja teiste keelte omandamist, mitte ei takista seda.
- Toetada keelekoolituste ja õppematerjalide levikut ning tõsta laiemalt mitmekeelsete perekondade keeleteadlikkust.
- Aktsepteerida segakeele tekkimist ehk keelendamist (*translanguaging*) kui loomulikku keelekasutusviisi.
- Aidata peredel mõista emakeeleõppe vajalikkust ning nende panuse olulisust laste tundides osalemise osas. Seejuures ei teadvusta paljud vanemad, et õppegruppide loomine sõltub otseselt nende endi õigeaegsest registreerimisest (nt Wilma kaudu); avalduste esitamata jätmisega võetakse ka teistelt piirkonna peredelt võimalus lähikoolis õppida.
- Aidata peredel mõista akadeemilise keeleoskuse tähtsust. Hetkel lapsevanemad alahindavad seda ja peavad keeleoskuse all silmas peamiselt suulist suhtlust ehk „kõögikeelt“, pidades kodus rääkimist piisavaks. Seevastu lugemis-, kirjutamis- ja akadeemilist keeleoskust ei peeta prioriteetseks.
- Tehisintellekti võimekuse kasvades on oluline selgitada lapsevanematele keeleõppe muutunud tähendust: kuigi masintõlge toetab infovahetust, jääb süvitsi minev keeleoskus asendamatuks kriitilise mõtlemise ja kultuurilise konteksti tajumise vahendiks, mida tehisintellekt ei asenda. Keeleõpe on ka tulevikus vajalik suhete säilitamiseks.

Praktiline tegevus kodus:

- Soovitada lastevanematel rääkida lapsega ainult eesti keeles, isegi kui laps vastab soome keeles.
- Süstematiseerida ja hoida eesti keeles lugemise harjumust. Seejuures oleks abiks eakohase kirjanduse soovituslikud nimekirjad.
- Tarbida võimalikult palju eestikeelset meediat, muusikat, lugeda eestikeelseid raamatuid ja osaleda Soome eesti kogukonna üritustel. Abi oleks kogukondlikest ja riiklikest soovitustest.
- Soovitada lapsevanematele kasutada praktilisi tööriistu: eestikeelsed mängud, lugemisprogrammid ja digisisu. Abi oleks linkidest, viidetest ja kogemuslugudest.
- Toetada varajast keelekeskkonnas olemist juba beebieast (beebi- ja perekoolid, soovituslikud õppematerjalid väikelastele).

Koostöö ja võrgustumine:

- Kaasata isasid teadlikumalt keeleõppe protsessi ja kampaaniasse, korraldades näiteks eraldi isadele ja lastele mõeldud sündmusi.
- Soodustada eesti juurtega perede vaheliste kontaktide tekkimist: jagada kogemuslugusid, kuidas peres korraldatakse laste trenni- ja huviringi jõudmist, tuua näiteid ühiste väljasõitude korraldamisest; toetada eesti perede ühiseid väljasõite, reise ja näiteks pühadeaegseid koosviibimisi.
- Soovitada eesti lapsevanematele teiste eesti peredega suhtlemist (nt WhatsAppi rühmade moodustamist), et tekitada omavaheline tihedam kontakt ning õlatunne keelehoidmisega seotud küsimuste lahendamisel.
- Kasutada kogukonnapõhist teavitamiskampaaniat, et lastevanemateni jõuaks õigeaegselt info emakeeletundi registreerimise võimaluste kohta. Teavituskampaania peaks algama aegsasti enne keeletundidesse registreerumise tähtaega (nt kuu enne).
- Soosida lapsevanemate osalemist lapse eesti keele õppetöös – jagada neile õppeprogramme, õppetöö eesmärke, anda kodudele nutikaid ja huvipakkuvaid vestlusülesandeid. Abi võiks olla suhtlemist toetavatest lauamängudest, perega koos eestikeelse päeviku pidamisest ning traditsiooniliste tähtpäevade puhul pere kaasamisest ettevalmistustesse.
- Leida võimalus, et lapsevanemad saaksid alternatiivide puudumisel leida võimalused tasuliseks keeleõppeks Eestis kohapeal, eriti ollakse valmis tasuma Eestis toimuvate laste keelelaagrite eest.
- Lapsevanemad vajavad tuge eestlaste negatiivse kuvandi pehmendamise osas Soomes. Abi oleks edulugudest ja positiivsetest näidetest, kuidas peredel on olnud

võimalus kahte keelt ja kultuuri pikema aja jooksul üleval hoida ning Soome ühiskonnas hästi hakkama saada.

7.2. Kooli ja õpetaja tasand

Õppetöö korraldus:

- Moodustada homogeensemad õpperühmad vastavalt vanusele (1.–2., 3.–4. 5–6., 7.–9. klass ja gümnaasium) ning keeleoskustasemele (algajad *versus* edasijõudnud).
- Pakkuda paindlikke õppevorme: hübriid- ja veebitunnid, lühikursused ning projektipõhine õpe.
- Luua lastele võimalus osaleda omas koolis toimuvates emakeele õppetundides, arvestades pere päevaplaani sobivate kellaaegadega. Lapsevanemad sooviksid kellaaja ja tunni toimumise päeva valikul kaasa rääkida.
- Muuta tunnid mitmekesisemaks: siduda õppetöö matkade, muuseumikülastuste, teemapäevade ja mängulisusega, et leevendada laste õppimisstressi.
- Võtta emakeele õppe korralduses eeskju Austraalia koolimudelist (st kaaluda võimalust korraldada suures osas veebiõpe + paar korda kuus kontakttunnid). See lihtsustaks lapsevanemate jaoks logistilisi probleeme laste transportimisel kooli, aga võimaldaks ka pakkuda mingil määral eestikeelset keskkonda.

Õppesisu ja metoodika:

- Luua eesti keele tundide jaoks kindel õppeprogramm, et hoida laste rutiini ja lapsevanemate motivatsiooni.
- Luua kaks erinevat õpiteekonda: ühe rõhuasetus eesti kultuuri tutvustamisel ja lapse silmaringi avardamisel, mis aitab luua emotsionaalset sidet Eestiga, teisel rangem ja süvitsiminev keeleõpe.
- Rakendada spetsiifilist metoodikat, mis arvestab eesti keelt kui sugulus- või võõrkeelt.
- Keskenduda kriitilistele erinevustele soome ja eesti keele vahel: KPT-astmevaheldus, häälikuõpetus (eriti õ-täht), käändelõpud, süntaks ja registrite eristamine.
- Kasutada identiteedikeskset lähenemist, mis tutvustab Eesti kultuuri, ajalugu ja eluolu.
- Vältida keeleõppe katkemist teismeeas, pakkudes just sellele rühmale atraktiivset sisu ja noorteprogramme, noortepäraseid ühistegevusi.
- Toetada koolis toimuvaid vabaaineid, kus toimuks õpe eesti keeles. Soome koolile võiks huvi pakkuda Eestis levinud inseneeria ja robotika lisatunnid, mis võiks muuhulgas Soome koolis läbi viia eesti keeles.

Kommunikatsioon ja koostöö:

- Tugevdada koostööd lapsevanematega Wilma platvormi kaudu. Luua võrgustikud koolide võtmeisikutega, kes oleks valmis kooli infokanalites jagama teavet emakeele tundidesse registreerimise kohta.
- Teha õppetundide kohta teabe levitamisel koostööd klassijuhatajate ning soome keele kui teise keele (S2) õpetajatega.
- Muuta eesti keel kogu kooli keskkonnas nähtavamaks.
- Jätkata õpetajate omavahelise koostöö arendamist ja võrgustumist: juba olemasolevate õppematerjalide jagamine, mentorlus ja regulaarsed seminarid.
- Õpetajad võiksid olla aktiivsemad oma töö kajastamisel (artiklid, taskuhäälingud, sotsiaalmeedia), et tõsta emakeele väärtust ühiskonnas laiemalt.
- Koostada õpetajatele lihtsasti haaratavad ning meelepärased kujundatud õppematerjalid (tekst, video, taskuhääling), mis oleks abiks emakeele tähtsuse selgitamisel õpilastele ning näiteks levitades Wilma keskkonna kaudu pakuks lisavõimalust lapsevanemate keeleteadlikkuse tõstmisel.
- Levitada infot Üleilmakooli väärtusliku lisaõppevõimaluste kohta, eriti neile lastele, kellele elukohajärgne Soome omavalitsus emakeeleõpet ei paku.
- Üleilmakool võiks tugevdada koostööd EOVS-ga, et jõuda Soome kohaliku omavalitsuseni oma emakeele õppe toetamise osas. Samuti võiks EOVS Üleilmakooli ja oma emakeele õppe võimaluste kohta jagada rohkem infot.

7.3. Kogukonna tasand

Keskkondade ja võrgustike loomine:

- Luua vabu, akadeemilise surveta keskkondi ja võrgustikke eesti keele kasutamiseks, uute kontaktide tekkeks ja ühtsuse loomiseks. Lapsevanemad soovivad madalama sisenemisbarjääriga olukordi – lasteväljakul kohtumine, ühised jalutuskäigud ja hobid, sotsiaalmeediagrupid, kus on võimalik kogemusi jagada.
- Jätkata tuleks kogukondlike peresündmuste, ringide ja laagrite korraldamisega ning nende kommunikatsiooniga toetamise kaudu tagada, et need oleks kättesaadavad võimalikult paljudele vanuserühmadele (sh väikelastele ja teismeliste) ja erineva sotsiaalmajandusliku taustaga peredele.
- Toetada nii rahaliselt kui tunnustuse läbi noorteorganisatsioonide (nt Ülemaailmne Eesti Noortevõrgustik, Soome Eesti Noored) tegevust ning järelkasvu tekkimist.
- Toetada eestikeelse huvihariduse pakkumist nii veebi teel kui vahetult kokku saades. Lastel on huvi nii inseneeria, robotika ja arvutimängude kui laulu-, tantsu-, ja

draamaringide vastu. Luua võimalusi laste osalemiseks huvihariduses Eestis, sest see võimaldab identiteeti mõtestada ja säilitada. Vastu tahtmist keeleõppes osalemine ei tekita lapses kuuluvustunnet.

- Soodustada perede vahel autotranspordi jagamist laste eesti keele tundidesse viimisel.
- Intervjuudest ilmnes, et mõned osalejad tunnevad, et ühtsem kogukond ja tugivõrgustik aitaks kaasa emakeele hoidmisele. Kuigi Soomes elab suur hulk eestlasi, ei moodusta nad ühtset gruppi, vähesed tunnevad tugevat eestlaste kogukonna tunnet. Soome-eestlaste grupi sisemine kihistumine ja kultuurilised iseärasused loovad olukorra, kus ühtse tugivõrgustiku tekkimine on raskendatud.

Info ja toetus:

- Kasutada Eesti Organisatsioonide Võrgustikku (EOVS), saatkonda ja Eestikeelse Hariduse Seltsi (EHS) aktiivseks teavitustöök. Toetada eesti keele õppe teemaliste kvaliteetsete kommunikatsioonimaterjalide loomist ja levitamist.
- Soome eestlastega seotud veebilehed võiksid eesti keele õppe kohta esitada ühtlustatud ja ajakohastatud infot, vältimaks vastukäivaid andmeid eri platvormidel.
- Luua keskne infoportaal/osa infoportaalist „Eesti keele õpe lastele ja noortele Soomes“. Portaalil võiks olla ka võimalus panna kirja oma huvi, et seltsidel oleks võimalik keeleõppesse registreerimise tähtaegasid meelde tuletada.
- Tunnustada kogukonna sädeinimesi, kes panustavad eesti keele kestlikkusesse.
- Kasutada eesti keele õppe teemalises kommunikatsioonis nii suuri edulugusid (nt Üleilmakooli laagrid) kui ka väiksemaid toimivaid praktikaid ja õnnestumisi (nt vanavanematega telefonikõne nädalavahetuse hommikul).
- Levitada proaktiivselt infot õiguse kohta saada emakeeleõpet ning protsessi kaudu, kuidas on võimalik oma huvist märku anda.
- Kaaluda ühe alternatiivse infokanalina ka Tallinn-Helsingi-Tallinn laevaliine kui võimalust tutvustada nii eesti rahvatantsurühmasid kui ka oma emakeele õpet Soomes.

7.4. Riigi tasand

Eesti riigi tugi ja poliitika:

- Algatada riiklikke teavituskampaaniaid ja toetada oma emakeele õppe olulisust esile toovate materjalide loomist, mida saaks levitada teistes riikides elavate eestlaste seas.
- Levitada ka juba olemasolevaid abistavaid materjale lapsevanematele nagu „Emakeel on omakeel“, „Meie lapsel mitu keelt“ või Eesti Keele Instituudi loodud digimaterjal hääldamise õppimiseks⁵.
- Tagada proaktiivne info liikumine oma emakeele õppe kohta äsja Soome kolinud peredele (nt Eesti saatkonna kaudu).
- Toetada süsteemselt eestikeelsete digitaalsete õppematerjalide (mängud, interaktiivsed materjalid) loomist ja kättesaadavust.
- Toetada Soome eestlaste jaoks välja töötatud õppematerjalipaketi loomist (sh eestikeelse prinditud materjal ning leida võimalus, kuidas teistes riikides õpetavad õpetajad saaksid ligipääsu Eesti digiõppevarale (nt Avita ja Koolibri kirjastuste ühine õppekeskkond ning õppematerjali varamu Opiq, Mauruse digiõppevara).
- Toetada keskustest kaugemaid piirkondi kaug- ja hübriidõppe mudelitega (nt Üleilmakooli laiendus Soome). Abi oleks keelestipendiumist majanduslikult keerulisemas olukorras olevatele noortele, mis võimaldaks neile virtuaalõppes ja keelelaagrites osalemist.
- Luua teismelistele ja noortele täiskasvanutele motivatsioonipakette, mis lihtsustaksid keeleõppe juurde tagasipöördumist: keeleõppe stipendiumid, vahetus- ja praktikaprogrammidega jätkamine, ülikoolide sisseastumiseksamitega samasse aastarütmi sobivate kiirkursuste loomine eesti keele eksami sooritamiseks.
- Toetada eesti noorte haridusteed eesti keele õpetajaks õppimisel ja pakkuda paindlikke täiendkoolitusvorme (nt mikrokraadid).

Koostöö Soome riigi ja omavalitsustega:

- Pidada andmepõhist dialoogi ja korraldada ministriumidevahelisi kohtumisi emakeeleõppe teemal.
- Arendada koostööd Soome kohalike omavalitsustega, et tagada õpperühmade avamine ja säilimine (nt vältida rühmade sulgemist keset aastat).

---

⁵ Eesti Keele Instituudi Eesti keele häälduse õppimise ja õpetamise abivahendi koduleht. <https://haaldusabiline.eki.ee/>

- Taotleda eesti keele õpetajatele Wilma kaudu ligipääsu kõigile eesti peredele, mitte ainult keeleõpperühmas osalejatele.
- Leida võimalusi kaasrahastuse ja projektipõhiste toetuste leidmiseks emakeeleõppe süsteemi tugevdamisel.
- Soome riigile suunatud ettepanek: võimaldada eesti keele õpetajaks õppimist sarnaselt teiste suurte keelerühmadega ning mitte kärpida eesti keele tundide arvu.
- Leida võimalusi kaasrahastuse leidmiseks emakeelse nõustamise osas (logopeedide, kultuuritõlkide, perenõustaja teenus jne).

Kokkuvõte

Uuringu tulemustest selgus, et eesti keele säilimise ja kestlikkuse võtmetegurid on pere hoiakud ja suhtumine oma emakeele säilitamisesse. Soomes elavates eesti peredes kasutatakse eesti keelt kodus ulatuslikult ja perede side Eestiga on tugev. Nii kvantitatiivsete kui kvalitatiivsete andmete analüüsil jõuti järeldusele, et üldiselt väärtustatavad pered eesti keelt väga kõrgelt, peavad selle säilimist oluliseks ning soovivad head emakeeleoskust oma lastele edasi anda. Nende eesmärkide teostamine on aga sageli takistatud igapäevaelu korralduse ning vähese keeleteadlikkuse ja informeerituse tõttu. Kuigi tegemist on valdavalt haritud ja Soomes pikalt elanud diasporaaga, selgus uuringust, et kohati pole lapsevanemad emakeele säilitamise tähtsust siiski teadvustanud ning seetõttu on levinud mitmed müüdid, mis ei ole kooskõlas tänapäevaste keeleõpet puudutavate seisukohtadega.

Koosloomes lapsevanematega toodi välja vajadus Soome eestlastele suunatud teadliku ja sihipärase kommunikatsiooni järele, milles selgitatakse, miks oma emakeele mitmekülgne (eri suhtlusregistrite) oskus on oluline, kuidas toetada last kodus, kuidas vältida õppe kestel motivatsiooni langust ja õppe katkestamist teismeeas ning millised on kaasaegsed arusaamad keele õppimisest ja omandamisest. Väga oluliseks peeti levinud müütide ümberlukkamist: oma emakeele oskuse arendamine aitab kaasa lapse kognitiivsele arengule ja teiste keelte omandamisele, mitte ei takista seda; kõikide võimalike keeleliste ressursside kasutamine vastavalt olukorrale (keelendamine, *translanguaging*) on loomulik keelekasutusviis ega mõju eesti keele oskuse arengule pärssivalt. Oma emakeele õppesse registreerimise perioodil soovitati lapsevanemate seas levitada infot registreerimise ja oma emakeele kui väärtuse kohta. Võimalikud teavituskanalid võiksid olla Eesti Organisatsioonide Võrgustik Soomes, Eesti saatkond, oma emakeele õpetajad ja Eestikeelse Hariduse Selts. Teavitusviisidena soovitati keeleõppe juhendmaterjale, infovoldikuid, vanematele suunatud veebiseminaride sarja, lühivideoid ning oma emakeele õppe teemade käsitlemist Eesti avalik-õiguslikus meedias.

Lapsevanemad tunnevad puudust praktilistest tööriistadest laste eesti keele õppe toetamisel kodus, näiteks kvaliteetsetest, kaasaegsetest ja kergesti leitavatest eestikeelsetest digiõppematerjalidest (veebipõhised lugemisprogrammid, mängud, digiõpikud), mis oleks alternatiiv üldise inglisi- või soomekeelse meediatarbimise kõrval. Eriti vajavad pered tuge koolieelikute ja teismeeas laste puhul. Abiks võiksid olla näiteks eestikeelsed beebi- ja perekoolid, väikelaste ringid ja rühmad, teismelistele kohalikud ja Eestis toimuvad keeleõppelaagrid ning muud noorte kaasamise võimalused, nt Ülemaailmne Eesti Noortevõrgustik, Soome Eesti Noored, Helsingi Eesti Üliõpilasselts. Intervjueeritavad mainisid ka, et eesti keele kasutust Soomes pärsib kõrge enesekontroll („hirm eksida“) ning vähene sotsiaalne proaktiivsus. Eelneva põhjal toodi välja, et riiklike toetusmeetmete jagamisel oleks oluline keskenduda mitte ainult (digi)õppematerjalidele

juurdepääsu loomisele, vaid ka alternatiivsete keeleõppe keskkondade ja -võrgustike loomisele, kus eesti keele kasutamine oleks vaba akadeemilisest survest ja soodustaks uute kontaktide teket.

Teavitamine ja toetusmeetmed peaksid senisest rohkem olema kõiki pereliikmeid kaasavad, sest praegu suunavad laste keeleõpet peres peamiselt emad, isade kaasatus seejuures on madal. Lahendusena on pakutud lisaks kogukondlike peresündmuste kõrval eraldi isade keeleõppesse kaasamisele suunatud kampaaniate ja ürituste korraldamist. Alahinnata ei tohiks ka lapsevanemate endi aktiivsust, seejuures pakkuda tuge vanematele, kes ise on valmis Soome eestlaste kogukonnas ühisüritusi korraldama (nt lapsevanemate klassiõhtu, lapsevanemate ühised reisid). Seeläbi lisandub suhtlemisvõimalusi perede vahel ja ka õpetajatega, samuti loob võimaluse saada ülevaade laste õppeprotsessist. Nii tekivad perede vahel ühtekuuluvustunne ja kontaktid.

Uuringus osalejad pidasid oluliseks pakkuda ja jagada positiivset narratiivi: „eesti keel kui võimalus, mitte kohustus“, olla uhke oma eestluse üle ja seda ka lastele öelda ja näidata, hoida alal eesti rahvuskultuuri. Keele au sees hoidmine algab kodust, sellepärast tuleb lapsevanemal mõista, miks on lapsel oluline käia eesti keele tundides, suhelda ja lugeda temaga kodus järjepidevalt eesti keeles ning võimalikult palju eesti kultuurist osa saada. Vajadusel tuleb otsida abi ja tuge varjatud rassismiga tegelemiseks ja mitte jääda selle probleemiga üksi.

Eesti keele elujõulisus Soomes sõltub otseselt sellest, kui põnev ja asjakohane on eesti keele õppimine ja eestikeelne tegevus lapse jaoks ning see vajab riigi toetust – alates eestikeelsete kultuurisündmuste korraldamisest kaasaegse digitaalse sisu loomise ja kättesaadavaks tegemiseni, mis toetaks lapsevanemate pingutusi pakkuda lapsele rikastavat eestikeelset maailma.

Uuringust selgus, et mistahes vormis formaalses eesti keele õppes osalejad olid sellega üldjoontes rahul. Iseäranis küsitluse kvantitatiivsete tulemuste analüüsi tulemuste põhjal võib välja tuua, et õppe kvaliteet on hea, kuid probleemiks on madal õpilaste osalus (40% küsitletud perede lastest) eesti keele õppes, õppe katkestamine ning peamise õppevormi, oma emakeele õppe sõltumine kohaliku omavalitsuse pakutavatest võimalustest.

Kuna ligi 10% küsitlusele vastajatest ei olnud teadlikud eesti keele õppe võimalustest, tuleks osaluse suurendamiseks luua teavitussüsteem Soomes elavatele peredele, koostada lihtne infoportaal „Eesti keel Soomes“, teavitada otse äsja Soome kolinud peresid. Info oma emakeele õppe võimaluste kohta võiks jõuda sihtrühmani Eesti saatkonna, Eestikeelse Hariduse Seltsi ning Soome koolide kaudu. Intervjueeritavad rõhutasid, et teabe levitamise puhul on oodatud proaktiivne lähenemine, kus info jõuab õigete inimesteni, mitte vastupidi. Lapsevanemaid tuleks informeerida õigusest oma emakeele õppele.

Paljudel soovijatel ei ole asukoha või tunni toimumise aja tõttu võimalik osaleda enamlevinud õppevormides (oma emakeele õpe ja kakskeelne õpe). Seetõttu sooviti keeleõppevormide mitmekesistamist ja kättesaadavuse suurendamist. Uuringus osalejate sõnul võiks keeleõppes olla rohkem hübriid- ja veebipõhise õppe võimalusi, lühikursusi, projektipõhiseid keeleõppelaagreid, kultuuri- ja keeleklubisid. Kaaluda tuleks Üleilmakooli võimalusi veebikursuste korraldamiseks Soome eesti laste õpperühmadele. Alustada võiks pilootprojektiga, mille käigus katsetatakse Üleilmakooli veebiõpet vaid Soomes elavatele homogeensetele õpilasarühmadele.

Eesti keele õppe peamisi probleeme ongi õpperühmade ulatuslik heterogeensus: samas rühmas õpivad koos erineva keeleoskuse tasemega ja eri vanuses lapsed. Sellises rühmas ei ole õpetajal kerge kõigile võrdselt tähelepanu pöörata ja tasemekohast õpet pakkuda ning see vähendab õppes osalemise motivatsiooni. Abiks oleks eraldi algajate ja edasijõudnute ning vanuseliselt ühtlasemate õpperühmade (1.–3., 4.–6., 7.–9., gümnaasium) moodustamine.

Enamik õpilastest õpib eesti keelt mõnes formaalses õppevormis 3–5 aastat. Õppe katkestamise aspektist on kõige kriitilisem teismeiga. Ajal, mil noor vajaks keelelise identiteedi hoidmiseks kõige rohkem süsteemset tuge ja eakaaslastest koosnevat eestikeelset keskkonda, jääb ta sellest ilma. Seetõttu on vaja eriti tähelepanu pöörata põhikooli lõpuklasside ning gümnaasiumi õppevormide ja -sisu arendamisele. Soovitus on luua just sellele vanuserühmale noorteprogramme, korraldada senisest enam suvelaagreid, teatri- ja muuseumikülastusi, projektikonkursse, keele- ja identiteedi töötube jms. Läbi tuleks mõelda ka, kuidas noor saaks soovi korral sooritada eesti keele riigieksamit, kui tal tekib soov omandada Eestis kõrgharidus. Eeskujuna võiks siinkohal järgida Euroopa Kooli süsteemi.

Nii õpetajad kui lapsevanemad soovivad lähisugulaskeele õppimise eripäraga arvestavat ühtlustatud eesti keele õppekava ning õppematerjale. Sellest lähtuvalt on soovitus luua Soome konteksti sobiv õppematerjalide pakett: diferentseeritud keeleõppe tasemed, identiteedikeskne lähenemine õpetamisel, kakskeelsust arvestav metoodika, valmis digiõppevahendid. Need peaksid vanemate sõnul olema sellised, et Eesti eluolu, kultuur, olulised inimesed, ajalugu saaks tuttavaks ka Soomes elavale eesti lapsele. Samas peaks õppematerjale läbima idee, et eestlus on oluline ja noor on alati Eestisse tagasi oodatud. Valmis õppematerjalide olemasolu vähendaks õpetajate tunni ettevalmistamise koormust. Paljud Soomes elavad eesti lapsed kasvavad segaperekondades, mistõttu ei pruugi eesti keel olla lapse emakeel, vaid pigem võõrkeel. Intervjuud osutavad, et õppekavad ja -materjalid peaksid arvestama laste erinevat keeletausta, toetades nii neid, kes valdavad keelt vabalt, kui ka neid, kes vajavad enam tuge sõnavara ja grammatika põhioskuste arendamiseks.

Intervjuudest selgus, et keelte sugulus tekitab vanemate arvates tihti petliku tunde keeleoskusest, põhjustades samas soome keele reeglite ja väljendite märkamatult eesti keelde üle kandumist ja registrite segunemist. Lapsed kasutavad tihti soomepärasel lauseehitusel või eiravad eesti keelele omaseid reegleid, sest soome keel on nende igapäevaelus tugevam keel ja seetõttu mugavam kasutada. Seetõttu vajavad Soomes elavad eesti lapsed spetsiifilisemat ja fokuseeritumat keeleõpet, mis toetuks küll keeltevahelisele sarnasusele, kuid aitaks omandada ortograafia ja grammatika (klusiilide ortograafia, rektsioonid, sõnajärg lauses jne) erinevusi ning teadvustada eesti keele registrite erijooni. Samas on ühiskonnas vajalik laiapõhiselt teadvustada, et keelepiire ületav kõikide keeleressursside olukorrapõhine kasutamine on loomulik keelekasutusviis.

Ülioluline on õpetaja koostöö lapsevanematega ning vanemate omavaheline võrgustumine. Vanemad soovivad olla rohkem kursis oma emakeele tundides toimuvaga. Nii näeksid vanemad oma keele õppimist ja õpetaja tööd koolielu tähtsa osana. Koostöövormidest nimetati õpetajaga kontaktis olemist Wilma kaudu, klassi lastevanemate õhtuid, lugemisringe, klassi lastevanemate WhatsApp-rühma. Samuti tuleks eesti keel teha nähtavamaks koolikeskkonnas ning tugevdada teiste eesti keele õpetajate ja oma emakeele õpetajate võrgustikku: täiendkoolituste toetamine ja korraldamine, regulaarsed erialased seminarid ja kohtumised; mentorlus uutele õpetajatele. Koostöö sama kooli teiste õpetajatega, eriti klassijuhatajatega ja soome keele kui teise keele õpetajatega aitab toetada eesti keele õpet ja edastada infot eesti peredele. Kooliti on selles osas olukord erinev: osa koole püüab luua kontakte peredega, osa ütleb lihtsalt, et oma emakeele õpe on soovituslik.

Kuna Soomes korraldavad eesti keele õppe levinuimat vormi, oma emakeele õpet, kohalikud omavalitsused, siis on eesti keele õppe arendamisel esmatähtis Eesti riigi koostöö Soome riigi ja kohalike omavalitsustega, keda võiks kutsuda arutlema eesti keele õppe toetusvõimaluste üle. Oluline on viia uuringu tulemused Soome riigi ja kohalike omavalitsusteni ning rõhutada oma emakeele õppe tähtsust suurearvulisele eesti kogukonnale ning Soome riigile: emakeele oskus on kahe-suunalise lõimumise ning Soome keelevaramu suurendamise alus (Pyykkö 2017). Samuti võiks kaaluda uuringu tulemustel põhinevat Eesti ja Soome haridusministeeriumide kohtumist oma emakeele õppe teemal.

Eriti oluline on toetus pealinnapiirkonnast kaugemal asuvatele väiksematele omavalitsustele, kus õpilasi on vähe ja seetõttu pole sageli võimalik rühma avada või need suletakse. Seetõttu soovitakse riiklikult koordineeritud täiendavat kaugõppe mudelit, nt Üleilmakooli laiendust Soome konteksti. See ei asenda Soome oma emakeele õpet, vaid toetab seal, kus rühma ei moodustu.

Vajalik on eesti keele õpetajate infobaas. Eesti keele kui oma emakeele õpetaja töö nähtavust tuleks suurendada nii Eesti kui Soome ühiskonnas. Ka õpetajad ise võiksid aktiivsemalt oma tööd kajastada. Tunnustada tuleks eesti keele kestlikkuse panustanud

sädeinimesi. Eesti keelt õppivatele noortele võiks Eesti riik pakkuda stipendiume oma keeleoskuse täiendamiseks. Samuti on oluline teavitada eesti peresid ja Soome avalikkust sellest, et Helsingi ülikooli magistriõppes on võimalik õppida eesti keele õpetajaks. Kuna on suur vajadus mitmekeelsete keele omandamise spetsialistide järele, võiksid nii Eesti kui Soome ülikoolid pakkuda vastavat õpet ka paindlikumas vormis, nt mikrokraadidena.

Seega vajab eesti keele kestlikkus Soomes kõikide osapoolte jõupingutusi. Eesti keele säilimise eelduseks on laste ja noorte keeleoskus ja soov keelt kasutada, mida tuleb senisest paremate tulemuste saavutamiseks toetada nii perede kui ühiskonna tasandil.

Kirjandus

Agridag, Orhan; Vanlaar, Gudrun (2016). Does more exposure to the language of instruction lead to higher academic achievement? A cross-national examination. *International Journal of Bilingualism* 22, 123–37.

Aksinovits, Larissa; Verschik, Anna (2024). Family Language Policy in the Estonian Diaspora in Finland: Language Ideology and Home Language Education. *Languages* 9(7), 225 <https://doi.org/10.3390/languages9070225>

Aksinovits, Larissa (2026). Teachers' Knowledge About Low Involvement in Estonian Home Language Classes Among Diaspora Families in Finland. *Education Sciences*, 16(4), 541. <https://doi.org/10.3390/educsci16040541>

Assmuth, Laura, Aure, Marit Anne, Hakkarinen, Marina, Siim, Pihla Maria (2023) *Translocal familyhood and Lifelines across Borders*. Routledge.

Cummins, Jim (2000). Language, power, and pedagogy: Bilingual children in the crossfire. *Bilingual Research Journal* 25, 405–412.

Ganuza, Natalia, and Christina Hedman (2019). The Impact of Mother Tongue Instruction on the Development of Biliteracy: Evidence from Somali-Swedish Bilinguals. *Applied Linguistics* 40: 108–31.

Cenoz, Jasone; Gorter, Duck (2020). Teaching English through Pedagogical Translanguaging. *World Englishes and Translanguaging*, 39, 300-311. <https://doi.org/10.1111/weng.12462>

Kaivapalu, Annekatrin (2026). Eesti-Soome keelesild muutuste tuules: keeleõppe olukorrast, motivatsioonist ja mõjust kultuurisuhetele. – Pertti Grönholm, Kaarel Piirimäe, Riikka Taavetti (toim). *Näkymättömät sillat. Suomalaisvirolaisia suhteita, verkostoja ja toimintaa 1900- ja 2000-luvuilla. Nähtamatud sillad. Soome-Eesti suhted, võrgustikud ja tegevused 20. ja 21. sajandil*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kaivapalu, Annekatrin (2025). Miks võiks esimene võõrkeel Eestis olla soome ja Soomes eesti keel? – *Eesti Haridusteaduste Ajakiri* 13 (2), 191–221.

Khary, Ali (2020). *Arabian kielen opettajien opetuksen haasteet Helsingin peruskouluissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Koivusalo, Nelli (2022). *Oman äidinkielen opettajien näkökulmia kielen opettamiseen*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Piippo, Irina (2024). Oman äidinkielen opetus osana kestäväää kieltenopetusta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* 15(3).

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2024/oman-aidinkielen-opetus-osana-kestavaa-kieltenopetusta>

Praakli, Kristiina; Frick, Maria (2025). Estonian in Finland. *Journal of Finnish Studies*, 28 (1), 32–53. DOI: 10.5406/28315081.28.1.03.

Riehl, Claudia M. (2020). Multiliteracy in Heritage Language Speakers: The Interdependence of L1 and L2, and Extra-linguistic Factors. *Heritage Language Journal*, 17(3), 377–408. <https://doi.org/10.46538/hlj.17.3.4>

Seals, Corinne A.; Peyton, Joy Kreeft (2016). Heritage language education: Valuing the languages, literacies, and cultural competencies of immigrant youth. *Current Issues in Language Planning* 17, 87–101.

Soome põhiseadus (731/1999), §17.

Võhumõök, Terje (2022) Opettajien näkökulmia oman äidinkielen opetukseen: viron- ja venäjänopettajien haastattelujen analyysiä.

Yli-Jokipii, Maija; Rissanen, Inkeri; Kuusisto, Elina (2022). Oman äidinkielen opettaja osana koulu yhteisöä. *Kasvatus* 53 (4), 350–363.

Yli-Jokipii, Maija (2024). Oman äidinkielen opettaja osana kielellisesti ja kulttuurisesti vastuullista koulutusjärjestelmää. Tampere: Tampereen yliopisto.

Telve, Keiu (2026). Parenthood as Lived Citizenship: Language, Security, and the Struggle for Cultural Agency. *Journal of Family Research*. (ilmumas)